

Γ'.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α'. ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- 264.— ἀνώνυμους: ‘Η Μετανάστις [λίγα λόγια γιὰ τὸ μυθι-
στόρημα αὐτὸ καὶ γιὰ τὸν Πδμ.] ἐφ. *Νεολόγος
Κων/πόλεως* 23/4 Σεπτ. 1879. [Ξανατ. σὲ τοῦτο
τὸ τεῦχος].
- 265.— [Γαβριηλίδης, Βλ.]: [‘Αγγελία γιὰ τὴ δημοσίεψη τῶν
«Ἐμπόρων Ἐθνῶν»], περ. *Μὴ Χάνεσαι*, 3 Νοεμ.
1882. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 266.— [Γαβριηλίδης Βλ.]: Φροῦ-Φροῦ [λίγα λόγια γιὰ τοὺς
«Ἐμπόρους τῶν Ἐθνῶν» καὶ τὸν Πδμ.], περ. *Μὴ Χάνεσαι*, 7 Νοεμ. 1882 [Ξανατ. μαζὶ μὲ τὸ παρα-
πάνω στὸν πρόλογο τῶν «Ἐμπόρων τῶν Ἐθνῶν»,
(Βλπ. ἀριθ. 17) καὶ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 267.— [Γαβριηλίδης, Βλ.]: Χρονικὰ [τέσσερα σημειώματα
γιὰ τὴ «Γυφτοπούλα»] ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 14, 15, 18,
καὶ 20 Ἀπρ. 1884 [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 268.— * Σιαπάτης, Δ. καὶ Μαργαρίτης, Ι.: ‘Η Γυφτοπούλα,
δρᾶμα εἰς πράξεις ἔξ μετὰ προλόγου εἰς μίαν πρᾶ-
ξιν, μεταποιηθὲν ἐκ τοῦ ὅμωνύμου πρωτοτύπου
μυθιστορήματος τοῦ κ. Α. Παπαδιαμάντη, Ἐν
Ἀθήναις 1885.
- 269.— [Καμπούρογλους, Ι.]: Δύο διηγηματογράφοι [σύν-
τομο ἄρθρο γιὰ τὸν Πδμ. καὶ τὸν Μωραϊτίδη],
ἐφ. *Νέα Ἐφημερίς*, 24 Ἀπρ. 1891. [Ξανατ. σὲ
τοῦτο τὸ τεῦχος].

- 270.—**άνώνυμους:** Φιλολογικά. — Ἀγγελία [δημοσιεύεται αὐτούσια ἡ ἀγγελία τοῦ Πδμ. γιὰ τὴν ἔκδοση διηγημάτων του μὲ τίτλο τὰ «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια» σχολιασμένη ἐγκωμιαστικὰ] ἐφ. *Τὸ Ἀστυν*, 3-4 Αὔγ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 271.—**άνώνυμους:** Τὰ «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια» [ἀρθρόδιο γιὰ τὴν ἀναγγελομένη ἔκδοση διηγημάτων τοῦ Πδμ.] ἐφ. *Ἐφημερίς*, 16 Αὔγ. 1891 [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 272.—[**Καμπούρογλους, Ι:**] Θαλασσινὰ Εἰδύλλια [ἀρθρόδιο γιὰ τὴν ἀναγγελομένη ἔκδοση διηγημάτων τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Νέα Ἐφημερίς*, 16 Αὔγ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 273.—**Z...[Ζερβός, Ι]:** Φιλολογικὰ [ἀπόχριση στὸν I. Καμπούρογλου ποὺ παραλλήλιζε τὸν Πδμ. μὲ τὸν Πόου *[καὶ τὸν Δίκενς]*], ἐφ. *Ἐφημερίς*, 24 Αὔγ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 274.—**Ζήτα [Ζερβός, Ι]:** Φιλολογικὰ [ἀπόχριση στὸ γράμμα τοῦ Πδμ. στὸ *Ἀστυν* 29 Αὔγ.] ἐφ. *Ἐφημερίς*, 2 Σεπτ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 275.—[**Γαβριηλίδης, Βλ.:**] Οἱ Χαλασοχώρηδες [σημείωμα γιὰ τὸ διήγημα αὐτὸ καὶ γιὰ τὸ ἔργο γενικὰ τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 12 Αὔγ. 1892 [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 276.—[**Χατζόπουλος, Δ】Μποέμ:** Σύγχρονοι Ἕλληνες Συγγραφεῖς. — Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [ἀρθροσυνέντευξη], ἐφ. *Τὸ Ἀστυν*, 26-27 Μαρτ. 1893. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].

- 277.— [Γαβριηλίδης Βλ.]: Βαρδιάνος στὰ Σπόρκα [σημείωμα γιὰ τὸ διήγημα αὐτὸ καὶ γιὰ τὸ ἔργο γενικὰ τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἀκρόπολις, 13 Αὔγ. 1893. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 278.— **Παλαμᾶς, Κωστῆς**: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [μελέτη], περ. Ἡ Τέχνη, Ἀπρίλιος 1899, σ. 138 - 42 [Ξανατ. στὸν 3^ο τόμο τῶν «Πεζῶν Δρόμων» καὶ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 279.— [Παλαμᾶς, Κ] **Διαγόρας**: Νεοελληνικὰ βιβλία [ἀρθρο γιὰ τὸ διήγημα «Οἱ Χαλασοχώρηδες» καὶ γενικώτερα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πδμ. καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ἔκδοθῇ σὲ βιβλίο], ἐφ. Τὸ Ἀστυ, 8 Ἰουλ. 1899 [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 280.— [Γαβριηλίδης, Βλ.]: Αἱ μόναι μας δόξαι [ἀρθρο γιὰ τὸν Μωραϊτίδη καὶ τὸν Πδμ.], ἐφ. Ἀκρόπολις, 3 Ἰαν. 1901.
- 281.— [Μιχαηλίδης, Κ]: Θαλασσινὰ Εἰδύλλια [σημείωμα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ νεώτερης ἀγγελίας ἐκδόσεως τόμου διηγημάτων του], περ. Παναθήναια, Τόμ. Δ', 15 Ἰουλ. 1902, σ. 222.
- 282.— **Άλλος, ό**: Διηγήματα Παπαδιαμάντη [ἀρθρο ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ νεώτερης ἀγγελίας τοῦ Πδμ. γιὰ τὴν ἔκδοση τόμου διηγημάτων του μὲ τὸν τίτλο «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια»], ἐφ. Σκρίπ, 6 Αὔγ. 1902.
- 283.— **Καθημερινός, ό**: Ἡ ἔκδοσις [ἀρθρο γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἔκδοθοῦν τὰ ἔργα τοῦ Ροΐδη καὶ τοῦ Πδμ.], ἐφ. Σκρίπ, 10 Ἰαν. 1904.

- 284.— **άνώνυμοι**: Παπαδιαμάντης, Ἀλέξανδρος [ἄρθρο στὸ Λεξικὸν Ἐγκυλοπαιδικόν, Μπέκ καὶ Μπάρτ, στὸ Συμπλήρωμα 1902-5, σ. 732].
- 285.— **Λυκιαρδόπουλος, Μ**: Σύγχρονη νεοελληνικὴ φιλολογία [σύντομος χαραχτηρισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.], περ. Ὁ Νουμᾶς, ὁ τοῦ Μάρτη 1906.
- 286.— [**Lebègue, Philéas**] **Astériotis, D**: Lettres neo-grecques [σύντομος χαραχτηρισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.], περ. *Mercure de France*, 1906 [Βλπ. Ἑλλ. μετάφραση στὸ «Νουμᾶ» 27 τοῦ Τρυγητῆ 1906].
- 287.— **Νιφβάνας, Π**: Οἱ συγγραφεῖς μαῖς. — Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. *Παραθήναια*, Τόμ. ΙΓ', 15 Ὁκτ. 1906, σ. 7-13 [Πρωτοδημοσιεύεται κ' ἡ γνωστὴ φωτογραφία τοῦ Πδμ. παραμένη ἀπὸ τὸν Νιφβάνα].
- 288.— **Lebègue, Philéas**: La Grèce littéraire d'aujourd'hui, Editeur *E. Sansot & Cie*, Paris 1906 [Βλπ. σ. 74-75].
- 289.— **Dargos, Jean**: Revâsseries d'un Athénien [ἔνα μεγάλο μέρος τοῦ χρονογραφήματος ἀσχολεῖται μὲ τὸν Πδμ.], ἐφ. *Le Monde Hellénique*, 16 Σεπτ. 1907.
- 290.— **Dargos, Jean**: Portraits Littéraires: Alexandre Papadiamandi, ἐφ. *Le Monde Hellénique*, 1, 8 καὶ 15 Νοεμ. 1907 [Ξανατ. ὡς πρόλογος τῆς γαλλικῆς μετάφρασης διηγ. Πδμ. βλ. ἀριθ. 259].
- 291.— **Τσοκόπουλος, Γ. Β**: Ἀθηναϊκὰ Γράμματα [λίγα λόγια γιὰ τὴν ἀποτυχία μιᾶς νεώτερης προσπάθειας

νὰ ἐκδοθοῦν ἔργα τοῦ Πδμ. στὰ 1907], περ. *Nέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ.* Τόμ. 4, Ἰαν. 1908, σ. 738.

292.—**ἀνώνυμοι:** Ἀλεξανδρος Παπαδιαμάντης [ἐπίσημη δήλωση τῆς «Νέας Ζωῆς» πώς ἀναλαμβάνει τὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.], περ. *Nέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ.* Τόμ. 4, Φεβρ. 1908, σ. 778.

293.—**Μ [ελᾶς], Σ:** Πριγκήπισσα καὶ Συγγραφεὺς [ἄριθμο γιὰ τὴν πριγκήπισσα Μαρία ποὺ διάβαζε Πδμ. στὸ Βασιλικὸ Κῆπο], ἐφ. *Ηαρόις*, 28 Φεβρ. 1908.

294.—**Σκίπης, Σ:** Φιλολογία καὶ Ζωὴ [λίγα λόγια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Πδμ.], περ. *Ο Νουμᾶς*, 6 τοῦ Ἀλωνάρη 1908.

Β'. ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΥ

- 295.— **άνώνυμους:** Διὰ τὸν Παπαδιαμάντην [σημείωμα γιὰ τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ καθέκαστα τῆς ἀγγελομένης ἑορτῆς], ἐφ. *Ἐστία* 29 Φεβρ. 1908.
- 296.— **Σπανδωνῆς, Ν:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ἀστραπή*, 3 Μαρτ. 1908.
- 297.— **άνώνυμους:** Ἐπίκαιρα.— Ἡ φιλολογικὴ ἐσπερὶς [ἀναγγελία τοῦ προγράμματος τῆς ἑορτῆς], ἐφ. *Πατρίς*, 9 Μαρτ. 1908.
- 298.— **άνώνυμους:** Ὁ Παπαδιαμάντης [ἀναγγελία τῆς ἑορτῆς], ἐφ. *Ἐσπερινή*, 9 Μαρτ. 1908.
- 299.— **Βελανιδιώτης, Ἰζεκιήλ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. *Ἀνάπλασις*, 11 Μαρτ. 1908.
- 300.— **Μ [ελᾶς], Σ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Πατρίς* 13 Μαρτ. 1908.
- 301.— **[Κονδυλάκης, Ι]** **Διαβάτης:** Ὁ Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ἐμπόρος*, 13 Μαρτ. 1908.
- 302.— **Δεληγεώργης, Ἐπ:** Διὰ τὸν Παπαδιαμάντην, ἐφ. *Νέον Ἀστυν*, 13 Μαρτ. 1908. [Βλπ. τὸ ὕδιο γαλλικὰ στὸν ἀριθ. 333].
- 303.— **Dargos, Jean:** Revâsseries d'un Athénien [χρονογράφημα γιὰ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα], ἐφ. *Le Monde Hellénique*, 13 Μαρτ. 1908.

- 304.—**Γρανίτσας, Σ:** Ἡ ἀποψινὴ Ἐσπερὶς (Α. Παπαδιαμάντης), ἐφ. *Xρόνος*, 13 Μαρτ. 1908.
- 305.—**ἀνώνυμου:** Ἡ 25ετηρὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ τὴν ἀναγγελλομένη ἑορτή], ἐφ. *Ἐμπρός*, 13 Μαρτ. 1908.
- 306.—**ἀνώνυμου:** Ὁ Παπαδιαμάντης [ἀναγγελία τῆς ἑορτῆς κι ἐπίκληση στὸ κοινὸν νὰ τὴν ἐνισχύσῃ], ἐφ. *Ἐστία* 13 Μαρτ. 1908.
- 307.—**ἀνώνυμου:** Ἐπίκαιρα. — Ἡ πριγκήπισσα Μαρία [ἐγκώμιο τῆς πρ. Μαρίας ποὺ ἀνέλαβε ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὴν ἑορτή], ἐφ. *Πατρίς*, 13 Μαρτ. 1908.
- 308.—**ἀνώνυμου:** Ἐπίκαιρα. — Νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον!... [ἀνέκδοτο ἀπὸ τὴν ζωὴ τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Πατρίς*, 13 Μαρτ. 1908.
309. - **ἀνώνυμου:** Ἐπίκαιρα. — Καὶ ἄλλο [ἀνέκδοτο], ἐφ. *Πατρίς*, 13 Μαρτ. 1908.
- 310.—**ἀνώνυμου:** Ἡ προεσπερὶς Παπαδιαμάντη [σημείωμα-ἀγγελία τῆς ἑορτῆς], ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 13 Μαρτ. 1908.
- 311.—**ἀνώνυμου:** Ἡ εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [λίγα λόγια γιὰ τὴν ἑορτή], ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 14 Μαρτ. 1908.
- 312.—[**Γαβριηλίδης, Βλ.:**] Λακωνικά. — Ἐπ. Δεληγεώργης [ἐγκωμιαστικὰ σχόλια γιὰ τὸ ἄρθρο του (βλπ. ἀριθ. 302) γιὰ τὸν Πδμ.], ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 14 Μαρτ. 1908.
- 313.—[**Κονδυλάκης, Ι]** **Διαβάτης:** Δύο Ἀντιρρήσεις [λίγα λόγια σχετικὰ μὲ τὴν ματαίωση νὰ ἔκδοθοῦν ἔργα

τοῦ Πδμ. στὴ Βιβλιοθ. Μαρασλῆ], ἐφ. *Ἐμπρός*, 14 Μαρτ. 1908.

- 314.—**άνώνυμους**: ‘Η χθεσινὴ ἔορτὴ εἰς τὸν «Παρνασσόν». — ‘Η 25ετηρὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [σύντομη περιγραφὴ καὶ μικρὰ ἀποσπάσματα τῶν δミλῶν], ἐφ. *Ἐμπρός*, 14 Μαρτ. 1908.
- 315.—**X**: ‘Η χθεσινὴ προεσπερὶς [περιγραφὴ καὶ ἀποσπάσματα τῶν δミλῶν], ἐφ. *Ἐστία*, 14 Μαρτ. 1908.
- 316.—**Νιοβάνας, Π**: ‘Η Φόνισσα (‘Εκ τῆς χθεσινῆς σκιαγραφίας τοῦ Παπαδιαμάντη), ἐφ. *Ἐστία*, 14 Μαρτ. 1908. [Βλπ. διλόκληρο τὸ λόγο τοῦ Νιοβάνα στὸν ἀριθ. 340].
- 317.—**άνώνυμους**: ‘Η ἑσπερὶς τοῦ κ. Παπαδιαμάντη [λίγα λόγια γιὰ τὴν ἔορτή], ἐφ. *Χρόνος*, 14 Μαρτ. 1908.
- 318.—**άνώνυμους**: Τὰ Γράμματα — 25ετηρίδος ἔορτασμὸς [μικρὸ σημείωμα γιὰ τὴν ἔορτή], ἐφ. *Καιροί*, 14 Μαρτ. 1908.
- 319.—**άνώνυμους**: Μία φιλολογικὴ ἔορτὴ [περιγραφὴ καὶ ἀποσπάσματα τῶν δミλῶν], ἐφ. *Νέος Αστυν*, 14 Μαρτ. 1908.
- 320.—**άνώνυμους**: ‘Η εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [λίγα λόγια γιὰ τὴν ἔορτή], ἐφ. *Αθῆναι*, 14 Μαρτ. 1908.
- 321.—**άνώνυμους**: ‘Ἐπίκαιρα — Τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀναγγελία ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Πδμ. ἀπὸ ἔλληνες τῆς Ἀλεξανδρείας — βλπ. σχετικὰ ἀριθ. 292] ἐφ. *Πατρίς*, 14 Μαρτ. 1908.

- 322.— ἀνώνυμοι : Ἡ 25ετηρὶς τοῦ Α. Παπαδιαμάντη. — Ἡ χθεσινὴ ἐορτὴ ἐν τῷ Παρνασσῷ [πλατειὰ περιγραφὴ τῆς ἐορτῆς, ἀποσπάσματα ὅμιλῶν κλπ.], ἐφ. *Πατρίς*, 14 Μαρτ. 1908.
- 323.— Ψ : Ἐρωτας στὰ χιόνια [ἐντυπώσεις καὶ στοχασμοὶ ἀπὸ τὴν ἐορτήν], ἐφ. *Πατρίς*, 14 Μαρτ. 1908.
- 324.— Ψ : Ἀμοιβαία ἀδιαφορία; [συνέχεια τοῦ παραπάνω], ἐφ. *Πατρίς*, 15 Μαρτ. 1908.
- 325.— Τσοκόπουλος, Γ. Β : Μία ἐορτὴ [χρονογράφημα ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ἐορτῆς], ἐφ. *Αθῆναι*, 15 Μαρτ. 1908.
- 326.— Δεῖνα, ό : Ἀπὸ τὴν ἐσπερίδα [ἐντυπώσεις καὶ σχόλια], ἐφ. *Χρόνος*, 15 Μαρτ. 1908.
- 327.— ΕΨΙΛΟΝ : Κατόπιν... ἐορτῆς, ἐφ. *Σκρίπ*, 15 Μαρτ. 1908.
- 328.— [Καλογερόπουλος, Δ. Ι] ΔΙΚ : Ἀπὸ χθὲς ἔως σήμερον — Ἡ προστασία τῶν γραμμάτων [ἀρθρόίδιο γιὰ τὴν ἀδιαφορία τοῦ κοινοῦ γιὰ τὸν Πδμ. καὶ γενικώτερα γιὰ τὰ ἔλλ. γράμματα], ἐφ. *Νέον Αστυν*, 15 Μαρτ. 1908.
- 329.— ἀνώνυμοι : Μὲ λίγα λόγια [πληροφορία πώς δ πρίγκηπας Γεώργιος προσέφερε 500 δρχ. γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Εστία*, 15 Μαρτ. 1908.
- 330.— ἀνώνυμοι : Ἐπίκαιρα. — Ὁ Παπαδιαμάντης [ἐπίκληση νὰ διοριστεῖ δ Πδμ.], ἐφ. *Πατρίς*, 16 Μαρτ. 1908.
- 331.— Ἀγκάθι, τό : Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Εἰδυλλίων», ἐφ. *Αστικαπή*, 17 Μαρτ. 1908.

- 332.— **Σπάνδωνης, Ν:** ‘Η θάλασσα ἀδελφέ! [γιὰ τὸν Πδμ. πὸν πρῶτος ἀνακάλυψε καὶ τόνισε τὴ σημασία τῆς θάλασσας στὴ λογοτεχνίᾳ μας], ἐφ. *Ἀστραπή*, 18 Μαρτ. 1908.
- 333.— **D[eligeorges], Ε:** A propos de Papadiamandi [ἴδιο μὲ τὸν ἀριθ. 302] ἐφ. *Le Monde Hellénique*, 20 Μαρτ. 1908.
- 334.— **ἀνώνυμου:** En l'honneur de Papadiamandi [σημίωμα γιὰ τὴν ἑορτή], ἐφ. *Le Monde Hellénique*, 20 Μαρτ. 1908.
- 335.— ***Παρρέν, Καλλιρρόη:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Ἐφημερὶς τῶν Κυριῶν* 1908, σ. 99-101.
- 336.— **Ψάχος, Κ. Α:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. *Φόρμιγξ*, 15-31 Μαρτ. 1908.
- 337.— **ἀνώνυμου:** ‘Η εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [σύντομη περιγραφὴ τῆς ἑορτῆς], περ. *Παναθήναια*, Τόμ. ΙΕ', 31 Μαρτ. 1908, σ. 378 [δημοσιεύεται κ' ἡ φωτογραφία τοῦ Πδμ. ἀπὸ τὸν Νιοβάνα, δλοσέλιδη, χρωματιστή, ἔκτὸς κειμένου].
- 338.— **Μαλακάσης, Μ:** Στὸν Παπαδιαμάντη [τετράστιχο, κάτω ἀπὸ φωτογραφία τοῦ Πδμ. (Βλπ. ἀριθ. 531) ἔκτὸς κειμένου], περιοδ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ. Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908.
- 339.— **Κακλαμᾶνος, Δ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [διμιλία ποὺ δόθηκε στὴν ἑορτὴ τοῦ «Παρνασσοῦ» γιὰ τὴν 25ετηρίδα τοῦ Πδμ.], περ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ. Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, σ. 803-806. Ἐπίσης στὸ περ. *Μελέτη* 1908, σελ. 229-35.

- 340.—**Νιφβάνας, Π** : Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη [διμιλία ποὺ δόθηκε στὴν ἑορτὴν τοῦ «Παρνασσοῦ» γιὰ τὴν 25ετηρίδα τοῦ Πδμ.], περ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ., Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, σ. 807-11.
- 341.—**Τσοκόπουλος, Γ. Β** : 'Ο Ἀνθρωπος — Τύπος, περ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ., Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, σ. 811-14.
- 342.—**Γνῶμαι τῶν λογίων μας περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη** : Ἀπ. Ἀποστολόπουλος—Π. Ζητουνιάτης—Κ. Π. Καβάφης—Δ. Ι. Καλογερόπουλος—Ἄριστος Καμπάνης—Α. Καρχαρίτσας—Α. Σ. Κάσδαγλης—Ἄδ. Κύρος—Κ. Ν. Κωνσταντινίδης—Σ. Λιάτσης—Π. Μάγγης—Κ. Μιχαηλίδης—Γρ. Ξενόπουλος—Κ. Παλαμᾶς—Χ. Παπαζαφειρόπουλος—Κλέων Ραγκαβῆς—Δ. Π. Ταγκόπουλος—Ν. Χατζιδάκης, περ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ., Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, σ. 821-826.
- 343.—**άνώνυμου** : Εἰκοσιπενταετηρίς Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ τὴν ἑορτή], περ. *Νέα Ζωή*, Ἀλεξανδρ., Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, σ. 830.

Γ'. ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

- 344.—**T[σοκόπουλος]**, Γ: Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Εστία*, 4
'Ιαν. 1911.
- 345.—**Παλαμᾶς**, Κ: 'Ο Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ακρόπολις*, 4
'Ιαν. 1911. 'Επίσης στὸ περ. *Νουμᾶς*, 1911, σ.
21-22 [Ξανατ. στὸν 3^ο τόμο τῶν «Πεζῶν Δρόμων»
καὶ σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 346.—**Μαμμακίδης**, Π: Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Αστραπή*, 4
'Ιαν. 1911.
- 347.—**ἀνώνυμου**: 'Ο Παπαδιαμάντης ἀπέθανε.—Τὸ λογο-
τεχνικόν του ἔργον. — 'Ο βίος του. — Τὸ διήγημα
τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ἐφ. *Καιροί*, 4 'Ιαν. 1911.
- 348.—**ἀνώνυμου**: Θάνατος ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνος διηγημα-
τογράφου.—'Ο Α. Παπαδιαμάντης ἀπέθανεν εἰς
τὴν Σκίαθον. — Βιογραφικὰ σημειώσεις. — Μία
σκιαγραφία ἀπὸ τὸν Νιοβάναν, ἐφ. *Πατρίς*, 4
'Ιαν. 1911.
- 349.—**ἀνώνυμου**: Θάνατος τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ. *Εμπρός*,
4 'Ιαν. 1911.
- 350.—**ἀνώνυμου**: 'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Χρόνος*,
4 'Ιαν. 1911.
- 351.—**K[αρβούνης]**, Ν: Εἰς τὸν Ποιητήν, ἐφ. *Εστία*, 5
'Ιαν. 1911.
- 352.—**Σταμ[ατίου]**, Σταμ: Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ.
Ακρόπολις, 5 'Ιαν. 1911.

- 353.—[Γαβριηλίδης, Βλ.]: Λακωνικά [έγκωμιαστικά σχόλια γιὰ τὸ ἄρθρο τοῦ Παλαμᾶ (βλπ. ἀριθ. 345) γιὰ τὸν Πδμ.], ἐφ. Ἀκρόπολις, 5 Ἰαν. 1911.
- 354.—*Παπαντωνίου, Ζαχ: Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης. — ‘Ο Ἀνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του, ἐφ. Ἐμπρός, 5 Ἰαν. 1911 [Ξανατ. στὴν ἐφ. Ἡμερησία Σμύρνης, 10 Ἰαν. 1911].
- 355.—Παπαντωνίου, Χαρ. Δημ: Τὸ διηγηματογραφικὸν ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ. Καιροί, 5 Ἰαν. 1911.
- 356.—Μελᾶς, Σ: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. Χρόνος, 5 Ἰαν. 1911.
- 357.—[Καλογερόπουλος, Δ. Ι] ΔΙΚ: Παπαδιαμάντης, ἐφ. Νέον Ἀστυ, 5 Ἰαν. 1911.
- 358.—Πλατῆς, Γεώργ: Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης, ἐφ. Ἀστραπή, 5 Ἰαν. 1911.
- 359.—Κ[όκκινος], Δ: ‘Ο Δάσκαλος, ἐφ. Πατρίς, 5 Ἰαν. 1911.
- 360.—Ψ: Τὸ ἐνδιαφέρον, ἐφ. Πατρίς, 5 Ἰαν. 1911.
- 361.—ἀνώνυμου: ‘Ο Παπαδιαμάντης, ἐφ. Σκρίπ, 5 Ἰαν. 1911.
- 362.—ἀνώνυμου: Τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ἐκδοθοῦν τὰ ἔργα τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἐστία, 5 Ἰαν. 1911.
- 363.—Νιοβάνας, Π: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. Αθῆναι, 6 Ἰαν. 1911.
- 364.—ἀνώνυμου: Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ. Χρόνος, 6 Ἰαν. 1911.
- 365.—Βουτιερίδης, Ἡλ. Π: Α. Παπαδιαμάντης, ἐφ. Σκρίπ. 6 Ἰαν. 1911.

- 366.—**Ξενόπουλος, Γρ.**: Ἀνέκδοτος, ἐφ. *Nέον Αστυν*, 6 Ιαν. 1911.
- 367.—**Νιοβάνας, Π.**: Ἡ κλοπὴ [ἀπόκριση στὸ ἄρθρὸ τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου ποὺ ἀνέφερε δτὶ ἡ φωτογραφία τοῦ Πδμ. ἐλήφθη κἄποτε διὰ κλοπῆς], ἐφ. *Ἐστία*, 7 Ιαν. 1911. [Βλπ. ἀριθ. 287 & 455].
- 368.—**Ψ.**: Ἡτο περιττὸν [γιὰ τὸ θόρυβο γύρω στὸ θάνατο τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Πατρίς*, 7 Ιαν. 1911.
- 369.—**Μπενάκη, Βιργινία Έμμ.**: [γράμμα μὲ τὸ ὅποιο προσφέρει 2.000 δρχ. γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Ἐστία*, 7 Ιαν. 1911. [Βλπ. ἀρ. 404].
- 370.—**ἀνώνυμοις**: Ἡ προσφορὰ τῆς κ. Μπενάκη [σχολιάζεται ἐγκωμιαστικὰ τὸ γράμμα τῆς κ. Μπενάκη], ἐφ. *Ἐστία*, 7 Ιαν. 1911. [Βλπ. ἀριθ. 404].
- 371.—[**Κονδυλάκης, Ι]** **Διαβάτης**: Ὁλίγον ἀργὰ [γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Εμπρός*, 8 Ιαν. 1911.
- 372.—[**Δαραλέξης, Χ]** **Daramot**: Ἄλεξ. Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Εμπρός*, 8 Ιαν. 1911.
- 373.—**ἀνώνυμοις**: Μία δωρεὰ [γιὰ τὴ δωρεὰ τῆς κ. Μπενάκη], ἐφ. *Καιροί*, 8 Ιαν. 1911.
- 374.—**ἀνώνυμοις**: Τὸ τελευταῖον [γιὰ τὸ τελευταῖο δημοσιευμένο διήγημα τοῦ Πδμ. «Ο ἀντίκτυπος τοῦ νοῦ»], ἐφ. *Αθῆναι*, 8 Ιαν. 1911.
- 375.—[**Κονδυλάκης, Ι]** **Διαβάτης**: Πῶς μία καλὴ ἴδεα ἔματαιώθη [γιὰ τὴ ματαίωση νὰ ἔκδοθοῦν ἄλλοτε διηγήματα τοῦ Πδμ. στὴ βιβλιοθήκη Μαρασλῆ], ἐφ. *Εμπρός*, 9 Ιαν. 1911.

- 376.—**Ξενόπουλος, Γρ:** Α. Παπαδιαμάντης, ἐφ. Ἑλλάς, 9
'Ιαν. 1911.
- 377.—**Παπαδόπουλος, Σ. Α:** Τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη
[γράμμα γιὰ νὰ γίνει φτηνὴ καὶ προσιτὴ σ' ὅλους
ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἐστία, 9
'Ιαν. 1911.
- 378.—**ἀνώνυμοι:** Τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη [Ἐπιτροπὴ
ἀπὸ λογίους συνεδρίασε στὰ γραφεῖα τῆς «Ἐστίας»
κι ἔλαβε ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἀρτιώτερη ἔκδοση
τῶν ἔργων τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἐστία, 9 'Ιαν. 1911.
- 379.—**ἀνώνυμοι:** Διὰ τὴν κ. Μπενάκη, ἐφ. Πατρίς, 9
'Ιαν. 1911.
- 380.—**ἀνώνυμοι:** Μνημόσυνα ὑπὲρ τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ.
Ἀθῆναι, 9 'Ιαν. 1911.
- 381.—**ἀνώνυμοι:** Δύο μνημόσυνα, ἐφ. Νέον Ἀστυ, 10
'Ιαν. 1911.
- 382.—**Ξενόπουλος, Γρ:** Χωρὶς Νόμον [ἄρθρο γιὰ τὴν
ἔλλειψη νόμου πνευματικῆς ἰδιοκτησίας, μὲ τὴν
εὐκαιρία τῆς ἀγγελομένης ἔκδ. τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.],
ἐφ. Καιροί, 11 'Ιαν. 1911.
- 383.—**Νιοβάνας, Π:** Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐφ. Ἀθῆναι,
11 'Ιαν. 1911.
- 384.—**Καρβούνης, Ν:** Γύρω ἀπὸ δύο τάφους [Δεληγεώρ-
γης—Παπαδιαμάντης], ἐφ. Ἐστία, 13 'Ιαν. 1911.
- 385.—**ἀνώνυμοι:** Τί γίνεται; [σημείωμα γιὰ ἓνα φιλολογικὸ
μνημόσυνο τοῦ Πδμ. ποὺ εἶχε ἀγγελθεῖ καὶ δὲν
εἶχε γίνει], ἐφ. Νέον Ἀστυ, 16 'Ιαν. 1911.

- 386.—**ΓΕΛΗΣ**: Γιὰ τοὺς κριτικοὺς τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀρθρο
κατακριτικὸ τοῦ Πδμ. καὶ τῶν τῶν ἐγκωμιαστῶν
του], περ. Ὁ Νουμᾶς, 30 Ἰαν. 1911, σ. 73-74.
- 387.—**Ξενόπουλος, Γρ**: Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη [με-
λέτη], περιοδ. Παναθήναια, Τόμ. 21, 31 Ἰαν. 1911,
σ. 211-17 [Ξανατ. στὸν τόμο «Χρῆστος Μηλιόνης
κι' ἄλλα διηγήματα», ἔκδ. Ἐλευθερούδακη 1930,
στὶς σ. 7-28, βλπ. ἀριθ. 22].
- 388.—**Νιφβάνας, Π**: Λόγοι καὶ ἀντίλογοι. — Ὁ Παπαδια-
μάντης [διαλογικὸ ἀρθρο γύρω στὸν Πδμ.], περ.
Παναθήναια, Τόμ. 21, 31 Ἰαν. 1911, σ. 236.
- 389.—**άνώνυμοις**: Τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ [σημείωμα γιὰ τὴν
ἀδιαφορία τοῦ Κράτους, τῶν φιλολογικῶν «Συλ-
λόγων» κλπ. γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Πδμ.], περ. Πανα-
θήναια, Τόμ. 21, 31 Ἰαν. 1911, σ. 236.
- 390.—**Οφερέτης, Φίλων**: Στὸν Παπαδιαμάντη [ποίημα],
περ. Χαρανγὴ Μυτιλήνης, 31 Ἰαν. 1911, σ. 113.
- 391.—[**Σημηριώτης, "Αγγελος**]: Ἡ γλῶσσα τοῦ Παπαδια-
μάντη [ἀπόσπασμα ἀπὸ ἀρθρο δημοσιευμένο στὴν
Ἀνατολὴ τῆς Σμύρνης], περ. Χαρανγὴ Μυτιλήνης,
31 Ἰαν. 1911, σ. 130-31.
- 392.—**άνώνυμοις**: Τὸ τελευταῖον τοῦ Παπαδιαμάντη [ση-
μείωμα γιὰ τὴ συνέχεια τοῦ «Ἀντίκτυπου τοῦ νοῦ»],
περ. Χαρανγὴ Μυτιλήνης, 31 Ἰαν. 1911, σ. 130.
- 393.—**άνώνυμοις**: [σημείωμα γιὰ τὸ μνημόσυνο τοῦ Πδμ.
ποὺ δογάνωσε στὴν Ἀθήνα ἡ «Φοιτητικὴ Συν-
τροφιά» μὲ διμιλητὴ τὸν Σπ. Μελᾶ], περ. Χαρανγὴ
Μυτιλήνης 31 Ἰαν. 1911.

- 394.—**T[σώκλης], Ι. Θ:** 'Ο πρακτικὸς ψάλτης Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. Φόρμιγξ, 15-31 Δεκ. 1910.
- 395.—**T[σοκόπουλος], Γ:** 'Ο Παπαδιαμάντης ἀπέθανε, περ. Εἰκονογραφημένη, Τόμ. Ζ', Ιαν. 1911, σ. 43.
- 396.—***Γαϊτανόπουλος, Ἀθ. Π:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. Φάρος, Κων/πόλεως 1911, σ. 21-22.
- 397.—**Μακρῆς, Ζ:** Ἀπὸ τὰς ἐκλιπούσας φυσιογνωμίας. — Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. Ἔλληνικὴ Ἐπιθεώρησις 1911, σ. 1201.
- 398.—***ἀνώνυμου:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Ἐφημερὶς Κυριῶν 1911, σ. 1460-61.
- 399.—**Βώκος, Γερό:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. Ὁ Καλλιτέχνης, Τόμ. Α', Φεβρ. 1911, σ. 331-32.
- 400.—**Καρκαβίτσας, Α:** Ὁ Κὺρος Ἀλέξαντρος, περ. Ὁ Καλλιτέχνης, Τόμ. Α', Φεβρ. 1911, σ. 332-35.
- 401.—**Πορφύρας, Λάμπρος:** Δέηση γιὰ τὴν ψυχή του [ποίημα], περ. Ὁ Καλλιτέχνης, Τόμ. Α', Φεβρ. 1911, σ. 335 [Ξανατ. στὴ συλλογὴ «Σκιὲς» τοῦ ἕδιου, ἔκδ. Γ. Βασιλείου 1920].
- 402.—**Οι Σύγχρονοι γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη:** ποίήματα καὶ ἄρθρα εἰς μνήμην τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη ὑπὸ τῶν: Στ. Μαρτζώκη — Δ. Γρ. Καμπούρογλου] — I. E. Ἀπέργη — Δημοσθ. Δημακοπούλου — Ναπ. Λαπαθιώτη — Γ. Σπαταλᾶ — Χρ. Δαραλέξη — Θ. Θωμοπούλου — Χρ. Βαρλέντη — I. N. Δικαίου — Ἡλ. Π. Βουτιερίδη, — N. Καμπανάου — X. Παπαντωνίου — Ἐλένης Σ. Λάμαρη — Ἄγγ. Νάρβα — Ἀθ. Μίχα — K. Δελακοβία — E. Εὐστρα-

τιάδη — "Εχτωρα Ἀδωνι καὶ Χάρη Ἐπαχτίτη,
περιοδ. Ὁ Καλλιτέχνης, Τόμ. Α'. Φεβρ. 1911,
σ. 336-38.

403.— **ἀνώνυμους**: Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Παπαδιαμάντη, [ἀνέκ-
δοτα καὶ πληροφορίες διάφορες], περ. Ὁ Καλλι-
τέχνης, Τόμ. Α'. Φεβρ. 1911, σ. 356.

404.— **ἀνώνυμους**: Τὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. Ὁ
Καλλιτέχνης, Τόμ. Α'. Φεβρ. 1911, σ. 356. [Ἄνα-
τύπωση τῶν ἀριθ. 369 καὶ 370].

405.— [Καλογερόπουλος, Δ. Ι] ΔΙΚ: Ἀλέξανδρος Παπα-
διαμάντης, περ. Νέον Πνεῦμα Κων/πόλεως, 1 Φεβρ. 1911, σ. 236-38.

406.— [Καλογερόπουλος, Δ. Ι] ΔΙΚ: Γράμματα ἀπὸ τὰς
Ἀθήνας, περ. Νέον Πνεῦμα Κων/πόλεως, 1 Φεβρ.
1911, σ. 138-39.

407.— [Γιαλούρης, Ά] Ἀκροθαλασσίτης, Α: Ἀλέξανδρος
Παπαδιαμάντης, περ. Νέον Πνεῦμα Κων/πόλεως,
1 Φεβρ. 1911, σ. 135-36.

408.— **Γνῶμαι τῶν λογίων μας περὶ Παπαδιαμάντη**:
Ἀπ. Ἀποστολόπουλος — Π. Ζητουνιάτης — Α. Καρ-
καβίτσας — Α. Καμπάνης — Κ. Ν. Κωνσταντινίδης
— Χ. Παπαζαφειρόπουλος — Ν. Χατζηδάκης — Δ.
Κακλαμᾶνος — Δ. Π. Ταγκόπουλος — Κ. Παλαμᾶς
— Κλ. Ραγκαβῆς — Λ. Ἀστρέας — Ν. Ἀμουργιανὸς
— Σίβυλλα — Γ. Ἀποστολίδης — Δ. Π. Φωτεινὸς —
Ἡρ. Πίντζας — Χαρικλῆς — Σοφία Κ. Σπανούδη,
περ. Νέον Πνεῦμα Κων/πόλεως, 1 Φεβρ. 1911,
σ. 114-21. [Πολλές ἀπὸ τίς γνῶμες αὐτές είναι
ἀνατυπώσεις ἀπὸ τὸν ἀριθ. 342].

- 409.—**ἀνώνυμοι:** Ἀλεξανδρος Παπαδιαμάντης, [σύντομο
ἄρθρο], περ. Γράμματα Ἀλεξανδρ. Τόμ. 1, Φεβρ. 1911, σ. 30-31.
- 410.—**Μαλακάσης, Μ:** Ἐλεγεῖο στὸν Παπαδιαμάντη [ποίη-
ημα], περ. Παναθήναια, Τόμ. 21, 31 Μαρτ. 1911,
σ. 339 [Ξανατ. στὴ συλλογὴ «Ἀσφόδελοι» τοῦ
ἴδιου, Ἐκδ. I. N. Σιδέρης 1918].

Δ'. ΤΑ ΚΑΤΟΠΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

- 411.— **άνώνυμοι**: 'Ο τάφος τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα καὶ φωτογραφία τοῦ τάφου του], περ. 'Ο Εἰκονογραφημένος Παργασσός, Ἰαν. 1912, σ. 12.
- 412.— **Γαλήνιος, Μάρκος**: Φιλολογικὰ Μνημόσυνα.— 'Αλεξανδρος Παπαδιαμάντης, περιοδ. Παραθύραι, Τόμ. 23, 15 Ἰαν. 1912, σ. 168. [Δημοσιεύεται καὶ φωτογρ. τοῦ τάφου τοῦ Πδμ. στὴ Σκιάθῳ].
- 413.— **Α, Μ**: Κριτικὰ σκίτσα.— 'Ο γέρος τοῦ Λυκαβητοῦ, περ. Νεότης Σμύρνης, Ἰούν. 1912, σ. 7-13.
- 414.— **Ζερβός, Ι**: 'Αλεξανδρος Παπαδιαμάντης [χριτικὴ βιογραφία—προτάσσεται στὰ] Πασχαλινὰ Διηγήματα, 'Εκδ. Γ. Φέξη, 1912, σ. γ'-ιστ'. 'Επίσης στὴ Φόρισσα, ἔκδ. «Ἐλευθερουδάκη» 1930, σ. 11-28. [Βλπ. ἀριθ. 8 καὶ 21].
- 415.— [**Βλαχογιάννης, Ι**]: Βιογραφικαὶ σημειώσεις [προτάσσονται στὰ] Πασχαλινὰ Διηγήματα, ἔκδ. 'Ηλ. Ν. Δικαίου 1912 [Βλπ. ἀριθ. 15].
- 416.— **Χατζόπουλος, Κ**: Ποιητικὴ Τέχνη.— Παπαδιαμάντης [γιὰ τὴ Φόρισσα], περιοδ. Νέα Ζωὴ 'Αλεξανδρ. Τόμ. VIII, Γενάρης 1913, σ. 33-34.
- 417.— **Palamas, K**: Alexandre Papadiamanti [μελέτη], περ. Graecia, 1^η Ἰουν. 1913, σ. 65-72 [Ξανατ. σὲ ξεχωριστὸ φυλλάδιο στὰ 1933.— Βλπ. ἀριθ. 510].

- 418.—**Πετρίδης, Παῦλος:** Τὰ σκίτσα τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ τὰ διηγήματα τοῦ Πδμ. ποὺ βρίσκονταν στὰ χέρια τοῦ Κακλαμάνου καὶ δημοσιεύτηκαν ἀργότερα στὸ Ἐλεύθερον Βῆμα — βλπ. ἀριθ. 177-185 & 187], περ. Γράμματα Ἀλεξανδρ. Τόμ. 2^{ος}, Δεκ. 1913, σ. 304.
- 419.—**Καμπάνης, Ἄ:** Ἀλεξανδρος Παπαδιαμάντης.— Ο ἄνθρωπος καὶ ὁ συγγραφεὺς [μελέτη], ἐφ. Νέα Ελλάς, 26 Ιαν. 2, 9 & 16 Φεβρ. 1914.
- 420.—**Χατζόπουλος, Κ:** Ποιητικὴ Τέχνη.— Παπαδιαμάντης [γιὰ τοὺς ἑφτὰ κατοπινὸν τόμους διηγημάτων τοῦ Πδμ. τῆς ἔκδ. Φένη], περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 9, Ἀπρίλ.-Ιούν. 1914, σ. 174-76.
- 421.—**Πετρίδης, Παῦλος:** Ἄ. Παπαδιαμάντης, περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 9, 1914, σ. 365-70.
- 422.—**Φαλτάϊτς, Κ:** Μία σκληρὰ ἐγκατάλειψις.— Τὰ μαῦρα κούτσουρα [ἀρθρο γιὰ τὶς ἀδελφὲς τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἔνωσις, 24 Ιαν. 1919 [Ξανατ. στὸ περ. Βωμός, 1 Φλεβ. 1919, σ. 75].
- 423.—**άνώνυμοι:** Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀρθρίδιο ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ παραπάνω ἀρθροῦ τοῦ Φαλτάϊτς], ἐφ. Ἔστια, 26 Ιαν. 1919.
- 424.—**Ριανκούρ, Λουΐζα Ο:** [Γράμμα μὲ τὸ δποῖο προσφέρει 200 δρχ. γιὰ ν' ἀνοιχτεῖ ἔρανος γιὰ τὶς ἀδελφὲς τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἔστια, 28 Ιαν. 1919.
- 425.—**Νιφβάνας, Π:** Τίτλος καὶ . . . δίσκος [ἀρθρο ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἐράνου γιὰ τὶς ἀδελφὲς τοῦ Πδμ.] ἐφ. Ἔστια, 29 Ιαν. 1919.

- 426.—**ἀνώνυμοις:** Διὰ τὰς ἀδελφὰς τοῦ Παπαδιαμάντη [κατάλογος ἐράνων]. ἐφ. *Ἐστία*, 1, 2 & 5 Φεβρ. 1919.
- 427.—**Δάφνης, Στ:** Τὸ χιοῦμοις τοῦ Παπαδιαμάντη [μελέτη], περ. *Βωμός*, 15 Φλεβ. 1 & 15 Μαρτ. 1919, σ. 81-82, 100-01 & 118-20.
- 428.—**Δάφνης, Στ:** ‘Ο ἐρημίτης τῶν Ἀθηνῶν.—Πῶς ζῇ ὁ Ἀλέξανδρ. Μωραϊτίδης.—Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Παπαδιαμάντη.—Μία ἀκολουθία του.—Τί λέγει ὁ κ. Ἀλέξανδρ. Μωραϊτίδης, ἐφ. *Ἀθῆναι*, 2 & 10 Μαρτ. 1919.
- 429.—**Βαρλέντης, Χρ:** Μαρτζώκης καὶ Παπαδιαμάντης, Ἐπιθεώρηση *Μπουκετάκι*, Μάης-Αὔγουστος 1920, σ. 121-22, 135-36, 153-54 & 160-61.
- 430.—**Σταυρόπουλος, Γ. Θ:** ‘Η ψυχολογία τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Ἐλληνικὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἰαν. 1921, σ. 1 - 2.
- 431.—**Δάφνης, Στ:** Τὸ πνεῦμα τοῦ Παπαδιαμάντη, περιοδ. *Ἐλληνικὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἰαν. 1921, σ. 2 - 6.
- 432.—**Δόξας, Ἄγγελος:** Τὰ τραγούδια τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Ἐλληνικὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἰαν. 1921, σ. 7 - 8.
- 433.—**Ἄγρας, Τέλος:** ‘Η τέχνη τοῦ Παπαδιαμάντη, περιοδ. *Ἐλληνικὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἰαν. 1921, σ. 8 - 9.
- 434.—**Πράτσικας, Γ:** Γύρω ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη, περιοδ. *Ἐλληνικὴ Ἐπιθεώρησις*, Ἰαν. 1921, σ. 9-10.
- 435.—[**Μωραϊτίδης, Α]** **Ἐνδυμίων:** Πῶς ἀπέθανεν ὁ Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Πρωτεύονσα*, 8 Νοεμ. 1921 [Ξανατ. στὸ βιβλίο τοῦ Ἰδιου «Μὲ τοῦ βορηὴ τὰ κύματα», Σειρὰ ΣΤ'. σ. 4 - 5].

- 436.—**Ταγκόπουλος, Δ. Π:** Παπαδιαμάντης, [στὸ βιβλίο] *Φιλολογικὰ Πορτραῖτα*, Ἀθῆνα 1922, σ. 49-53.
- 437.—**Φαλτάϊτς, Κ:** Στὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφημ. *Ευπόρος*, 27 Δεκ. 1922.
- 438.—[**Παλαμᾶς, Κ**] **W:** Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ παραπάνω ὄρθρου τοῦ Φαλτάϊτς], ἐφ. *Ευπόρος*, 31 Δεκ. 1922.
- 439.—**Hesseling, D. C:** Papadiamantis, [στὸ βιβλίο] *Histoire de la littérature Grecque moderne*. ἐκδότης «Les Belles Lettres» Paris 1924, σ. 136-40.
- 440.—**Μιχαλόπουλος, Φ:** Ἡ Φόνισσα, περ. Νέα Γράμματα, Αὔγ. 1924, σ. 237-42. [Βλπ. ἀριθ. 511].
- 441.—**Λαπαθιώτης, Ναπ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ἐλεύθερος Λόγος*, 16 & 23 Μαρτ. 1924.
- 442.—**Λαπαθιώτης, Ν:** A la manière de . . . Ὁ Καπετάν Φουρτούνας ὁ Λάμπης [πρόζα στὸν τρόπο τοῦ Πδμ.], περ. Νέα Τέχνη, Ιούλ.-Οκτ. 1924, σ. 117-18.
- 443.—**Καμπάνης, "Α:** Ἄ. Παπαδιαμάντης [στὸ βιβλίο] *Ιστορία τῆς νέας Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας*, Ἐκδ. "Αγγ. Κασιγόνης Ἀλεξάνδρεια 1925, στὶς σελ. 141-42.
- 444.—**Μιχαλόπουλος, Φ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.— Ἐνα ψυχομετρικὸ σημείωμα, ἐφ. *Βραδυνή*, 17 & 18 Ιαν. 1925. [Βλπ. ἀριθ. 511].
- 445.—**Λαπαθιώτης, Ν:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ἐλεύθερον Βῆμα*, 25 Ιουν. 1925.
- 446.—**Γεωργιάδης, Φ:** Ἡ προτομὴ Παπαδιαμάντη [ἀνακοινωθὲν τῆς ὁργανωτικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τ' ἀπο-

καλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Πδμ. στὴ Σκιάθο], ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 24 Αὐγ. 1925.

- 447.—**Δροσίνης, Γ:** Στὰ ρόδινα ἀκρογιάλια [ἀρθρο μὲ ἀνα-
μνήσεις ἀπὸ τὸ Μωραΐτιδη καὶ Πδμ. καὶ ἐντυπώ-
σεις ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψη στὴ Σκιάθο καὶ στὸ σπίτι
τοῦ Πδμ.], περ. *Η Εἰκονογραφημένη τῆς Ἑλλάδος*,
Σεπτ. 1925.
- 448.—**Πολίτης, Φ:** ‘Ο Λογοτέχνης, ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ.
1925.
- 449.—**Παπαντωνίου, Ζαχ:** ‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης,
ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925.
- 450.—**Παπαντωνίου, Χ:** ‘Ο Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης,
ῶς ψυχικὴ σύνθεσις καὶ ἐμφάνισις, ἐφ. *Πολιτεία*,
13 Σεπτ. 1925.
- 451.—**Κόκκινος, Δ (“Αριελ”):** Πῶς τὸν ἔβλεπα, ἐφ. *Πολιτεία*,
13 Σεπτ. 1925.
- 452.—**Καμπούρογλους, Δ. Γρ:** ‘Ο Παπαδιαμάντης σύμβο-
λον, ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925.
- 453.—**Βλαχογιάννης, Ι:** ‘Ο Ανθρωπος ἐφ. *Πολιτεία*, 13
Σεπτ. 1925.
- 454.—**Αστέρης, Λάμπρος:** ‘Ο Παπαδιαμάντης ὡς δημο-
σιογράφος, ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925.
- 455.—**Νιφάνας, Π (‘Αντίλαλος):** ‘Η φωτογραφία του
[ἀρθρο γιὰ τὸ πῶς πῆρε τὴ φωτογρ. τοῦ Πδμ.
— ἵδιο σχεδὸν μὲ τὸν ἀριθ. 367. Βλπ. καὶ ἀριθ. 287],
ἐφ. *Πολιτεία*, 14 Σεπτ. 1925.
- 456.—[**Κόκκινος, Δ**] “Αριελ”: Δὲν τὸν εἶδε κανεὶς [γιὰ τὴν

ἀδιαφορία ποὺ ἔδειξαν στὸν Πδμ. ὅταν ζοῦσε], ἐφ. *Πολιτεία*, 14 Σεπτ. 1925.

- 457.—**Κυρέλλος, Β:** Στὸν Παπαδιαμάντη [λόγος στ' ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ Πδμ. στὴ Σκιάθο], ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 16 Σεπτ. 1925.
- 458.—**Μιχαλόπουλος, Φ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Βραδυνή*, 16, 17 & 18 Σεπτ. 1925. [Βλπ. ἀρ. 511].
- 459.—[**Νικβάνας, Π**] **Ἀντίλαλος:** Τὰ ἀνέκδοτά του [ἀνέκδοτα τῆς ζωῆς τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Πολιτεία*, 17 Σεπτ. 1925.
- 460.—**Καστανάκης, Θρ:** Ἀλ. Παπαδιαμάντης.—Τὰ ἥθη τῶν ἀσάλευτων, ἐφ. *Ἄγων τῶν Παρισίων* [ἡμερομηνία;] 1925.
- 461.—**Καμπάνης, "Α:** Ἅ. Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Πρωΐα*, 16 Ιαν. 1926.
- 462.—**ἀνώνυμου:** Ἀγέκδοτο τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Μπουκέτο*, 23 Μαΐου 1926, σ. 394.
- 463.—**Βέης, Νίκος:** Η πρώτη μου συνάντησις μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντην, *Φοιτητικὸν Ημερολόγιον*, 1927, σ. 30-33.
- 464.—**Πετρίδης, Μιχ. Γ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [μελέτη — στὸ βιβλίο] *Oἱ τωρινοί μας λογοτέχναι*, ἐκδ. Α. Ι. Ράλλης, Ἀθῆναι 1927, στὶς σ. 77-85. Ἐπίσης στὸ περ. *Νέα Εστία* 1927, σ. 731-34.
- 465.—**Άλεξίου, Λευτέρης:** Ψυχολογικὰ σημειώματα γιὰ τὶς σύγχρονες ἔλληνικὲς προσωπικότητες. — Παπαδιαμάντης—Παλαμᾶς (*Έλλαδα Σκιάθο* — *Έλλαδα Γῆ*), περ. *Νεοελληνικὰ Γράμματα Κρήτης*, Μάρτης 1927, σ. 269-79.

- 466.—**Σκίπης, Σ:** Γύρω ἀπ' τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, περιοδ. Ἀλεξανδρεινὴ Τέχνη, Ἀπρ. 1928, σ. 171-74.
- 467.—**Μαλακάσης, Μ:** Ὁ ὅλος Παπαδιαμάντης, [ἀνέκδοτα τῆς ζωῆς τοῦ Πδμ.], περ. Μπουκέτο, 19 Ἀπρ. 1928, σ. 416-17.
- 468.—**Πρωτοπάτσης, Α:** Στρατῆ Μυριβήλη, «Διηγήματα» [παραλληλισμὸς Πδμ.—Μυριβήλη], περ. Λεσβιακὰ Φύλλα, Μυτιλήνης, Ἰουν. 1928, σ. 94.
- 469.—[Δάφνης, Στ.] **Ο Παληός:** Ἄστεα καὶ ἀνέκδοτα.—**Ο Παπαδιαμάντης** κι ὁ καρδοτσιέρης.—**Ἡ σεμνότης** τοῦ ντροπαλοῦ Σκιαθίτη διηγηματογράφου, περ. Μπουκέτο, 20 Δεκ. 1928, σ. 1285.
- 470.—**Νιφιάνας, Π:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [στὸ βιβλίο] Φιλολογικὰ Ἀπομνημονεύματα, ἐκδ. Ι. Δ. Κολλάρος, Ἀθῆναι 1929, στὶς σ. 82-94.
- 471.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Τὸ ἀγνάντεμα [σημείωμα γιὰ τὸ διήγημα αὐτὸ καὶ γιὰ τὸ ἔργο γενικὰ τοῦ Πδμ.] περ. Ἐλληνικὰ Γράμματα, 15, Φεβρ. 1929, σ. 211.
- 472.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Πνευματικὸ σύμβολο [σημείωμα], περ. Ἐλλην. Γράμματα, 4 Μαΐου 1929, σ. 10.
- 473.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Μεγάλος συγγραφεὺς [σημείωμα], περ. Ἐλλην. Γράμματα, 11 Μαΐου 1929, σ. 35.
- 474.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Ἡς προσέξουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του [σημείωμα], περ. Ἐλλην. Γράμματα, 18 Μαΐου 1929, σ. 59.
- 475.—**Οἰκονόμου, Ζ:** Γύρω ἀπ' τὸν Παπαδιαμάντη, περ. Ἐλλην. Γράμματα, 8 Ἰουν. 1929, σ. 131.

- 476.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Οἱ ἀδερφὲς τοῦ Παπαδιαμάντη,
[σημείωμα], περ. Ἑλλην. Γράμματα, 13 Ἰουλ.
1929, σ. 272.
- 477.—Φαλτάῖτς, Κ: "Ἐνα ἀνέκδοτο ποίημα τοῦ Παπαδια-
μάντη [Βλπ. ἀριθ. 206] περ. Ἑλλην. Γράμματα,
27 Ἰουλ. 1929, σ. 315-16.
- 478.—Γιαλούρης, Ἀντ: Δυὸ μνημόσυνα τοῦ Παπαδιαμάντη
[στὴν Πόλη], περ. Ἑλλην. Γράμματα, 19 Ὁκτ.
1929, σ. 617.
- 479.—Δρίβας, Ἄ: Μὴ θορυβοῦν οἱ ὄχλοι δ κὺρος Ἀλέξανδρος
ἔργαζεται, περ. Ἑλλην. Γράμματα, 26 Ὁκτ. 1929,
σ. 634.
- 480.—[Μελᾶς, Σ] Φορτούνιο: Ὁ δεύτερος Ἀλέξανδρος
[γιὰ τὸν Μωραϊτίδη καὶ τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ
τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου], ἐφ. Ἐλεύθερον Βῆμα,
27 Ὁκτ. 1929.
- 481.—Πολίτης, Φ: Θόρυβος καὶ Σιωπὴ [γιὰ τὸν Μωραϊτίδη
καὶ τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ θανάτου τοῦ
πρώτου], ἐφ. Πρωΐα, 27 Ὁκτ. 1929.
- 482.—Δρίβας, Ἄ: Στὸ σπίτι τῆς Κυρὰ - Μαρουδιᾶς ποὺ
κάθησε δ Παπαδιαμάντης, περ. Ἑλλ. Γράμματα,
2 Νοεμ. 1929, σ. 656.
- 483.—[Μπαστιᾶς, Κ]: Γιὰ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς τοῦ Παπα-
διαμάντη, [σημείωμα], περ. Ἑλληνικὰ Γράμματα,
2 Νοεμ. 1929, σ. 658.
- 484.—Φαλτάῖτς, Κ: Ἡ ἄγνωστη ζωὴ τοῦ Ἀλέξ. Παπαδια-
μάντη, περιοδ. Μπουκέτο, 6 & 13 Νοεμ. 1930,
σ. 1086-87 & 1120-21.

- 485.—**Χ:** Παπαδιαμάντης (Άλεξ.), [άρθρο στὸ] Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, Τόμ. 10, 1930 σ. 419.
- 486.—**Μαλακάσης, Μ:** Ἐνα γεῦμα τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων, [ἀνέκδοτο τῆς ζωῆς τοῦ Πδμ.] περιοδ. Μπουκέτο, 25 Δεκ. 1930, σ. 1249-50.
- 487.—**Φαλτάϊτς, Κ:** Τὰ εἶκοσι χρόνια τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ φιλολογικοῦ μνημοσύνου στὰ εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του], ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 21 Μαρτ. 1931.
- 488.—**Άδαμαντίου, Άδ:** Ἡ νῆσος τῶν λογίων [γιὰ τὴ Σκιάθο, τὸν Πδμ., Μωραϊτίδη κλπ.] ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 21 Μαρτ. 1931.
- 489.—**Άλλοτινός:** Δύο Σκιαθῖται, ἐφ. Σφαιρα τοῦ Πειραιᾶ, 2 Μαΐου 1931.
- 490.—**Μενάρδος, Σ:** Λόγος στὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Πδμ. καὶ Μωραϊτίδη, ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 23 Μαΐου 1931.
- 491.—**Δάφνης, Στ:** Λόγος στὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Πδμ. καὶ Μωραϊτίδη, ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 23 Μαΐου 1931.
- 492.—**Ε, Θ. Ν:** Ἀνέκδοτα τῆς ζωῆς τῶν δύο Ἀλεξάνδρων, ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 23 Μαΐου 1931.
- 493.—**Τσαμασφύρος, Δ:** Οἱ δύο Ἀλεξανδροί, ἐφ. Σκίαθος τοῦ Πειραιᾶ, 20 Ιουν. 1931.
- 494.—**Βουτιερίδης, Ήλ. Π:** Ἀλ. Παπαδιαμάντης—Άλεξ. Μωραϊτίδης.—Ἡ ζωή τους καὶ τὸ ἔργο τους [δμι-

λία στὸ φιλολογ. μνημόσιυνο τοῦ Πδμ. καὶ Μωραϊτίδη], ἐκδοτ. οίκος Μ. Ζηχάκη, Ἀθῆναι 1931, σχ. 16°, σ. 96.

- 495.—**Παράσχος, Κ:** Ἡλ. Π. Βουτιερίδη: Ἀλ. Παπαδιαμάντης—Ἀλ. Μωραϊτίδης [σημείωμα γιὰ τὴν παραπάνω διμίλια], περ. Νέα Ἔστια, 1 Αὐγ. 1931, σ. 834.
- 496.—**Παπαδήμας, Ἄδ:** Α. Παπαδιαμάντης [στὸ βιβλίο] Εἰσαγωγὴ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ἐκδ. Α. Κολούσ, Ἀθῆναι 1931, στὶς σ. 14-18.
- 497.—**Πολίτης, Φ:** Ἐπεισοδιακὴ λογοτεχνία καὶ συνολικὴ σύλληψη ζωῆς [γιὰ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν Πδμ.], ἐφ. Πρωΐα, 17 Ἰουν. 1931.
- 498.—**Μαλακάσης, Μ:** Φιλολογικὰ Πορτραῖτα.—Ἀλ. Παπαδιαμάντης, περ. Ὁ Κύκλος, Τόμ. Β'. 1932, σ. 54.
- 499.—**Ηλιάδης, Βασ:** Ἡ ποίησίς του, ἐφ. Ἔλενθ. Βῆμα, 4 Αὐγ. 1932.
- 500.—**Βουτιερίδης, Ἡλ. Π:** Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος [ἄρθρο στὴ] Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, Τόμ. 19, 1932, σ. 564-65.
- 501.—**ἀνώνυμου:** Δύο ἔλληνικαὶ διαλέξεις εἰς Βρυξέλλας [εἰδηση γιὰ μιὰ διάλεξη τοῦ κ. Oct. Merlier στὶς Βρυξέλλες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Πδμ. ποὺ εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία], ἐφ. Ἔστια, 5 Νοεμ. & Πρωΐα, 6 Νοεμ. 1932.
- 502.—**[Μελᾶς, Σ] Φορτούνιο:** Χριστουγεννιάτικο [ἄρθρο γιὰ τὸν Πδμ. μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν Χριστουγέννων], ἐφ. Ἔλενθ. Βῆμα, 25 Δεκ. 1932.

- 503.—**Καμπάνης, Α:** Ἡ θέσις τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφημ.
Ἐδνος 2 Ιαν. 1933.
- 504.—**Πολίτης, Φ:** Τὰ βιβλία [γιὰ τὴ διασκευὴ διηγ. Πδμ.
ἀπὸ τὴ Γεωργία Ταρσούλη—βλπ. ἀριθ. 23], ἐφημ.
Πρωτα, 20 Φεβρ. 1933.
- 505.—**Βλαστός, Π:** Τὰ χαβιαροσαλάτικα [περιέχει σύντομη
κρίση γιὰ τὸν Πδμ.], περιοδ. Νέα Ἔστια, 15 Μαΐου
1933, σ. 552.
- 506.—**Καμπάνης, Α:** Α. Παπαδιαμάντης, ἐφ. Νέος Κόσμος,
10 Ιουν. 1933.
- 507.—**Θέμελης, Γ. Δ:** Ἡ Σταχτομαζώχτρα: Ἡ ψυχολογικὴ
ἀλήθεια τῶν προσώπων [ἀνάλυση τοῦ διηγ. αὐτοῦ
τοῦ Πδμ. στὸ βιβλίο] Ἡ διδασκαλία τῶν νέων
ἔλληνικῶν, Τύποις Μ. Τριανταφύλλου & Σιας,
Θεσσαλονίκη 1933, στὶς σ. 94-99.
- 508.—**Τερζάκης, Α:** Τὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα, περ. Ἰδέα,
Τόμ. Α', Μάης & Ιουν. 1933, σ. 316-18 & 375-78.
- 509.—**Χάρης, Πέτρος:** Α. Παπαδιαμάντη, «Τὰ παιδικά».—
Ἐκλογὴ καὶ διασκευὴ Γεωργίας Ταρσούλη [βιβλιο-
κρισία — βλπ. ἀριθ. 23], περ. Νέα Ἔστια, Τόμ. 14
1 Σεπτ. 1933, σ. 958.
- 510.—**Palamas, Costis:** Alexandre Papadiamandi—Un
peintre des humbles [μελέτη].—Traduction de
Jean Dargos.—Imprimerie «Hestia», Athènes
1933, σχ. 8° μ. σ. 19 [Ἀνατύπωση τοῦ ἀριθ. 417].
- 511.—**Μιχαλόπουλος, Φ:** Ὁ Παπαδιαμάντης (Ἐνα ψυχο-
μετρικὸ σημείωμα) περιοδ. Σήμερα, Αὔγουστος
& Σεπτ. 1933, σ. 233-46 & 274-80 [Ἡ μελέτη

αντή είναι άνατύπωση τῶν ἀριθ. 440, 444 & 458].
Βγῆκε καὶ σὲ ξεχωριστὸ φυλάδιο—ἕκδ. τοῦ περ.
Σήμερα, σχ. 4°, σ. 22.

512.—**Για[λούρης], Ἄντ:** ‘Η γαλλικὴ μετάφραση τῶν ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ἀναγγελλομένης ἔκδοσης γαλλ. μετάφρ. ἔργων Πδμ. ἀπὸ τὴν «Association Guillaume Budé» καὶ ἀγορᾶς τοῦ σπιτιοῦ του γιὰ νὰ γίνει μουσεῖο], περιοδ. *Pνυθμὸς Πειραιᾶ, Τόμ. Β'*, Σεπτ. 1933, σ. 29-30.

513.—**ἀνώνυμοι:** Γάλλοι διανοούμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα [εἴ-
δηση πώς 400 μέλη τῆς «Association Guillaume Budé» ἔχονται νὰ προσκυνήσουν τὸν τάφο τοῦ Πδμ. μὲ τὴν εὐκαιρία γαλλ. ἔκδ. ἔργων του], ἐφ. *Πρωΐα, 2 Σεπτ. 1933.*

514.—**ἀνώνυμοι:** Τὸ σπῆτι τοῦ Ἀλ. Παπαδιαμάντη [ἴδιο μὲ τὸ παραπάνω, μὲ τὴν προσθήκη ὅτι πρόκειται ν' ἀγοραστεῖ τὸ σπίτι τοῦ Πδμ. ἀπὸ τοὺς ξένους], ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα, 2 Σεπτ. 1933.*

515.—**ἀνώνυμοι:** Τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ νὰ ἐνδιαφερθεῖ τὸ κράτος καὶ οἱ φιλολογικὲς ὁργανώσεις στὴν ἀγορὰ τοῦ σπιτιοῦ], ἐφ. *Ἀθη-
ναϊκὰ Νέα, 3 Σεπτ. 1933.*

516.—**ἀνώνυμοι:** Εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Παπαδιαμάντη [δή-
λωση συμμετοχῆς τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου»
στὸ προσκύνημα τῶν ξένων στὴ Σκιάθο], ἐφημ. *Ἐλεύθ. Βῆμα, 7 Σεπτ. 1933.*

517.—**ἀνώνυμοι:** Αἱ ἑօρται πρὸς τιμὴν τοῦ Παπαδιαμάντη
[ἴδιο μὲ τὸ παραπάνω, μὲ τὴν προσθήκη ὅτι θὰ

συμμετάσχει κι ὁ στόλος], ἐφημ. Ἐλεύθ. Βῆμα, & Πρωΐα, 9 Σεπτ. 1933.

- 518.—**ἀνώνυμους:** Αἱ ἕορται τῆς Σκιάθου.—Αἱ ἕορται τοῦ Παπαδιαμάντη [τηλεγραφικὴ εἰδῆση τοῦ ἕορτα-σμοῦ], ἐφημ. Ἐλεύθερον Βῆμα & Φωνὴ τοῦ Λαοῦ, 19 Σεπτ. 1933.
- 519.—**Ἡλιάδης, Βασ:** Ἐγένοντο χθὲς αἱ ἕορται τῆς Σκιάθου διὰ τὸν Παπαδιαμάντην.—Οἱ γάλλοι διανοούμενοι [πλατειὰ περιγραφὴ μὲ φωτογρ. τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Πδμ. κλπ.], ἐφ. Ἀθηναϊκὰ Νέα, 19 Σεπτ. 1933.
- 520.—**Ἡλιάδης, Βασ:** Αἱ ἕορται τῆς Σκιάθου.—Τὸ προσκύνημα στὸν τάφο τοῦ Παπαδιαμάντη.—Μία συγκινητικὴ τελετὴ [πλατειὰ περιγραφὴ μὲ φωτογρ. τῶν ἀδελφῶν τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἐλεύθερον Βῆμα, 20 Σεπτ. 1933.
- 521.—**ἀνώνυμους:** Εἰς τὴν γραφικὴν Σκίαθον.—Ἐκεῖ ὅπου ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Παπαδιαμάντης [περιγραφὴ μὲ φωτογρ. τῶν ἀδελφ. τοῦ Πδμ.], ἐφ. Φωνὴ τοῦ Λαοῦ, 20 Σεπτ. 1933.
- 522.—**Πράτσικας, Γ:** Στὴν εἰδυλλιακὴ Σκιάθο.—Αἱ ἕορται διὰ τὸν Παπαδιαμάντην [πλατειὰ περιγραφή], ἐφ. Πρωΐα, 20 Σεπτ. 1933.
- 523.—**Σκίπης, Σ:** Ὁ κυρο-Ἀλέξανδρος [χρονογράφημα ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν ἕορτῶν], ἐφ. Βραδυνή, 21 Σεπ. 1933.
- 524.—**Ἡλιάδης, Βασ:** Αἱ ἕορται τῆς Σκιάθου.—Εἰς τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη ὅπου ἔζησε καὶ ἀπέθανε [περιγραφὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Πδμ.], ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 23, Σεπτ. 1933.

- 525.—**Πράτσικας, Γ:** Εἰς τὸ νησὶ τοῦ Παπαδιαμάντη [ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν φύση, τὸ σπιτικό, τὶς ἀδελφὲς τοῦ Πδμ. κλπ.], ἐφ. *Πρωΐα*, 23 Σεπτ. 1933.
- 526.—**Φαλτάϊτς, Κ:** Ἀπὸ ἔνα προσκύνημα.— Οἱ Γάλλοι διανοούμενοι καὶ ὁ Ἄλεξ. Παπαδιαμάντης [περιγραφὴ καὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῶν ἔνων], ἐφ. *Ημερήσιος Κῆρυξ*, 24 Σεπτ. 1933.
- 527.—**Κατσίμπαλης, Γ:** [σημείωμα γιὰ τὸ ποίημα «Τὸ ὡραῖον φάσμα»—βλπ. ἀριθ. 199], περ. *Nέα Εστία*, Τόμ. 14, 1 Ὁκτ. 1933, σ. 1020.
- 528.—**Νικβάνας, Π:** « . . . La curiosité du public» [χρονογράφημα ἀπὸ τὴν ἀφορφὴ τῶν ἑορτῶν τῆς Σκιάθου], περ. *Nέα Εστία*, Τόμ. 14, 1 Ὁκτ. 1933, σ. 1021-22.
- 529.—**Ξενόπουλος, Γρ:** Ό Παπαδιαμάντης καὶ τὰ «μεγάλα προβλήματα» [γιὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.], περ. *Nέα Εστία*, Τόμ. 14, 1 Ὁκτ. 1933, σ. 1057-08.

Ε'. ΕΙΚΟΝΕΣ

- 530.—**Νιοβάνας, Π**: Παπαδιαμάντης [φωτογραφία], περιοδ. *Παναθήναια*, Τόμ. ΙΓ', 15 Όκτ. 1906, σ. 8 [*Η ίδια δλοσέλιδη, χρωματιστή, έκτος κειμένου. Παναθήναια*, Τόμ. ΙΕ', 31 Μαρτ. 1908].
- 531.—**Χατζόπουλος, Γ**: Α. Παπαδιαμάντης [φωτογραφία ύπογραμμένη ἀπὸ τὸν Πδμ.], περιοδ. *Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδροῦ*. Τόμ. 4, Ἀπρίλ. 1908, ἔκτος κειμένου. [*Η ίδια χρωμολιθογραφημένη στὰ ξώφυλλα τῶν ἐκδόσεων Δικαίου, βλπ. ἀριθ. 14, 15, 16*].
- 532.—**ἀνώνυμου**: Ο κ. Βλαχογιάννης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης εἰς τὴν Δεξαμενὴν—*Χειμῶνας τοῦ 1908* [φωτογραφία], περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Β', Φεβρ. 1912, σ. 387.
- 533.—**Θωμόπουλος, Θ**: Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης [σκίτσο], περ. *Παναθήναια*, Τόμ. ΙΖ', 15 Φεβρ. 1909, σ. 251.
- 534.—**Θωμόπουλος, Θ**: Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης [σκίτσο], περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Α', Φεβρ. 1911, σ. 331.
- 535.—**Ιωαννίδης, Ε**: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [σκίτσο], περ. *Παναθήναια*, Τόμ. 21, 31 Ιαν. 1911, σ. 210.
- 536.—**Παπαδημητρίου, Μ**: Παπαδιαμάντης [σκίτσο στὰ Φιλολογικὰ Πορτραῖτα τοῦ Δ. Π. Ταγκοπούλου, Ἀθήνα 1922, στή σ. 48.]
- 537.—**Βασιλείου, Σ**: Αλέξ. Παπαδιαμάντης [σύνθεση, στὸ ξώφυλλο τοῦ] περιοδ. *Ἐλληνικὰ Γράμματα*, Τόμ. 4, 15 Φεβρ. 1929.

EYPETHPIA

Α'. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΩΝ

- Άβασκαμδος τοῦ ἀγῶνος (δ), 5, 68.**
Άγάπη στὸν κρεμνό, 20, 172.
Άγγέλιασμα (τ'), 13, 18, 165.
Άγια καὶ πεθαμένα, 5, 65.
Άγγάντεμπα (τ'), 10, 23, 74.
Άειπλάνητος (δ), 20, 190.
Άερικό στὸ δέντρο (τ'), 5, 146.
Άκληρη (ἡ), 116.
Άλιβάνιστος (δ), 106.
Άλλος τύπος, 5, 104.
Άμαρτίας φάντασμα, 5, 76.
Άμερικάνος (δ), 5, 44.
Άνάκατος (δ), 5, 158.
Άνθος τοῦ γιαλοῦ, 135, 256.
Άντίκτυπος τοῦ νοῦ (δ), 161.
Άποκρητική ρυχτιά, 47.
Άπόλαυσις στὴ γειτονιά, 77.
Άποσώστρα (ἡ), 13, 18, 117.
Άσπρη σὰν τὸ χιόνι, 143.
Άσπροφουστανοῦσα (ἡ), 178.
Άστεράνι (τ'), 10, 152.
Άψαλτος, 6, 120.
- Βαρδιάνος στὰ Σπέρμα, 11, 56.**
Βασανάκια (ῶχ!), 58.
Βενέτικα (τὰ), 13, 18, 169.
Βιδάνιο (τὸ), 162.
Βλαχοπούλα (ἡ), 20, 50.
- Γαγάτος καὶ τὸ ἄλογο (δ), 80.**
- Γάμος τοῦ Καραχμέτη (δ), 13, 18, 174.**
Γείτονας μὲ τὸ λαγοῦτο (δ), 13, 18, 84.
Γιὰ τὰ δνόματα, 6, 94.
Γλυκοφιλοῦσα (ἡ), 9, 14, 23, 62.
Γουτοῦ - Γουπατοῦ, 10, 72.
Γραία καὶ θύελλα (ἡ), 134.
Γράμμα στὴν Άμερικὴ (τὸ), 159.
Γυνὴ πλέονσα, 114.
Γυφτοπούλα (ἡ), 3, 26.
- Δαιμόνια στὸ ρέμα (τὰ), 20, 23, 78.**
Δασκάλας τὰ μάγια (τῆς), 6, 155.
Δασκαλομάνα (ἡ), 7, 19, 59.
Δημαρχίνα ρύφη, 13, 18, 163.
Δύο δράκοι (οἱ), 124.
Δύο κούτσουρα (τὰ), 108.
Δύο τέρατα (τὰ), 11, 154.
- Έλαφροῖσκιωτοι (οἱ), 7, 14, 19, 52.**
Έμπτοροι τῶν Έθνῶν (οἱ), 17, 25.
Ένιαύσιον θῦμα (τὸ), 7, 19, 23, 75.
Έξοχικὴ Λαμπρή, 5, 15, 34.
Έξοχικὸν κροῦσμα, 130.
Έπιμηθεῖς εἰς τὸν βράχον, 182.
Έπισκεψις τοῦ Ἅγίου Δεσπότη (ἡ), 131.

- Ερημο μυῆμα, 160.*
Ἐρημη στὰ ἔένα, 121.
Ἐρως Ἡρως, 8, 16, 71.
*Ἐρωτας στὰ χιόνια (δ), 5, 16, 64,
258, 259.*
- Ζωντανὸ κιβούρι μου (τὸ), 187.*
- Θαλάσσωμα (τὸ), 132.*
Θάνατος κόρης, 11, 140.
*Θαῦμα τῆς Καισαριανῆς (τὸ), 6,
90.*
Θεοδικία τῆς δασκάλας (ἡ), 126.
Θέρος -Ἐρως, 39.
Θητεία τῆς πενθερᾶς (ἡ), 97.
- Ἴατρεῖα τῆς Βαβυλῶνος, 185.*
Ἴδιόκτητο (τὸ), 179.
- Κακόμητς (δ), 101.*
*Καλαμπούρια ἐνὸς δασκάλου(τὰ),
5, 151.*
Καλλικατζοῦνα (ἡ), 20, 189.
Καλόγερος (δ), 20, 48.
Κάλτσα τῆς Νέωνας (ἡ), 142.
Καμίνι (τὸ), 11, 145.
Κανταραῖοι (οἱ), 13, 18, 166.
Κλεφτοπαρέα (ἡ), 184.
Κοινωνικὴ ἀρμονία, 133.
Κοκκώνα θάλασσα, 8, 82.
*Κοκκώνας τὸ σπίτι (τῆς), 9, 14,
23, 57.*
Κοσμολαΐτης (δ), 20, 99.
Κουκλοπαντριὲς (οἱ), 102.
Κουκούλωμα (τὸ), 183.
Κρούσματα (τὰ), 4, 22, 23, 100.
Κρυφὸ μανδράκι (τὸ), 137.

- Λαμπριάτικος ψάλτης, 8, 15, 55.*
Λιμανάκια (τὰ), 5, 139.
Λίρες τοῦ Ζάχον (ἡ), 8, 149.
- Μάγισσες (ἡ), 5, 79.*
Μακρακιστίνα (ἡ), 136.
Μάνα καὶ κόρη, 13, 18, 173.
*Μαῦρα κούτσουρα (τὰ), 13, 18,
171.*
- Μαυρομαντηλοῦ (ἡ), 5, 23, 40.*
Μαούτα (ἡ), 5, 119.
Μεγαλείων ὄψώνια, 20, 168.
Μετανάστις (ἡ), 24.
Μὲ τὸν πεζόβολο, 5, 144.
Μία ψυχή, 5, 37.
Μικρὰ ψυχολογία, 105.
Μπούφ τοῦ π' λὶ (τ'), 13, 18, 111.
*Μυρολόγι τῆς φώνιας (τὸ), 8,
150.*
- «Νάμι» τῆς (τὸ), 128.
Ναναγίων νανάγια, 7, 19, 54.
Ναναγοσῶσται (οἱ), 9, 92.
Νεκράνθεμα, 180.
Νεκρὸς ταξιδιώτης, 20, 157.
Νησὶ τῆς Οὐρανίτσας (τὸ), 10, 95.
Νοσταλγὸς (ἡ), 6, 16, 61, 263.
Ντελησυφέρω (ἡ), 110.
- Ξεπεσμένος δερβίσης (δ), 67.*
Ξομπλιάστρα (ἡ), 11, 138.
- ‘Ολόγυρα στὴ λίμνη, 7, 19, 46.
*Ὦνειρο στὸ κῦμα, 4, 21, 83,
257, 259.*
- Παιδικὴ Πασχαλιά, 6, 23, 38.*

- Πανδρολόγος (δ), 93.**
Πανταράτας (δ), 9, 16, 36.
Πατέρα στὸ σπίτι, 11, 16, 63.
Παραπονεμένες (οἱ), 73.
Πάσχα Ρωμαϊκό, 5, 42.
Πεντάρφανος (δ), 7, 19, 118.
Πεποικιλμένη (ἡ), 9, 156.
Πιτρόπισσα (ἡ), 153.
Πνίξιμο τοῦ παιδιοῦ (τὸ), 11, 81.
Ποία ἐκ τῶν δύο, 125.
Πολιτισμὸς εἰς τὸ χωρίον (δ), 10, 43.
Πόσις καὶ Δάμαρ, 6, 88.
Πτερόεντα δῶρα (τὰ), 141.
- Ρεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταυγού-
στου, 7, 19, 122.**
Ρόδιν' ἀκρογιάλια (τὰ), 12, 148.
- Σημαδιακὸς (δ), 5, 32.**
Σπιτάκι στὸ λιβάδι (τὸ), 10, 69.
Στρίγλα μάνα, 11, 96.
Σταγόνα νεροῦ . . . , 129.
Σταχομαζώχτρα (ἡ), 9, 23, 33.
Στὴν Ἀγίαν Αναστασά, 5, 15, 49.
Στοιχειωμένη καμάρα (ἡ), 109.
Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, 6, 14, 45.
**Συμβάντα στὸν μῆλο (τὰ), 13,
18, 175.**
Συντέκνισσα, (ἡ), 4, 22, 103.
Συχαρίκια (τὰ), 10, 16, 60.
- Τελευταῖα βαπτιστικὴ (ἡ), 8, 15,
30.**
Τελευταῖα τοῦ γέρον (τὰ), 181.
**Τελευταῖον ἀνέκδοτον χειρόγρα-
φον (τὸ), 186.**
Τραγούνδια τοῦ Θεοῦ, 13, 18, 164.
- Τρελὴ βραδειά, 86.**
Τρικολόρο, 193.
Τυφλὸ σοκάκι (τὸ), 127.
Τυφλοσύρτης (δ), 10, 53.
Τύχη ἀπ' τὴν Ἀμέρικα (ἡ), 9, 89.
- Τύπηρέτρα, 9, 14, 23, 31.**
Τύπο τὴν βασιλικὴν δρῦν, 4, 21, 87.
- Φαρμακολύτρια (ἡ), 4, 21, 85.**
Φιλόστορογοι, 20, 192.
Φλώρα ἡ λάβρα, 177.
Φόνισσα (ἡ), 4, 21, 98, 261-62.
Φορτωμένα κόκκαλα, 5, 147.
Φραγκλέϊκα (τὰ), 20, 170.
Φτωχὸς Ἀγιος, 6, 23, 41.
Φωνὴ τοῦ δράκοντος (ἡ), 10, 107.
Φῶτα ὀλόφωτα, 6, 188.
- Χαλασοχώρηδες (οἱ), 7, 19, 51.**
Χαραμάδος (δ), 13, 18, 112.
Χατζόπουλο (τὸ), 20, 167.
Χέλια (τὰ), 20, 191.
Χήρα παπαδὶα (ἡ), 29.
Χήρα τοῦ Νεομάρτυρος (ἡ), 115.
Χολεριασμένη (ἡ), 11, 13, 18, 91.
**Χορδὸς εἰς τοῦ κυρίου Περιάνθρον
(δ), 113.**
Χρῆστος Μηλιόνης, 12, 22, 27.
**Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη (τὰ),
11, 14, 70.**
Χριστόψωμο (τὸ), 28.
Χ. Α. τοῦ . . . (τὸ), 13, 18, 176.
Χτυπημένη (ἡ), 6, 35.
Χωρίς στεφάνι, 5, 66.
- Ψοφήμι (τὸ), 123.**

Β'. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Α, Μ. 413.	Γελῆς. 386.
‘Αγκάθι (τὸ), 331.	Γεωργιάδης, Φ. 446.
‘Αγρας, Τ. 433.	Γιαλούρης, Α. 407, 478, 512.
‘Αδαμαντίου, Ἀ. 488.	Γρανίτσας, Σ. 304.
‘Αδωνης, Ἐ. 402.	Δαραλέξης. Χ. 372, 402.
‘Αλεξίου, Λ. 465.	Dargos, J. 257, 258, 259, 289,
290, 303.
‘Αλλος (ό), 282.	Δάφνης, Σ. 427, 428, 431, 469, 491.
‘Αλλοτινός. 489.	Δεῖνα (ό), 326.
‘Αμουργιανός, Ν. 408.	Δελακοβίας, Κ. 402.
‘Απέργης, Ι. 402.	Δεληγεώργης, Ἐ. 202, 302, 312,
333, 384.
‘Αποστολίδης, Γ. 408.	Δημακόπουλος, Δ. 402.
‘Αποστολόπουλος, Ἀ. 342, 408.	Δικαϊος, Ι. 402.
‘Αστέρης, Λ. 454.	Δόξας, Ἀ. 432.
‘Αστρέας, Λ. 408.	Δρίβας, Ἀ. 479, 482.
Βακᾶ, Δ. 263.	Δροσίνης, Γ. 447.
Βαρλέντης, Χ. 402, 429.	Ε, Θ. Ν. 492.
Βασιλείου, Σ. 537.	‘Επαχτίτης, Χ. 402.
Baudry, P. 260, 261, 262.	Εύστρατιάδης, Ε. 402.
Βέης, Ν. 463.	‘Εψιλον, 327.
Βελανιδιώτης, Ι. 299.	Ζερβός, Ι. 273, 274, 414.
Βλαστός, Π. 505.	Ζητουνιάτης, Π. 342, 408.
Βλαχογιάννης, Ι. 415, 453.	Ηλιάδης, Β. 499, 519, 520, 524.
Βουτιερίδης, Ἡ. 365, 402, 494,
495, 500.	Θέμελης, Γ. 507.
Βώκος, Γ. 399.	Θωμόπουλος, Θ. 402, 533, 534.
Γαβριηλίδης, Β. 265, 266, 267,
275, 277, 280, 312, 353.	
Γαϊτανόπουλος, Ἀ. 396.	
Γαλήνιος, Μ. 412.	

- Ίωαννίδης, Ε. 535.
- Καβάφης, Κ. 342.
- Καθημερινὸς (δ), 283.
- Κακλαμάνος, Δ. 339, 408.
- Καλογερόπουλος, Δ. 328, 342, 357, 405, 406.
- Καμπανάου, Ν. 402.
- Καιμάνης, Ἡ. 342, 408, 419, 443, 461, 503, 506.
- Καμπούρογλους. Δ. 402, 452.
- Καμπούρογλους, Ἡ. 269, 272.
- Καρβούνης, Ν. 351, 384.
- Καρκαβίτσας, Ἡ. 342, 400, 408.
- Κάσδαγλης, Ἡ. 342.
- Καστανάκης, Θ. 460.
- Κατσίμπαλης, Γ. 527.
- Κόκκινος, Δ. 359, 451, 456.
- Κονδυλάκης, Ι. 301, 313, 371, 375.
- Κυρέλλος, Β. 457.
- Κῦρος, Ἡ. 342.
- Κωνσταντινίδης, Κ. 342, 408.
- Λάμαρη, Ἡ. 402.
- Λαπαθιώτης, Ν. 402, 441, 442, 445.
- Lebègue, Ph. 286, 288.
- Λιάτσης, Σ. 342.
- Λυκιαρδόπουλος, Μ. 285.
- Μάγνης, Π. 342.
- Μακρῆς, Ζ. 397.
- Μαλακάσης, Μ. 338, 410, 467, 486, 498.
- Μαμμακίδης, Π. 346.
- Μαργαρίτης, Ἡ. 268.
- Μαρτζώκης, Σ. 402, 429.
- Μελάς, Σ. 293, 300, 356, 393, 480, 502.
- Μενάρδος, Σ. 490.
- Merlier, O. 501.
- Μιχαηλίδης, Κ. 281, 342.
- Μιχαλόπουλος, Φ. 440, 444, 458, 511.
- Μίχας, Ἄθ. 402.
- Μπαστιάς, Κ. 471, 472, 473, 474, 476, 483.
- Μπενάκη, Β. 369.
- Μωραϊτίδης, Ἡ. 435.
- Νάρβας, Ἡ. 402.
- Νιρβάνας, Π. 287, 316, 340, 363, 367, 383, 388, 425, 455, 459, 470, 528, 530.
- Ξενόπουλος, Γ. 342, 366, 376, 382, 387, 529.
- Οίκονόμου, Ζ. 475.
- Όφερέτης, Φ. 390.
- Παλαμᾶς, Κ. 278, 279, 342, 345, 353, 408, 417, 438, 510.
- Παπαδήμας, Ἡ. 496.
- Παπαδημητρίου, Μ. 536.
- Παπαδόπουλος, Σ. 377.
- Παπαζαφειρόπουλος, Χ. 342, 408.
- Παπαντωνίου, Ζ. 354, 449.
- Παπαντωνίου, Χ. 355, 402, 450.
- Παράσχος, Κ. 495.
- Παρρέν, Κ. 335.
- Πετρίδης, Μ. Γ. 464.
- Πετρίδης, Π. 418, 421.
- Πίντζας, Ἡρ. 408.

- Πλατῆς, Γ. 358.
Πολίτης, Φ. 448, 481, 497, 504.
Πορφύρας, Λ. 401.
Πράτσικας, Γ. 434, 522, 525.
Πρωτοπάτσης, Ἀ. 468.
- Ραγκαβῆς, Κ. 342, 408.
Ριανκούρ, Λ. 424.
- Σημηριώτης, Ἀ. 391.
Σιαπάτης, Δ. 268.
Σίβυλλα. 408.
Σκίπης, Σ. 294, 466, 523.
Σπανδωνῆς, Ν. 296, 332.
Σπανούδη, Σ. 408.
Σπαταλᾶς, Γ. 402.
Σιαματίου, Σ. 352.
Σταυρόπουλος, Γ. 430.
- Ταγκόπουλος, Δ. 17, 342, 408, 436.
- Ταρσούλη, Γ. 23, 504, 509.
Τερζάκης, Ἀ. 508.
Τσαμασφύδος, Δ. 493.
Τσοκόπουλος, Γ. 291, 325, 341, 344, 395.
Τσώκλης, Ἰ. 394.
- Φαλτάϊτς, Κ. 422, 437, 477, 484, 487, 526.
Φωτεινός, Δ. 408.
- Χάρης, Π. 509.
Χαρικλῆς. 408.
Χατζιδάκης, Ν. 342, 408.
Χατζόπουλος, Γ. 531.
Χατζόπουλος, Δ. 276.
Χατζόπουλος, Κ. 416, 420.
Hesseling, Δ. 439.
- Ψάχος, Κ. 336.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Σελ. 5

Α' ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Α. Παπαδιαμάντη: Αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα	» 11
Ανώνυμου: Ἡ Μετανάστις	» 12
Β. Γαβριηλίδη: Οἱ Ἐμποροὶ τῶν Ἐθνῶν ..	» 13
Β. Γαβριηλίδη: Ἡ Γυφτοπούλα	» 14
I. Καμπούρογλου: Δύο Διηγηματογράφοι ..	» 16
Ανώνυμου: Φιλολογικὰ — Ἀγγελία	» 18
Ανώνυμου: Τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια	» 20
I. Καμπούρογλου: Θαλασσινὰ Εἰδύλλια	» 22
I. Ζερβοῦ: Φιλολογικὰ	» 23
Α. Παπαδιαμάντη: Φιλολογικὰ — Ἀπάντησις εἰς τὸν Z. τῆς «Ἐφημερίδος»	» 27
I. Ζερβοῦ: Φιλολογικά	» 29
B. Γαβριηλίδη: Οἱ Χαλασοχώρηδες	» 31
B. Γαβριηλίδη: Βαρδιάνος στὰ Σπόρκα ..	» 33
Δ. Χατζοπούλου: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης	» 35
K. Παλαμᾶ: Νεοελληνικὰ βιβλία	» 42
K. Παλαμᾶ: Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης . .	» 46
K. Παλαμᾶ: Ὁ Παπαδιαμάντης	» 58

Β' ΕΡΓΑ

α'. Ἐκδόσεις	Σελ.	65
β'. Μὲ τὴ σειρὰ ποὺ πρωτοδημοσιεύτηκαν	>	70
1. Μυθιστορήματα καὶ διηγήματα	>	70
2. Ποιήματα	>	81
3. Ἀρθρα καὶ ἄλλα πεζὰ	>	82
4. Νεκρολογίες	>	84
5. Διάφορα	>	85
6. Μεταφράσεις	>	85
7. Μεταφράσεις ἔργων Παπαδιαμάντη	>	87

Γ' ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α'. Πρῶτες κρίσεις καὶ πληροφορίες	>	91
β'. Στὴν εἰκοσιπενταετηρίδα του	>	96
γ'. Στὸ θάνατό του	>	102
δ'. Τὰ κατοπινὰ χρόνια	>	110
ε'. Εἰκόνες	>	123

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

α'. Μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων	>	127
β'. Ὄνομάτων συγγραφέων	>	130

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

134^α.—**Ο Διδάχος** [μὲ τὸ ψευδώνυμο : Σκεπτικός], ἐφ. Νέον
Ἄστυ, 6 Νοεμ. 1906.

ΔΙΟΡΘΩΜΑΤΑ

67.—**Ο Ξεπεσμένος δερβίσης**, ἐφ. Ἀξρόπολις, 18 Ιαν. 1896.
193.—**Τρικολόρο**, ὡδίο μὲ τὸ 136. — **Η Μακρακιστίνα**.

Γ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ

**ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ**

**ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΕΣΤΙΑ,"
1938**

ΤΥΠ. "ΕΣΤΙΑ", 7964

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Α'. ΕΡΓΑ

α'. Διηγήματα.

- 1.— **Φῶτα δλόφωτα**, ἐφ. Ἱακώπολις 6 Ἰαν. 1894.
- 2.— **Γιὰ τὴν περηφάνεια**, ἐφ. Τὸ Ἀστυν 29 Αὐγ. 1899.
[Ξανατ. στὸ περ. Νέα Ἑστία, Τόμ. 18^{ος}, 15 Αὐγ. 1935, σ. 755 - 57].
- 3.— ***Ἡ Δούλα**, ἐφ. Νέα Ζωὴ [σὲ 6 ἢ 7 συνέχειες σύμφωνα μὲ τὸν ἀρ. 13].
- 4.— **Στὸ Μέγα - Γιαλὸ** [ἀνέκδοτο καὶ ἀτέλειωτο] ἐπίμετρο στὸν ἀρ. 12, σ. 238 - 46.
- 5.— **Τὸ ἐγγόνι τῆς στρίγγλας** [ἀνέκδοτο καὶ πιθανώτατα πλαστό], ἐφ. *Καθημερινὴ* 8 Ἀπρ. 1934 [Βλπ. ἀρ. 61].

β'. Ποιήματα.

- 6.— **Πρὸς τὴν μητέρα μου** [χρονολογημένο 1874], στὸν ἀρ. 12, σ. 30 - 31.
- 7.— **Στὴν Παναγίᾳ τοῦ Ντομάν**, ἐφ. Ἐλεύθ. Τύπος 15 Σεπτ. 1925.

γ'. Νεκρολογίες.

- 8.— **Παπα - Ἄδαμαντιος Οἰκονόμος ἐκ Σκιάθου** [ἀνυπόγραφη], ἐφ. Ἱακώπολις 14 Ἰουν. 1895 [Ξανατ. στὸ περ. Βιβλία, Ἐκδ. Κάουφμαν Δεκ. 1934, σ. 10].
- 9.— **Γεώργιος Δ. Δημητριάδης**, ἐφ. Ἱακώπολις 6 Νοεμ. 1897.

δ'. Γράμματα.

- 10.— **Τελευταία ἀπάντησις εἰς τὸν «Δόγον», ἐφ. Τὸν Ἀστυνομικὸν Αὐγούστου 20-21 1891.**
- 11.— **Μικρὰ ἀπάντησις [στὸν Ζ. Παπαντωνίου γιὰ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ στὶς ἐκκλησίες], ἐφ. Τὸν Ἀστυνομικὸν Αὐγούστου 8 1900.**
- 12.— **Γράμματα** [185 στὸν πατέρα, τὴ μητέρα, τὶς ἀδελφές του καὶ στὸν Γ. Βλαχογιάννη] μὲ πρόλογο καὶ σημειώσεις Octave Merlier Ἐκδ. «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων», Ι. Ν. Σιδέρης 1934, σελ. 266.

ε'. Διάφορα.

- 13.— **Αὐτοβιβλιογραφικὸ σημείωμα**, ἐπίμετρο στὸν ἀρ. 12, σ. 249-53.
- 14.— **Αὐτόγραφα**, στὸν ἀρ. 12, σελ. 145, 177, 193, 239, 248 καὶ 251.

στ'. Μεταφράσεις.

- 15.— **Steinkus, Josipa:** San na valovima [“Ονειρο στὸ κῦμα], περ. Τὰ χίλια καλύτερα διηγήματα, ἀρ. 67-69, Zagreb 1934, σ. 189-206.
- 16.— **Merlier, Octave:** La tueuse [“Η Φόνισσα], Un rêve sur les flots [“Ονειρο στὸ κῦμα], Pâques à la campagne [“Εξοχικὴ Λαμπτρή], La Nostalgique [“Η Νοσταλγός], La dernière filleule [“Η τελευταία βαπτιστική], Le mariage de Karachmetis, [“Ο γάμος τοῦ Καραχμέτη], La Désorceleuse [“Η Φαρετική]

μακολύτρια], στὸ βιβλίο *Skiaethos Ile Grecque*, nouvelles par A. Papadiamandis, traduites du Grec et prefacées par Octave Merlier, Ἐκδ. «Les Belles-Lettres», Παρίσι 1934, σελ. 320.

- 17.— **Raditza, Bogdan:** Ljubav u snegu [‘Ο ἔρωτας στὰ χιόνια], περ. ‘Ο Σερβικὸς λογοτεχνικὸς κῆρυξ Βελιγράδι 16 Μαρτ. 1935, σ. 424 - 28.
- 18.— **[Avatanghelos, Henriette]:** La Glaneuse [‘Η Σταχτομαζώχτρα], περ. *L’Hellenisme Contemporain*, Ιαν. 1936, σ. 230 - 39.
- 19.— ***Schischmanoff, D:** [‘Ονειρο στὸ κῦμα] περ. *Zlatoregyn* Σόφιας, Δεκ. 1936.

Β'. ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- 20.— **Θύρσις:** Τὰ παρατράγωδα [καταφέρεται ἐναντίον τοῦ Πδμ. γιὰ τὴ συνέντευξή του στὴν ἐφ. Τὸ “Αστυ, 26 - 27 Μαρτ. 1893] ἐφ. *Πατρὶς Βουκουρεστίου* 6/18 Ἀπρ. 1893.
- 21.— **Β[ῶκος], Γ:** ‘Αγρυπνία εἰς τὸν “Αγιον Ἐλισαῖον [περιγραφὴ ἐνὸς δρόμου μὲ ψάλτες τοὺς Πδμ. καὶ Μωραϊτίδη], ἐφ. *Ακρόπολις*, 28 Μαρτ. 1894 [Ξανατ. στὸ περ. *Nέα Εστία Χριστούγεννα* 1934, σ. 35 - 37].
- 22.— **Ξενόπουλος, Γρ:** Οἱ διηγηματογράφοι μας ἔνας - ἔνας: Α. Παπαδιαμάντης καὶ Α. Μωραϊτίδης [σημείωμα], ἐφ. *Τὸ “Αστυ*, 14 Ιαν. 1896.
- 23.— **Σουρῆς, Γ:** ‘Ο Σουρῆς περὶ τῶν λογίων [δίστιχο γιὰ τὸν Πδμ], ἡμερολ. *Πιερία - Αίγανον* 1896, σελ. 162.

- 24.— Διὰ τὸν Παπαδιαμάντην [ἀναγγέλει τὸν ἑορτασμὸν τῆς
25ετηρίδας καὶ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ τὸν ἀναλάβει
ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἡ πριγκίπισσα Μαρία], ἐφ.
Ακρόπολις, 26 Φεβρ. 1908.
- 25.— Ὁ Παπαδιαμάντης [σημείωμα γιὰ τὸν Πδμ. καὶ τὴν
πριγκίπισσα Μαρία ποὺ δέχτηκε νάναλάβει τὴν
προστασία τῆς ἑορτῆς], ἐφ. Ακρόπολις, 1 Μαρτ.
1908.
- 26.— Ἡ προεσπερὶς τοῦ Παπαδιαμάντη [σύντομη περιγραφή],
ἐφ. Ακρόπολις, 14 Μαρτ. 1908.
- 27.— **Γιοφύλλης, Φ:** Α. Παπαδιαμάντης, ἐφ. Τὸ Σέλας,
Πατρῶν 5 Ἰαν. 1911.
- 28.— **Σουρῆς, Γ:** [Στίχοι στὸ θάνατο τοῦ Πδμ.], περ. Ὁ
Ρωμηός, 8 Ἰαν. 1911.
- 29.— ***Πιττακής, Στίλπων:** Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης, περ.
Κόσμος Σμύρνης, 15 Ἰαν. 1911, σ. 23-24.
- 30.— **Ξενόπουλος, Γρ:** Περὶ τὸν Παπαδιαμάντην [ἐπισκό-
πηση τῶν δημοσιευμάτων γύρω στὸ θάνατο τοῦ
Πδμ. καὶ κυριώτατα τοῦ περ. «Καλλιτέχνης»], ἐφ.
Νέον Ἄστυ 5 Φεβρ. 1911.
- 31.— **Σταμ[ατίου], Σταμ:** Πῶς πέθανε, ἐφ. Ακρόπολις 6
Μαρτ. 1911.
- 32.— **Porphyras, Lampros:** Prière pour l'âme de Papa-
diamantis (Traduit du grec moderne par Pierre
Baudry), περ. Ὁ Καλλιτέχνης, Τόμ. Α' 1911,
σελ. 398.
- 33.— **Μαλακάσης, Μ:** Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης [ἄρθρο], ἐφ.
Νέον Ἄστυ, 10 Ἀπρ. 1911.

- 34.— **Σκίπης, Σ:** Νέα βιβλία [για τὰ «Πασχαλινὰ καὶ Χρι-
στουγεννιάτικα διηγήματα» τῆς ἔκδ. Φέξη], ἐφ.
'Αστήρ, 17 Σεπτ. 1912.
- 35.— **Καζαντζάκη, Γαλάτεια:** 'Ελληνικὰ γράμματα καὶ
συγγραφεῖς [δυσμενεῖς κρίσεις γιὰ τὴν «Φόνισσα»],
ἐφ. Ἔθνος, 13 Νοεμ. 1914.
- 36.— **Γοργίας:** 'Α. Παπαδιαμάντη «Τὰ μετὰ θάνατον» [ἄρθρο
κατακριτικό], ἐφ. Νέα Ἑλλάς, 24 Μαρτ. 1915.
- 37.— **Παπαντωνίου, Ζ:** Διάλεξη γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπα-
διαμάντη στὸν «Παρνασσό» στὶς 15 Μαρτ. 1917.
Κρίσεις καὶ ἐντυπώσεις: ἀνώνυμοι: 'Η διάλεξης τοῦ
κ. Παπαντωνίου, [σημείωμα] ἐφ. Ἔστία, 16 Μαρτ. 1917.
Γ: 'Ο κ. Ζαχαρ. Παπαντωνίου διὰ τὸν Παπαδιαμάντη
[πλατειὰ περὶ ηψη], ἐφ. Ἀκρόπολις, 16 Μαρτ. 1917.
ἀνώνυμοι: 'Η χθεσινὴ διάλεξης [σημείωμα], ἐφ. Ἐμπρός,
16 Μαρτ. 1917. ἀνώνυμοι: 'Η διάλεξης τοῦ κ. Παπαντω-
νίου [σημείωμα], ἐφ. Ἔθνος, 16 Μαρτ. 1917 [Βλπ. ἀριθ.
38 - 42].
- 38.— **[Σερούϊος, Γ] SER:** Περὶ Παπαδιαμάντη [ἄρθρο γιὰ
τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ζ. Παπα-
ντωνίου], ἐφ. Νέα Ἡμέρα, 16 Μαρτ. 1917.
- 39.— **Μιχαηλίδης, Κίμων:** A. Παπαδιαμάντης [ἄρθρο γιὰ
τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ζ. Παπα-
ντωνίου], ἐφ. Ἔθνος, 17 Μαρτ. 1917.
- 40.— **Μολινος, Χ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [ἄρθρο γιὰ
τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ζ. Παπα-
ντωνίου], ἐφ. Σκρίπ, 17 Μαρτ. 1917.
- 41.— **Βελλιανίτης, Θ:** Ἐλεύθερος ἀνθρωπος [ἄρθρο γιὰ τὸν
Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ζ. Παπα-
ντωνίου], ἐφ. Αθῆναι, 19 Μαρτ. 1917.

- 42.—[Παλαμᾶς, Κ] **W**: Παπαδιαμάντης [ἀρθρο γιὰ τὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Ζ. Παπαντωνίου], ἐφ. *Ἐμπόρος*, 21 Μαρτ. 1917.
- 43.—**Νιοβάνας, Π**: La curiosité du public, περ. *Ο Νουμᾶς*, 2 Φεβρ. 1919, σ. 124.
- 44.—**Πολίτης, Ν. Γ**: [Γνώμη γιὰ τὸν Πδμ. σὲ συνέτευξή του μὲ τὸν Στ. Δάφνη], ἐφ. *Ἀθῆναι*, 23 Φεβρ. 1919.
- 45.—[Μπακάλμπασης, Α] **Dioscure**: La Littérature Grecque Moderne, Lausanne 1919 [χρίσεις γιὰ τὸν Πδμ. στὶς σελ. 34 - 35].
- 46.—**Δημακόπουλος, Δ**: Ρυθμοὶ [τετράστιχο γιὰ τὸν Πδμ.] περ. *Μαῦρος Γάτος*, Γενάρης 1920, σελ. 113.
- 47.—Διὰ τὰς ἀδελφὰς τοῦ Παπαδιαμάντη [συνεισφορὰ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ περ. «Φοῖνιξ»], ἐφ. *Καθημερινή*, 10 Ἰαν. 1920.
- 48.—**Γιοφύλλης, Φ**: Στὸν Παπαδιαμάντη [τετράστιχο στὴ συλλογὴ] *Ἄρχοντικὰ καὶ ἄλλα ποιήματα*, Ἐκδ. Ι. Ν. Σιδέρης, 1923, στὴ σελ. 149.
- 49.—**Σκεντέρημπεης**: Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία [χαραχτηρισμοὶ τοῦ ἔργου τοῦ Πδμ.], περ. *Κριτική*, Χρ. Α' 30 Σεπτ. 1923, σ. 34.
- 50.—**Αθάνατος, Κ**: 'Ο κυρ' Ἀλέξαντρος, ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 28 Μαΐου 1925.
- 51.—**Δειλινός, Μῆτσος**: Παπαδιαμάντης.—Μερικὰ ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴν ζωὴ του, ἐφ. *Ἐλεύθ. Τύπος*, 13 Σεπτ. 1925.
- 52.—**Μωραϊτίδης, Α**: 'Ιστορία μιᾶς τυρόπηττας [ἀνέκδοτο τῆς ζωῆς τοῦ Πδμ.]. *Διηγήματα*, Τόμ. Στ'. Ἐκδ. Ι. Ν. Σιδέρης 1928, σ. 47 - 58.

- 53.—**Σκίπης, Σ:** Ἀνέκδοτα τοῦ Παπαδιαμάντη, ἐφ. *Ἐστία*, 8 Σεπτ. 1929.
- 54.—**Ταχογιάννης, Γ:** "Ενα ἔργο κι' ἔνας συγγραφεύς.—
Ο Παπαδιαμάντης κι' ἡ «Νοσταλγός» του, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον*, N. A. Σφενδόνη, Θεσ/νίκη 1930, σ. 209 - 18.
- 55.—Οι γιορτὲς γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη [σημείωμα ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ἐπίσκεψης τῶν μελῶν τῆς «Association Guillaume Budé» στὸ σπίτι τοῦ Πδμ.], περ. *Tὸ Ξεκίνημα*, Σεπτ. - Ὁκτ. 1933, σ. 287.
- 56.—**X[άρης], Π:** Ἡ δργάνωση ποὺ λείπει [γιὰ τὴν «Ἐνωση λογοτεχνῶν» ποὺ ἀπουσίασε ἀπὸ τὶς ἑορτὲς πρὸς τιμὴν τοῦ Πδμ. στὴ Σκιάθο], περ. *Nέα Ἐστία*, Τόμ. 14, 15 Ὁκτ. 1933, σ. 1115 - 16.
- 57.—**Malye, Jean:** La 5e Croisière de l'Association Guillaume Budé [ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῶν γάλλων διανοούμενων στὸ σπίτι τοῦ Πδμ. στὴ Σκιάθο], ἐφ. *Le Temps*, Παρίσι 26 Ὁκτ. 1933.
- 58.—**Βουτιερίδης, Ήλ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Σύντομη *Ιστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας 1800-1930*, ἐκδ. Μ. Ζηκάκης 1933, στὶς σελ. 298 - 99.
- 59.—**Καμπάνης, Α:** Παπαδιαμάντης, *Ιστορία τῆς νέας ελληνικῆς λογοτεχνίας* (ἔως τὸ 1932), Τρίτη ἔκδοσις συμπληρωμένη. Παράρτημα τῆς «Νέας Ἐστίας» 1933, σ. 184 - 192.
- 60.—**Roussel, L:** Alexandre Papadiamandi, par C. Palamas, trad. par Jean Dargos.—Πεζοὶ Δρόμοι III [ἐπίκριση τοῦ Πδμ. καὶ τῆς μελέτης τοῦ Παλαμᾶ], περ. *Libre*, Ἀπρίλης - Μάις 1934, σ. 1107 - 08.

- 61.— **Τσαμασφύρος, Δ:** Είναι γνήσιο ἔργο του Παπαδιαμάντη τὸ «Ἐγγόνι τῆς Στρίγγλας»; περ. *Νέα Ἔστια*, Τόμ. 15, 1 Μαΐου 1934, σ. 422 - 23.
- 62.— [**Μελᾶς, Σ]** **Φορτούνιο:** Γιὰ τὸ σπίτι του Παπαδιαμάντη [γιὰ τὴν ἔκκληση τοῦ κ. O. Merlier, ν^o ἀγοραστεῖ καὶ νὰ γίνει μουσεῖο τὸ σπίτι του Πδμ.] ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 25 Ἰουλ. 1934.
- 63.— **Νιοβάνας, Π:** Γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη [ἀπὸ τὴν ἴδια ἀφορμὴ μὲ τὸν ἀριθ. 62], ἐφ. *Ἐστία*, 27 Ἰουλ. 1934.
- 64.— **Παναγιωτόπουλος, Ι. Μ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης [στὸ κεφάλαιο «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία»], *Μεγάλη Ἐλλην. Ἑγκυκλοπαιδεία*, Τόμ. 10^{ος}, *Ἐλλάς*, 1934, σ. 932. [Ξανατ. στὸ βιβλίο *Στοιχεῖα Ἰστορίας τῆς Νεοελλ. Λογοτεχνίας*, Τυπογρ. «Κύκλου» 1936, σ. 105].
- 65.— **Κατσίμπαλης, Γ. Κ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.— Πρῶτες κρίσεις καὶ πληροφορίες.— Βιβλιογραφία. Τυπογρ. «Ἐστία» 1934, σχ. 8^ο, σ. 136.
Κρίσεις: ἀνώνυμοι: ἐφ. *Ἐθνος*, 6 Σεπτ. Ἡλ[ιάδης], **Βασ:** ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 11 Σεπτ. **Μπαστιάς, Κ:** περ. *Ἐβδομαδιαῖς Τύπος*, 23 Σεπτ. **Μπαστιάς, Κ:** ἐφ. *Κράτος*, 25 Σεπτ. **Νιοβάνας, Π:** ἐφ. *Ἐστία*, 23 Σεπτ. **Μιχαηλίδης, Κ. Μ:** ἐφ. *Ταχυδρόμος*, Μυτιλήνης, 27 Σεπτ. **Συκουτερῆς, Ι:** περ. *Νέα Ἔστια*, Τόμ. 16^{ος}, 15 Ὁκτ. σ. 954-55, *Σπανδωνίδης, Π:* περ. *Μακεδονικὲς Ἡμέρες*, Θεσ/νίκης Αὔγ. - Ὁκτ. σ. 232. [**Μελᾶς, Σ]** **Φορτούνιο:** ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 21 Ὁκτ. **Καμπάνης, Α:** περ. *Ἐργασία*, 28 Ὁκτ. σ. 1391, *Πολίτης, Φ:* ἐφ. *Πρωτία*, 16 Νοεμ. *Παπαδήμας*, *Ἀδ. Π:* ἐφ. *Ἀκρόπολις*, 19 Νοεμ. [**Δημαράς, Κ:**] περ. *Βιβλία, Δεκ.* σ. 10, **Α[μαντος], Τ:** *Ἡμερολόγιον Γρίβα*, 1935 Ἀλεξάνδρειας, σ. 20-21.

[Ξανατ. στὸ περ. Τὰ Νέα Γράμματα, Χρόν. 1, Φλεβ. 1935, σ. 112 - 13], Ξύδης, Θ: περ. Ἐκπαιδευτικά Χρονικά, "Ἐτος Β', Φεβρ. 1935, σ. 399 - 400, Μερλιέ, Ο: περ. Ἐλλην. Βιβλιογραφικὴ καὶ Βιβλιοφιλικὴ Ἐπιθεώρησις, Τόμ. Γ'. 28 Φεβρ. 1935, Roussel, L: περ. Libre, Φεβρ. - Μαρτ. 1935, σ. 1203, Προυσῆς, Κ: Κυπριακά Γράμματα, Λευκοσίας, "Ἐτος Α'. 1 Ἀπρ. - 1 Μαΐου 1935, σ. 511 - 12.

66.—**Merlier, Octave:** Alexandre Papadiamandis.—

Sa vie et son œuvre [εἰσαγωγικὴ μελέτη στὸ βιβλίο] *Skiathos Ile Grecque*, nouvelles par A. Papadiamandis, Traduites du grec, Ἐκδ. «Les Belles Lettres», Παρίσι 1934, στὶς σελ. 7-71.

Κρίσεις: Καμπάνης, "Α: περ. Ἐργασία, 11 Νοεμ. 1934, σ. 1455-56. Πράτισκας, Γ: ἐφ. Τύπος, 14 Ιαν. 1935, [Δημαρᾶς, Κ] περ. Βιβλία, ἔκδ. Κάουφμαν, Δεκ. 1934. Θεοτοκᾶς, Γ: περ. Ἐλλην. Βιβλιογραφικὴ καὶ Βιβλιοφιλικὴ Ἐπιθεώρησις, Τόμ. Γ'. 28 Φεβρ. 1935, σ. 28-29. Roussel, L: περ. Libre, Φεβρ. - Μαρτ. 1935, σελ. 1185 - 1188, Théhive, A: ἐφ. Le Temps, 28 Φεβρ. 1935. Παράσχος, Κ: περ. Νέα Ἐστία, Τόμ. 18, 1 Ὁκτ. 1935, σ. 928. [Βλπ. καὶ ἀριθ. 73 καὶ 85].

67.—**Merlier, Octave:** Πρόλογος [στὸ βιβλίο] A. Παπαδιαμάντη Γράμματα, Ἐκδ. «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων», I. N. Σιδέρης 1934, στὶς σελ. ε' - ξδ'.

Κρίσεις: Καμπάνης, Α: ἐφ. Νέος Κόσμος, 4 Νοεμ. 1934. [Δημαρᾶς, Κ] περ. Βιβλία, Ἐκδ. Κάουφμαν Δεκ. 1934, σ. 10.

68.—**Merlier, Octave:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (Πορτραῖτο), περ. Βιβλία, Ἐκδ. Κάουφμαν, Δεκ. 1934, σ. 9.

69.—**Κατσίμπαλης, Γ:** Συμπλήρωμα βιβλιογραφίας Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη, περ. Βιβλία, Ἐκδ. Κάουφμαν, Δεκ. 1934, σ. 14 [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].

- 70.—**Βέης, Ν:** ‘Ο Μυστρᾶς, οἱ Μωραῖται τῆς Σκιάθου καὶ ἡ «κακία» τοῦ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη, περ. Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος, Ἰαν. 1935, σ. 32 - 39.
- 71.—**Βάρωναλης, Κ:** Τριάντα χρόνια ἑλληνικῆς ζωῆς (Φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα), ἐφ. Ἀνεξάρτητος, 28 Φεβρ. 1935.
- 72.—**Δαμβέργης, Ι. Μ.:** ‘Ο κυρ - Ἀλέξαντρος, ἐφ. Ἐστία, 18 Μαρτ. 1935.
- 73.—**Πολίτης, Φ:** Παπαδιαμάντης [ἀρχός ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν ἀριθ. 12, 16 καὶ 65], ἐφ. Πρωΐα, 16 Νοεμ. 1935.
- 74.—**Στεφάνου, Στ:** ‘Ο Παπαδιαμάντης (Φιλολογικὰ ἀναμνήσεις), ἐφ. Αθην. Νέα, 10 Φεβρ. 1936.
- 75.—Τὰ ἐνθύμια τοῦ Παπαδιαμάντη [εἰδηση ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Πδμ. σχημάτισαν σωματεῖο γιὰ νάγοραστεῖ τὸ σπίτι του], ἐφ. Ἐστία, 28 Μαΐου 1936.
- 76.—**Μυριβήλης, Σ:** «Παπαδιαμάντης» [Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ μιᾶς ἔκκλησης φίλων τοῦ Πδμ. νάγοραστεῖ τὸ σπίτι του] ἐφ. Ἐθνική, 10 Ἰουν. 1936.
- 77.—**Ηλιαδης, Β:** Τὸ σπίτι του [ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ μιᾶς ἔκκλησης φίλων τοῦ Πδμ. νάγοραστεῖ τὸ σπίτι του], ἐφ. Ελεύθ. Βῆμα, 23 Ἰουν. 1936.
- 78.—‘Η «Ἐλληνική» γλῶσσα εἰς τὴν Ρωσσίαν. — “Οπου δ Παπαδιαμάντης μεταφράζεται εἰς τὴν Ἐλληνικήν! ἐφ. Πρωΐα, 23 Ἰουν. 1936.
- 79.—**Βαλέτας, Γ:** ‘Ο Παπαδιαμάντης καὶ τὸ γλωσσικό, περ. Νέα Πνοή, Θεσ/νίκης, Ἐτος Ε΄ Σεπτ. 1936, σ. 73-77.
- 80.—**Χρονόπουλος, Δ. Ν:** Σκίαθος τὸ νησὶ ποὺ ἐνέπνευσε τὸν Παπαδιαμάντη, ἐφ. Τύπος, 20 Σεπτ. 1936.

- 81.—**Νιοβάνας, Π** : Τὸ καταχθόνιον μυστικὸ τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Φιλολογικὴ Ἐστία τῆς Κυριακῆς*, 27 Σεπτ. 1936.
- 82.—**Πράτσικας, Γ** : Κυρατσούλα Παπαδιαμάντη, ἐφ. *Πρωΐα*, 3 Ὁκτ. 1936.
- 83.—**Χάρης, Π** : “Ἐνας θάνατος καὶ ἔνα χρέος [ἀρθρο ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν τοῦ θανάτου τῆς Κυρατσούλας, νὰ διασωθεῖ τὸ σπίτι τοῦ Πδμ.], περ. *Νέα Ἐστία*, Τόμ. 20, 15 Ὁκτ. 1936, σ. 1445.
- 84.—**Ψαθᾶς, Δ** : “Οταν ἡ Δεξαμενὴ συνεκέντρωνε τοὺς λογίους, ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 31 Ὁκτ. 1936.
- 85.—**Keyserling** : Pourquoi le néo-hellène est chrétien à un point exorbitant [ἐπαινετικὲς κρίσεις γιὰ τὸν ἀριθ. 66 συνοδευμένες μὲ αὐθαίρετα συμπεράσματα γιὰ τὴν θρησκευτικότητα τοῦ νεοέλληνα] στὸ βιβλίο : *Sur l'Art de la Vie*, Librairie, Stock, Παρίσι 1936, στὴ σελ. 219.
- 86.—***Schischmanoff, D** : ’Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, περ. *Ζλατορόγκη*, Σόφιας, Δεκ. 1936. [Βλπ. ἑλλην. μετάφραση Α. Κόρακα στὸ περ. *Νέα Ἐστία*, Τόμ. 21, 15 Φεβρ. 1937, σ. 293 - 94].
- 87.—**Τεοζάκης, Α** : Τὸ πρόβλημα Παπαδιαμάντη, περ. *Νεοελλ. Γράμματα*, 13 Φεβρ. 1937.
- 88.—[**Βάρναλης, Κ**] : Τὸ Πάσχα τοῦ Παπαδιαμάντη εἰς τὴν Δεξαμενήν, ἐφ. *Πρωΐα*, 2 Μαΐου 1937.
- 89.—**Κοτζιούλας, Γ** : Ἑλληνικὲς Ἡθογραφίες, περ. *Νεοελλ. Σημειώματα*, Ἰούν. 1937, σ. 56 - 57.

- 90.—**Ταχογιάννης, Γ:** ‘Η λογοτεχνία εἰς βοήθειαν τῆς Θέμιδος... Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ προσῆλθεν ὡς μάρτυς εἰς τὸ κακουργοδικεῖον!.. διὰ νὰ ἀθωώσῃ ἀμέσως μὲ ἔνα ἐντυπωσιακὸν διήγημά του ἔνα δολοφόνον.’ Απίστευτον καὶ ὅμως ἀληθές, ἐφ. *Μακεδονία Θεσ/νίκης*, 21 Ιουν. 1937.
- 91.—**Αγρας, Τέλος:** Πῶς βλέπομε σήμερα τὸν Παπαδιαμάντη [Τρεῖς διαλέξεις ποὺ ἔγιναν τὴν 18 Νοεμ. 2 καὶ 18 Δεκ. 1936] περ. *Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν*, Τόμ. Β' 1936, σ. 60 - 121. [Ξανατ. μὲ τίτλο «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης», στὴν ἐφ. *Καθημερινή*, 7, 14, 21, 28 Ιουν. 5, 12, 19, 26 Ιουλ. καὶ 2 Αὔγ. 1937].
- 92.—**Καραγάτσης, Μ:** ‘Ο Παπαδιαμάντης Θεσσαλός, περ. *Νέα Εστία*, Τόμ. 22, 15 Αὔγ. 1937, σ. 1259 - 60.
- 93.—**Πετσάλης, Θ:** ‘Ο Παπαδιαμάντης Σκιαθίτης [ἀπόκριση στὸν ἀριθ. 92], περ. *Νέα Εστία*, Τόμ. 22, 1 Σεπτ. 1937, σ. 1344.
- 94.—**Ροῦσσος, Ε. Κ:** Τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀπόκριση στὸν ἀριθ. 92], περ. *Νέα Εστία*, Τόμ. 22, 1 Σεπτ. 1937, σ. 1344.
- 95.—**Φουσάρας Γ. Ι:** Τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀπόκριση στὸν ἀριθ. 92 καὶ σχετικὰ μὲ τὶς ἐνέργειες νάγοραστεῖ τὸ σπίτι τοῦ Πδμ.], περ. *Νέα Εστία*, Τόμ. 22, 1 Σεπτ. 1937, σ. 1344 - 45.
- 96.—**Καραγάτσης, Μ:** Γύρω ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντην [ἀπόκριση στοὺς ἀριθ. 93, 94 καὶ 95], περ. *Νέα Εστία*, Τόμ. 22, 15 Σεπτ. 1937, σ. 1415 - 16.

- 97.—**Ρούσσος, Ε. Κ:** Τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη [ἀπόκριση στὸν ἀριθ. 95], περ. *Νέα Ἔστια*, Τόμ. 22, 15 Σεπτ. 1937, σ. 1420.
- 98.—**Θεοτοκᾶς, Γ:** Τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Νεοελλ. Γράμματα*, 2 Ὁκτ. 1937.
- 99.—**Σελίς, ἡ:** Τὸ Προσκύνημα [σημείωμα τῆς φιλολογικῆς σελίδας τῆς ἐφ. Θεσσαλία ἀφιερωμένης στὸν Πδμ. ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν προσκυνήματος ὅμαδος Θεσσαλῶν διανοούμενων στὴ Σκιάθῳ], ἐφ. *Ἡ Θεσσαλία*, Βόλου, 19 Σεπτ. 1937.
- 100.—**Καλαντζῆς, Κ. Γ:** Ὁ Παπαδιαμάντης.—Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του [διμιλία ποὺ ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Πδμ.], ἐφ. *Ἡ Θεσσαλία*, Βόλου, 19 Σεπτ. 1937.
- 101.—**Καλαντζῆς, Κ. Γ:** Παπαδιαμάντης [ποίημα], ἐφ. *Ἡ Θεσσαλία* Βόλου, 19 Σεπτ. 1937.
- 102.—**Παπαζήσης, Χ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.—Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του [διμιλία], ἐφ. *Ἡ Θεσσαλία*, Βόλου 19 Σεπτ. 1937.
- 103.—**Λουντέμης, Μ:** Στὸν ἀσκητὴν τῆς Σκιάθου [ποίημα], ἐφ. *Ἡ Θεσσαλία*, Βόλου, 19 Σεπτ. 1937.
- 104.—**Καραγεώργης, Σ:** Στὸν Παπαδιαμάντη [σημείωμα ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν τοῦ προσκυνήματος τῶν Θεσσαλῶν στὴ Σκιάθῳ], ἐφ. *Πρόοδος Ἄλμυροῦ*, 22 Σεπτ. 1937.
- 105.—**Καλαντζῆς, Κ. Γ:** Στὴ Σκιάθο τοῦ Παπαδιαμάντη [ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῶν Θεσσαλῶν στὴ Σκιάθῳ], ἐφ. *Πρόοδος Ἄλμυροῦ*, 22 Σεπτ. 1937.
- 106.—**Κούτρας, Μ:** Ὁ Παπαδιαμάντης κι' ἡ θεματογραφία του ἐφ. *Πρόοδος Ἄλμυροῦ*, 22 Σεπτ. 1937.

- 107.—**Παπαζήσης, Χρ. Γ:** Λόγια ἀπ' τὸν τάφο (Γύρω ἀπ' τὸν Παπαδιαμάντη), ἐφ. *Πρόοδος* 'Αλμυροῦ, 22 Σεπτ. 1937.
- 108.—'Ανέκδοτα σατυρικὰ τοῦ Παπαδιαμάντη [σημείωμα γιὰ μερικὲς παρωδίες τροπαρίων τοῦ Πδμ. ποὺ δημοσιεύονται ὡς ἀνέκδοτες ἐνῶ δημοσιεύτηκαν στὸ περ. 'Ο Εἰκονογραφημέρος Παρνασσὸς 14 Αὔγ. 1911 καὶ στὴν ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925], ἐφ. *Πρόοδος*, 'Αλμυροῦ 22 Σεπτ. 1937.
- 109.—**Κ[αλαντζῆς], Κ. Γ:** Τὸ προσκύνημα τῶν Θεσσαλῶν στὸν Παπαδιαμάντη [περιγραφὴ καὶ καθέκαστα], περ. *Πνευματικὴ Ζωή*, 'Οκτ. 1937.
- 110.—**Π[απαζῆς], Χ. Γ:** Φιλολογικὸ μνημόσυνο στὸν Παπαδιαμάντη [περιγραφὴ καὶ καθέκαστα ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῶν Θεσσαλῶν στὴ Σκιάθο], περ. *Νεοελλ. Γράμματα*, 16 'Οκτ. 1937.
- 111.—**Βαλέτας, Γ:** 'Ο Πορφύρας γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, περ. *Νέα Ἔστια*, Τόμ. 22, 15 Νοεμ. 1937, σ. 1751.
- 112.—'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Ἐσπερινὸς Ταχυδρόμος* Χανίων, 20 Δεκ. 1937.
- 113.—**Βαλέτας, Γ:** 'Ο Παπαδιαμάντης στὴν Πόλη, ἐφ. *Ἐσπερινὸς Ταχυδρόμος* Χανίων, 20 Δεκ. 1937.
- 114.—**Παλαιολόγος, Π:** 'Η φιλολογία τῶν ἡμερῶν, ἐφ. *Ἐλεύθ. Βῆμα*, 27 Δεκ. 1937.
- 115.—**Βέης, Ν. Α:** 'Ο πάπυρος τοῦ Ἰλαρίωνος καὶ ἡ «Φόνισσα» τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Νέα Ἔστια*, Τόμ. 22 Χριστούγεννα 1937, σ. 15 - 18.

- 116.—**Βλαχογιάννης, Γ:** "Ενας ἄγραφος γυναικειος νόμος καὶ ἡ «Φόνισσα» τοῦ Παπαδιαμάντη, περ. *Νέα Έστία*, Τόμ. 23, 1 Ιαν. 1938, σ. 9 - 12.
- 117.—**Σολωμοῦ, "Ολγα:** Στὸν Παπαδιαμάντη [ποίημα], ἐφ. *Έσπερινδες Ταχυδρόμος Χανίων*, 10 Ιαν. 1938.
- 118.—**Χιονίδης, Κ:** Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ἐφ. *Έσπερινδες Ταχυδρόμος Χανίων*, 10 Ιαν. 1938.
- 119.—**Μαλανδρίνου, Ιωάννα:** Οὐράνια ἀραξοβόλια [γιὰ τὴ Σκιάθο, τὴν Κυρατσοῦλα, καὶ τὴν ἀνάμνηση τοῦ Πδμ.] στὸ βιβλίο *Στὸ δρόμο τοῦ ἥλιου*, "Εκδ. «Κύκλου» 1937, στὶς σελ. 83 - 89.
- 120.—**Μυριβήλης:** 'Ο Παπαδιαμάντης [ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἀριθ. 119], ἐφ. *H Έθνική*, 25 Ιαν. 1938.

**ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ
ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ**

<i>Άγρας, Τ.</i> 91.	<i>Καραγάτσης, Μ.</i> 92, 96.
<i>Άθανατος, Κ.</i> 50.	<i>Καραγεώργης, Σ.</i> 104.
<i>Άμαντος, Κ.</i> 65.	<i>Κατσίμπαλης, Γ.</i> 65, 69.
<i>Avatangelos, H.</i> 18.	<i>Keyserling, 85.</i>
<i>Κόδρακας, Α.</i> 86.
<i>Βαλέτας, Γ.</i> 79, 111, 113.	<i>Κοτζιούλας, Γ.</i> 89.
<i>Βάροναλης, Κ.</i> 71, 88.	<i>Κούτρας, Μ.</i> 106.
<i>Baudry, P.</i> 32.
<i>Λουντέμης, Μ.</i> 103.
<i>Βέης, Ν.</i> 70, 115.
<i>Μαλακάσης, Μ.</i> 33.
<i>Βελλιανίτης, Θ.</i> 41.	<i>Μαλανδρίνου, Ι.</i> 119.
<i>Βλαχογιάννης, Γ.</i> 12, 116.	<i>Μαλάνος, Τ.</i> 65.
<i>Βουτιερίδης, Η.</i> 58.	<i>Malye, J.</i> 57.
<i>Βώκος, Γ.</i> 21.	<i>Μελᾶς, Σ.</i> 62, 65.
<i>Merller, O.</i> 12, 16, 65, 66, 67,
68.
<i>Γιοφύλλης, Φ.</i> 27, 48.	<i>Μιχαηλίδης, Κ.</i> 39.
<i>Γοργίας, 36.</i>	<i>Μιχαηλίδης, Κ. Μ.</i> 65.
<i>Μολίνος, Χ.</i> 40.
<i>Δαμβέργης, Ι.</i> 72.	<i>Μπακάλμπασης, Α.</i> 45.
<i>Δειλινός, Μ.</i> 51.	<i>Μπαστιάς, Κ.</i> 65.
<i>Δημακόπουλος, Δ.</i> 46.	<i>Μυριβήλης, Σ.</i> 76, 120.
<i>Δημαρᾶς, Κ.</i> 65, 66, 67.	<i>Μωραιτίδης, Α.</i> 52.
<i>Dioscore, 45.</i>
<i>Νικβάνας, Π.</i> 43, 63, 65, 81.
<i>Ξενόπουλος, Γ.</i> 22.
<i>Ηλιάδης, Β.</i> 65, 77.	<i>Ξύδης, Θ.</i> 65.
<i>Παλαμᾶς, Κ.</i> 42.
<i>Θεοτοκᾶς, Γ.</i> 66, 98.	<i>Παλαιολόγος, Π.</i> 114.
<i>Θύρσις 20.</i>	
<i>Καζαντζάκη, Γ.</i> 35.	
<i>Καλαντζῆς, Κ.</i> 100, 101, 105,
109.	
<i>Καμπάνης, Α.</i> 59, 65, 66, 67.	

- Παναγιωτόπουλος*, Ι. 64.
Παπαδήμας, Α. 65.
Παπαζήσης, Χ. 102, 107, 110.
Παπαντωνίου, Ζ. 37.
Παράσχος, Κ. 66.
Πετσάλης, Θ. 93.
Πιττακής, Σ. 29.
Πολίτης, Ν. Γ. 44.
Πολίτης, Φ. 65, 73.
Πορφύρας, Λ. 32, 111.
Πράτσικας, Γ. 66, 82.
Προυσῆς, Κ. 65.
- Ruditz*, Β. 17.
Roussel, Λ. 60, 65, 66.
Ροῦσσος, Ε. 94, 97.
- Σερούϊος*, Γ. 38.
Schischmanoff, Δ. 19, 86.
Σκεντέρμπεης, 49.
Σκίπης, Σ. 34, 53.
- Σολωμοῦ*, Ὁ. 117.
Σουρῆς, Γ. 23, 28.
Σπανδωνίδης, Π. 65.
Σταματίου, Στ. 31.
Steinkus, Ι. 15.
Στεφάνου, Στ. 74.
Συκουτρῆς, Ι. 65.
- Ταχογιάννης*, Γ. 54, 90.
Τερζάκης, Α. 87.
Thérike, Α. 66.
Τσαμασφῆρος, Δ. 61.
- Φουσάρας*, Γ. 95.
- Χάρης*, Π. 56, 83.
Χιονίδης, Κ. 118.
Χρονόπουλος, Δ. 80.
- Ψαθᾶς*, Δ. 84.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Α' ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ (1934)
Β' ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ (1938)

ἀνατύπωση

Εἰσαγωγικά σημειώματα
Δημήτρης Δασκαλόπουλος — Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1991

ISBN 960-201-096-7

ΣΤΕΡΕΑ ΘΕΜΕΛΙΑ

“Οταν πεθαίνει ό Παπαδιαμάντης τὸ 1911, δ Γ. Κ. Κατσίπταλης είναι μόλις 13 ἑτῶν. Στὸ λόγιο σπίτι τοῦ πατέρα του θὰ είχε ἀσφαλῶς ἀκούσει νὰ συζητεῖται πόσο μεγάλη ἀπώλεια ἦταν δ ὑάνατος αὐτὸς γιὰ τὴ λογοτεχνία μας. Λὲν ἀποκλείεται νὰ είχε ἀκούσει καὶ τὸν ἴδιο τὸν Παλαμᾶ —δ ὅποιος ὅμολογει πὼς είχε περάσει «ἀρες ἀφιερωμένες θρησκευτικὰ στὴ λατρεία τοῦ ὥραίου οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὥραίου στίχου» στὸ κατσίπταλέικο τῆς Μαγκουφάνας— νὰ σχολιάζει τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Γιατί, ἀπὸ «τὸ σπίτι πάνω στὸ λόφο» είχαν περάσει οἱ περισσότεροι λόγιοι καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς. Πραγματικὴ ἐκδρομὴ ἀποτελοῦσε τότε τὸ ἀνηφόρισμα πρὸς τὴν Μαγκουφάνα, τὴν ἐπὶ τὸ εὐπρεπέστερο, ύποτίθεται, μετονομασθεῖσα σήμερα σὲ Πεύκη. Τὸ ἀττικὸ τοπίο ἀποζημίων γενναῖα τοὺς ἐπισκέπτες: «Ἄπο τοῦ ὕψους τῆς περιφερικῆς ταράτσας εὐρισκομένης ἐπὶ λόφου, δοτὶς δικαίως ὠνομάσθη ἀπὸ κάποιον “ὅμφαλὸς τῆς Ἀττικῆς”, βλέπω νὰ ἐπέρχεται ἡ ἐσπέρα, νὰ ἐπιχύνωνται αἱ σκιαὶ, αἴτινες γίνονται αἰσθηταὶ μόνον εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀλλαγὴν τῶν χρωμάτων. Οἱ τόνοι τῶν πραγμάτων γίνονται βαθύτεροι, ὡς νὰ διέρχωνται διάφοροι ἐκφράσεις, βαθμηδὸν σοβαρώτεραι καὶ μελαγχολικώτεραι, ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Πρὸς δυσμὰς ἡ σειρὰ τῶν κυπαρίσσων τῆς Λυκόβρυσης συγχέεται κατ’ ὀλίγον εἰς μίαν μαύρην μάξαν. Αἱ ἀράχναι τῶν σκιῶν ἐπικνώθησαν καὶ ἐσχημάτισαν ἐν δλον συμπαγὲς καὶ μαῦρον. Εἰς δύο ἡ τρία σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος διαγελᾶ ἀκόμη μία γραμμὴ θαλάσσης. Ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀληθινήν, δίδει τὴν ἰδέαν τῆς θαλάσσης ἡ βαθυκύανος γραμμὴ τοῦ ἐλαιώνος, πέραν τῶν κυπαρίσσων καὶ τῶν πεύκων, πρὸς τὰς ὑπωρείας τῆς Πάρνηθος. Ἐκ τοῦ ἀλλού μέρους ἡ πεδιάς προχωρεῖ πρὸς ἀνατολάς, μὲ μικροὺς κυματισμούς, σχεδὸν μονότονος, μεταξὺ τῆς Πεντέλης καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ, δοτὶς ἐντεῦθεν φαίνεται ὅγκος ὅμορφος. Μόνον εἰς τὸ βάθος διακόπτει τὴν μονότονον ὀμαλότητα ὕψωμα τὸ ὅποιον,

δπως είναι διχασμένον εἰς τὴν κορυφήν, δμοιάζει μὲ πύλον μαλακόν».

Δὲν είναι μόνον ἡ φυσικὴ δμορφιὰ τοῦ περιβάλλοντος ποὺ μαγνητίζει τοὺς ἐπισκέπτες τῆς Μαγκουφάνας. Ὁ οἰκοδεσπότης Κωνσταντίνος Κατσίμπαλης, «μικρόσωμος, μὲ ἄσπρα γένεια, μὲ σύντομες ἀλλὰ σίγουρες χειρονομίες, μὲ ἥρεμη φωνή», μποροῦσε ἀνὰ πᾶσα στιγμὴν νὰ μαλήσει γιὰ τὴν παροιανή του ζωής, γιὰ τὴν φύλη του κόμμησσα Ντὲ Νοάγι, μὲ τὴν ὅποια ἀλληλογραφεῖ, νὰ διαβάσει στίχους ἀπὸ τὸ Θαλασσινὸ Κοιμητήρι τοῦ Βαλερού, νὰ δοκιμάσει στὴν ἀκοὴ τῶν ἀκροατῶν του τὴν μετάφραση τῶν Ρουμπαγάτ ποὺ ἔτοιμάζει, νὰ σχολιάσει τὰ τελευταῖα γραφτά τοῦ στενοῦ φίλου του Περικλῆ Γιαννόπουλου. Ἐνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὸν δάνατο τοῦ Παπαδιαμάντη, ὁ Κωνσταντίνος Κατσίμπαλης —ποὺ ἐπρόκειτο ἀργότερα νὰ δοκιμαστεῖ ἀπὸ τὸν τραγικὸ χαμό τῆς κόρης του— πρέπει νὰ είχε αἰσθανθεῖ βαθύτατο πένθος ἀπὸ τὴν θεαματικὴ (καὶ ἀπροσδόκητη;) αὐτοκτονία τοῦ Γιαννόπουλου στὰ τότε καθαρὰ νερά τοῦ Σκαραμαγκᾶ.

Ο Γ. Κ. Κατσίμπαλης, σχεδὸν μειράκιο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διανοηθεῖ πῶς μετὰ ἀπὸ χρόνια θὰ βιβλιογραφοῦσε τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν Παλαμᾶ, τὸν Γιαννόπουλο, τὴν κόμμησσα Ντὲ Νοάγι, τὸν Παῦλο Βαλερού. Ὁ κατάλογος δμῶν συνεχίζεται καὶ μοιάζει σχεδὸν ἀτέλειωτος: Κώστας Κρυστάλλης, Ι. Ν. Γρυπάρης, Μιχαὴλ Μητσάκης, Κωνσταντίνος Θεοτόκης, Κ. Π. Καβάφης, Ἀγγελος Σικελιανός, Ἐντγκαρ Ἀλλαν Πόε, Στέφανος Μαλλαριών, Λάμπρος Πορφύρας, Ἀρθοῦρος Ρεμπώ, Κάρολος Μπωντλαΐρ, Παῦλος Βερλαίν, Ούάλτ Ούττμαν, Θωμᾶς Σ. Ἐλιοτ, Ι. Μαχρυμάνης - Π. Ζωγράφος, Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, Φρειδερίκος Μιστράλ, Νίκος Καζαντζάκης, Παῦλος Κλωντέλ, Ζοζέ-Μαρία Ἐρεντιά, Γιάννης Καμπύσης, Ἐμίλ Βεράρεν, Γιώργος Σεφέρης, Μωρὶς Μαίτερλινκ.

Ἀπὸ ἕνα τέτοιο κλίμα οἰκογενειακῆς λογιοσύνης προέρχεται ὁ Γ. Κ. Κατσίμπαλης. "Οπως καὶ ἄλλοι νέοι τῆς ἐποχῆς ποὺ κατάγονται ἀπὸ εὐκατάστατες οἰκογένειες, θὰ πάει στὸ Παρίσι νὰ σπουδάσει νομικά. Φανατικὸς θαυμαστῆς τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, δπως καὶ ὁ πατέρας του, θὰ ἐγκαταλείψει τὴν παροιανή πρωτεύουσα γιὰ νὰ καταταγεῖ στὴν Ἐθνικὴ Ἀμυνα. Τὸ ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς ἀποδεικνύεται περιπτειῶδες καὶ μυθιστορηματικό, ἀν-

τάξιο τῆς μετέπειτα ἀφηγηματικῆς του εύρηματικότητας. 'Η γνωριμία του στὸ μέτωπο μὲ τὸν Θεόδωρο Στεφανίδη μεταβάλλεται σὲ ισόβια καὶ γόνιμη φιλία. 'Αρχίζουν νὰ μεταφράζουν Παλαμᾶ καὶ ἐτοιμάζουν μιὰν ἀνθολογία Ἑλλήνων ποιητῶν ποὺ κυκλοφορεῖ στὸ Λονδίνο τὸ 1926. 'Ο Γ. Κ. Κατσίμπαλης μεταφράζει ἀκόμη Γάλλους πεζογράφους τοῦ συρμοῦ (Πἀλ Μοράν, Φρανσίς Καρκό, Βαλερύ Λαρμπώ). Στὸ πλαίσιο τῆς γενικότερης παλαμολατρείας του καὶ μὲ τὴν προοπτικὴ μιᾶς πιθανῆς ἀπονομῆς τοῦ βραβείου Νόμπελ στὸν ποιητὴ τῆς 'Ασάλευτης Ζωῆς, ἀρχίζει νὰ ἔκδιδει σειρὰ μικρῶν μελετῶν γιὰ τὸν Παλαμᾶ. Τὸ 1932 ἐμφανίζεται τὸ πρῶτο τεῦχος τῆς Παλαμικῆς Βιβλιογραφίας (1926-1931). «'Ανίκανος γιὰ κάθετι, γράφει τὴν ἴδια χρονιὰ στὸν Σεφέρη, «ἀποφάσισα νὰ ξεσκάσω, νὰ χαρίσω στὴ λογοτεχνία μας μερικὲς βιβλιογραφίες. Δουλειὰ ξεθεωτική. Δύο μῆνες τώρα ἐργάζομαι σὰ σκυλί. 'Απὸ τὶς όχτιὰ τὸ πρωτὶ στὴν 'Αθήνα, στὴν 'Εθνικὴ ἢ στῆς Βουλῆς. Γυρίζω σπίτι κατὰ τὶς δυό, μέσα στὴν κάψα τὴν καλοκαιριάτικη. Είναι οἱ μόνες σπιγμὲς ποὺ χαίρομαι πραγματικά. Τὸ ἀνέβασμα μέσα στὸ λιοπύρι, μὲς στὴν πνοὴ τοῦ ξαναμένου πεύκου καὶ θυμαριοῦ, μὲ δυναμώνει ψυχικὰ καὶ σωματικά. Κι υστερα ἡ ίδεα πώς κάνω κάτι, ἔστω καὶ τὸ ἀποβλακωτικό, μὲ παρηγορεῖ. Κάποιος θὰ μὲ βλογάει, υστερ' ἀπὸ χρόνια, γιὰ τοὺς σημερινοὺς κόπους μου. Οἱ τωρινοὶ θὰ μὲ οἰκτίζουν».

Δὲν εἶναι ἔνας ἄλλα πάμπολλοι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν «βλογᾶνε» σήμερα, δεκατρία χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του. Καὶ οἱ βιβλιογραφίες μὲ τὶς ὁποῖες προίκισε τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία παραμένουν στέρεα θεμέλια. Αὐτὴ ἡ γενικῶς παραδεκτή, ὑποθέτω, ἀντίληψη ἔχει ἐν τούτοις ἀμφισβητηθεῖ κατὰ καιρούς. 'Ἐν ἐτεὶ 1938 ὁ πιὸ προικισμένος πεζογράφος τῆς γενιᾶς τοῦ '30 θὰ δηλώσει: «'Η ύπογραφὴ Γ. Κατσίμπαλης μόνο κάτω ἀπὸ ἀνώδυνες κι ἐλλιπεῖς βιβλιογραφίες βλέπει τὸ φῶς». 'Η ἀποψὴ φαίνεται νὰ ἀγνοεῖ σκοπίμως τὶς συνθῆκες ὑπὸ τὶς ὁποῖες διεκπεραιώνονται στὴν 'Ελλάδα οἱ βιβλιογραφίες —συνθῆκες ποὺ δὲν ἔχουν μεταβληθεῖ στὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τὸ 1938. Αὐτὴ ἡ «νοοτροπία τῆς ἐνέδρας», δπου διατρέχει ὁ ἀναγνώστης δλόκληρη τὴ βιβλιογραφία γιὰ τὰ συναντήσει τὸ ἔνα ἡ τὰ πέντε σχετικὰ λήμματα ποὺ γνωρίζει γιὰ τὸ θέμα καὶ τυχαίνει νὰ μην τὰ βρεῖ, ἀποτελεῖ τὴ χειρότερη καὶ δχι πολὺ ἀσυνήθιστη στάση. 'Ο Κατσίμπαλης ἔχει περιγράψει τὶς πασίγνω-

στες δυσκολίες κάθε βιβλιογραφικοῦ ἐγχειρήματος: «Οσοι πιστεύουν πώς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθοῦν ἀπὸ μᾶς ἀρχῆς κι ἀπὸ ἔνα μόνο ἄνθρωπο ἐξαντλητικὲς βιβλιογραφίες τῶν νεοελλήνων συγγραφέων ἡ ἀνίδεοι θὰ είναι ἡ πολὺ ἀφελεῖς. Τὸ πλῆθος καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐντύπων, οἱ ἀναρίθμητες δυσκολίες ποὺ παρουσιάζει ἡ ἀνεύρεσή τους μὲ τὶς ἀπειρες ἐλλείψεις τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν μας, ἡ ἀπεριόριστη πίστωση χρόνου ποὺ ἀπαιτεῖται κλπ. κλπ., είναι ἐμπόδια ποὺ καὶ ἡ πιὸ ἐπίμονη προσπάθεια δύσκολα μπορεῖ νὰ ὑπερνικήσει, καὶ ὀπωσδήποτε ὅχι πέρα ἀπὸ ἔνα δρισμένο δριο. Γ' αὐτό, δλοι ὅσοι καταπιάνονται μὲ παρόμοιες ἐργασίες στὴν Ἑλλάδα θὰ ἐπφεπε, νομίζω, νὰ φέρνουν στὴ δημοσιότητα τὸ ύλικὸ ποὺ ἔχουν συγκεντρώσει, δίχως ἀναβολὴ καὶ χωρὶς νὰ περιμένουν μιὰν ἀνέφικτη —τὶς περισσότερες φορές— τελειότητα. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ πρωτεύει είναι νὰ γνωρίσουμε τὰ πράγματα τῆς λογοτεχνίας μας καὶ νὰ βοηθήσουμε τὴ μελέτη καὶ ἐφευνά τους μὲ οὐσιαστικὲς καὶ συγκεκριμένες πληροφορίες».

Τὰ σκάμα ἔχουν πάρει καὶ ἀλλες δραστηριότητες τοῦ Κατσίμπαλη. Τὸ 1987 ὁ πιὸ προκινημένος πανεπιστημακός νεοελληνιστῆς θὰ μιλήσει «γιὰ τὰ φιλολογικά χάλια τῆς 1^η τομῆς ἔκδοσης τῶν διάτρητων Ἀπάντων Κωστῆ Παλαμᾶ —αὐτὸ τὸ γεροντικὸ καὶ ἀξιολύπητο ἔργο ἐνὸς ἀείποτε ἀξιοθαύμαστου ἐρασιτέχνη βιβλιογράφου καὶ κάποτε ἀρχηγοῦ τῆς ὁμάδας ποὺ αὐτοαποκαλέστηκε Γενιὰ τοῦ '30». Τί σημαίνει, ἄφαγε, ὁ χαρακτηρισμὸς «ἐρασιτέχνης», ποὺ ἀποδίδεται συχνὰ πυκνὰ στὸν Κατσίμπαλη; Ποιός είναι ὁ «μὴ ἐρασιτέχνης» βιβλιογράφος; Τί σημαίνει ὁ ἐξ ἵσου συχνὸς χαρακτηρισμὸς «αὐτοδίδακτος»; Παραφράζοντας τὸ γνωστὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Gerard Manley Hopkins, θὰ μποροῦσα νὰ πᾶ: *It is a happy thing that there is no royal road to bibliography.*

Ἐχουν καταμαρτυρήσει πολλὰ ἀκόμη τοῦ Κατσίμπαλη. Προσωπικότητες μὲ τὴ δική του ἀναμφισβήτητη πληθωρικότητα δὲν μποροῦν νὰ κριθοῦν μὲ τὸ ἀφελές, ἀπλοποιητικὸ σχῆμα τοῦ μαύρου-ἄσπρου. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω ἐδῶ νὰ ὑπερασπιστῶ τὸν ἄνθρωπο Κατσίμπαλη, τὸν δποῖον ἀλλωστε δὲν γνώρισα προσωπικά. Αὐτὸ ποὺ μπορῶ, ὅμως, νὰ μαρτυρήσω ὑπεύθυννα είναι δτι δσάκις καταφεύγω στὰ συνήθως ὁμοιόσχημα τεύχη τῶν ἐργασιῶν του σπάνιες είναι οἱ περιπτώσεις ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἀντλήσω τὰ στοιχεῖα ποὺ μοῦ χρειάζονται. Στὶς περίπου 1700 σελίδες τῶν βιβλιο-

γραφιῶν του είναι ἀναμενόμενο νὰ ὑπάρχει ἔνα ποσοστὸ λαθῶν. Θὰ τὸ ἀναγνώριζαν καὶ θὰ τὸ δικαιολογοῦσαν δλες οἱ στατιστικές. Δὲν είναι ὅμως αὐτὸ τὸ κρίσιμο σημεῖο ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσει. Ἡ εύσυνείδητη καὶ ἀκριβῆς βιβλιογραφικὴ καταγραφή, ἐξ ἄλλου, ἐλάχιστα περιθώρια λάθους ἡ παραλείψεων ἀφήνει. Ἐκείνο ποὺ πρέπει νὰ τονιστεῖ, καὶ δὲν είναι πάντοτε ἐμφανές, είναι ἡ ἀνιδιοτέλεια καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Κατσίμπαλη γὰ τὴν προβολὴ καὶ τὴν προκοπὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀν ἀναλογιστοῦμε δτὶ σήμερα διάφορα ὑπουργεῖα καὶ κοινωφελῆ ἡ μὴ ἴδρυματα χρηματοδοτοῦν συχνὰ παρόμοιες ἐργασίες, ἀν λάβουμε ὑπόψη δτὶ οἱ μεταφραστὲς ἀμείβονται καὶ, τέλος, ἀν σκεφτοῦμε τὶς τεχνολογικὲς δυνατότητες γὰ τὴν ἀρτιότερη κατάρτιση βιβλιογραφικῶν ἐργασιῶν μέσω ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, ἡ περίπτωση τοῦ Κατσίμπαλη είναι δριακὴ κι ἀνεπανάληπτη.

Ἡ σημερινὴ φωτοστατικὴ ἀνατύπωση τῶν δύο παπαδιαμαντικῶν βιβλιογραφιῶν τοῦ Γ. Κ. Κατσίμπαλη (Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Πρώτες κρίσεις καὶ πληροφορίες. Βιβλιογραφία, 1934 – Συμπλήρωμα Βιβλιογραφίας Α. Παπαδιαμάντη, 1938) δφείλεται κατὰ κύριο λόγο σὲ πρωτοβουλία τοῦ Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου καὶ πραγματοποιεῖται μετὰ ἀπὸ συναίνεση τῶν κληρονόμων τοῦ «κολοσσοῦ». Ἡ Ἐταιρεία Ἑλληνικοῦ Λογοτεχνικοῦ καὶ Ἰστορικοῦ Ἀρχείου ἀνέλαβε μὲ προθυμία, στὸ πλαίσιο τοῦ σταθεροῦ καὶ ἀμείωτον ἐνδιαφέροντός τῆς γὰ τὴ βιβλιογραφία τῆς νεότερης λογοτεχνίας μας, νὰ καταστήσει προσιτὲς στὸ σημερινὸ κοινὸ τὶς δυσεύρετες καὶ ἐξαντλημένες ἀπὸ χρόνια ἐργασίες ποὺ συσσωματώνονται στὸν παρόντα τόμο.

Οἱ συνθῆκες στὸν χῶρο τῶν παπαδιαμαντικῶν μελετῶν ἔχουν φύκια ἀλλάξει ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '30, δταν πρωτεῖδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας οἱ σχετικὲς βιβλιογραφίες τοῦ Κατσίμπαλη. Ὁχι, βέβαια, μὲ τὶς ἀπανωτὲς καὶ τυχάρπαστες ἐκδόσεις «ἀπάντων» ἡ μεμονωμένων ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ κατακλύζουν τὴν ἀγορά, ἀλλὰ χάρη στὴν πεντάτομη κριτικὴ ἐκδοση τῶν ἔργων του, ποὺ μόχθησε καὶ ἐφερε σὲ πέρας, μὲ στοργὴ καὶ βαθειὰ γνώση, δ Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος. Μακάρι ἡ παρούσα ἀνατύπωση νὰ ἀποτελέσει κίνητρο γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ

η'

ξως τις μέρες μας ή βιβλιογραφία του συγγραφέα της Φόνισσας.
Τὰ σχετικὰ δείγματα ποὺ ἔχει δημοσιεύσει μέχρι τώρα ὁ Χρῆστος
Χειμώνας τὸν καθιστοῦν ἀρμόδιο γιὰ ἔνα τέτοιο ἔργο.

Μάρτιος 1991

Δημήτρης Δασκαλόπουλος

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

‘Ηταν ένας κολοσσός στη Μαγκουφάνα πού τρωγε στήν καθισιά του μιά καμπάνα κι ἀν τοῦ λέγανε «βρέ Σιάργο, λές και σ' είχαμε στὸν δργο!» εβροντοῦσε ό κολοσσός στη Μαγκουφάνα.

‘Ο Χένρου Μύλλερ, ἀν δυμάμαι καλά, δὲν κάνει λόγο στὸν «Κολοσσὸν τοῦ Μαρουσιοῦ» γιὰ τὶς βιβλιογραφικὲς ἐπιδόσεις τοῦ Κατοίμπαλη. Πιστεύω λοιπὸν ὅτι οἱ περισσότεροι ἀναγνῶστες τοῦ βιβλίου, Ἀμερικάνοι καὶ Εὐρωπαῖοι, μᾶλλον ὅτα αἰσθάνονταν δυσάρεστη ἐκπλήξη, ἀν μάθαιναν ἀπὸ ἄλλη πηγὴ ὅτι ό Κολοσσός βιβλιογραφοῦσε σχεδὸν ισόβια. Καὶ πιθανῶς ὅτα ἀμαυρωνόταν στὴ συνείδησή τους τὸ ἵνδαλμα τῆς κατοίμπαλικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Μὰ γίνεται λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος, ποὺ μποροῦσε τυχιάτικα νὰ ξεσηκώνει δλα τὰ κοκόρια τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, γίνεται νὰ καταπιάνεται μὲ τόσο σχολαστικὰ ἐπιτηδεύματα, κατάλληλα γιὰ ἀναιμικούς; Γίνεται νὰ σκεφτεῖς Ρουμελιώτη ἀρχιτεκτονικα, ἀς ποῦμε τὸν Μπαρμπαγιῶργο τὸν Μπλατσάρα, συλλέκτη γραμματοσήμων;

Τὸ δεύτερο δὲ γίνεται, ἀλλὰ τὸ πρῶτο ἔγινε. ‘Ο Κατοίμπαλης φοβόλησε ἀπὸ τὴν ντάπια του στὸν κουρνιαχτὸ τοῦ κάμπου, δηλαδὴ στὶς ἐλληνικὲς βιβλιοθῆκες, καὶ ἀπὸ τὸ 1932 ὥς τὰ τέλη του κατάρτισε πενήντα —ἀριθμὸς 50— βιβλιογραφίες! Θαρρῶ πὼς τὸ ἀξιοθάύμαστο στὸν Κατοίμπαλη δὲν εἶναι ἡ κολοσσιά φύση του, ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι κατόρθωσε νὰ βάλει μέγα μέρος τῆς ζωτικότητάς της στὴν ύπηρεσία ἐνὸς τόσο ταπεινοῦ ἔργου ὥπως ἡ βιβλιογραφία. Πολλοὶ τὸν κατηγοροῦν γιὰ μεροληψία καὶ ἐπικίνδυνα παιχνίδια εἰς βάρος τῆς νεώτερης λογοτεχνίας μας. Κι ἀν ἀκόμα εἶναι ἔτσι, ἡ ἀξιομοθία τῶν βιβλιογραφιῶν του ύπερεπαρκεῖ γιὰ νὰ πάρει ἀφεση ὁ ἴδιος ἀλλὰ καὶ οἱ κατήγοροί του γιὰ τὰ δικά τους ἀμαρτήματα.

Η βιβλιογραφία του Ι. Συκουτρή γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, τὴ δεύτερη αὐτοτελὴ βιβλιογραφία τοῦ Κατσίμπαλη, ἀρχίζει μὲ τοῦτα: «Ἄν ἐπρόκειτο μὲ μίαν λέξιν νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ προσπάθεια τοῦ Κατσίμπαλη, εἴτε ὡς συγγραφέως βιβλιογραφικῶν ἔργων, εἴτε ὡς ἐκδότου τῆς σειρᾶς Γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸν Παλαμᾶ, θὰ ἔχομει μοιούσα τὸν δρόν ἀνασκαφή»¹.

Ἡ ύπογράμμιση τῆς τελευταίας λέξης διφεύλεται στὸν Συκουτρῆ, καὶ ἵσως αὐτὸς ὁ δρός ύπηρχε στὸ ὑποσυνείδητὸ μου δταν, ἐδῶ καὶ ἔφτά χρόνια, χρησιμοποίησα τὴν ἐκφραστὴν «ὁ ἀρχαιολογικὸς ζῆλος τοῦ Κατσίμπαλη»². Ζῆλος ποὺ μᾶς ἐστρώσε τὸ δρόμο καὶ ἔκαμε πολὺ εύκολότερες τὶς δικές μας ἀνασκαφές. Σήμερα δὲ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, μολονότι ἐγγίζει τὰ ἔξήντα του καὶ παρ' δόλο ποὺ ἀκολούθησαν οἱ σχετικὲς βιβλιογραφικὲς ἔργασίες τοῦ Γ. Βαλέτα καὶ τοῦ Γ. Ι. Φουσάρα, ἔχακολουθεῖ νὰ είναι ὁ βασικὸς δδηγός μας στὶς παπαδιαμαντικὲς ἔρευνες. Δίχως αὐτὸν τὸ παπαδιαμαντικὸ ἔργο θὰ ἔφτανε σ' ἐμᾶς ἀκρωτηριασμένο, καὶ πολλὰ ἀπὸ δσα ἔγραψαν γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη οἱ σύγχρονοι του θὰ είχαν χαθεῖ ὄφιστικά. Ἐλπίζω πὼς δὲν είναι ύπερβολικὸς ὁ χαρακτηρισμὸς «ἔγχειφίδιο παπαδιαμαντικῆς ἀρχαιολογίας».

Ἐντούτοις ἐνδέχεται νὰ δισανασχετεῖ ὁ ἀναγνώστης γιὰ αὐτὴ τὴν ἐμφαντικὴ χρήση τῆς ἀρχαιολογικῆς δρολογίας. Θὰ τὸν παρακαλοῦσα λοιπὸν νὰ προσέξει τὰ ἔξης, ποὺ ἀντιγράφω ἀπὸ τὸν πρόλογο: «Ἡ ἔργασία μου αὐτὴ παρουσιάζει ἀκόμα, ἔξήντα ἄγνωστα διηγήματα, ἕνα μεγάλο μυθιστόρημα κι ἕνα πλήθος ἀρθρών, σημειώματα κλπ., ποὺ ἀποτελοῦντε τὸ ἔνα τρίτο τουλάχιστο τοῦ δλου ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ παραμένουν ὡς σήμερα ἀνέκδοτα, σκορπισμένα στὰ διάφορα ἔντυπα τοῦ καιροῦ ποὺ πρωτοδημοσιεύτηκαν, παραπεταμένα, ἀγνοημένα, ἀκοίταχτα».

Ἀν λάβουμε ύπόψη, πρῶτον δτι ὁ Παπαδιαμάντης είναι κυρίως διηγηματογράφος, δεύτερον δτι είχε πεθάνει εἰκοσιτρία χρόνια προτοῦ δημοσιευτεῖ τὸ βιβλίο τοῦ Κατσίμπαλη, τρίτον δτι τὸ δποιο ἀρχεῖο του στὰ χρόνια τῆς ἔργασίας τοῦ Κατσίμπαλη είχε

1. Βλ. Νέα Ἔστια 16, 1934, 954-955.

2. «“Ἄρτιο καὶ πρωτοφανές” ἡ ύπερ βιβλιογράφου», περ. ἡ λέξη, ἀρ. 35, Ἰούνιος 1984 [=Μινύρισμα πτηνοῦ χειμάζομένου, Φιλολογικὰ στὸν Παπαδιαμάντη, Ἐκδόσεις Καστανώτη, 1986].

σκορπιοτεῖ ἄγνωστο ποῦ, καὶ, γιὰ νὰ τελειώνω, τέταρτον ποιὰ ἦταν
ἡ κατάσταση τῶν ἐλληνικῶν βιβλιοθηκῶν, ἀντιλαμβανόμαστε τί¹
σημαίνει ἡ προσθήκη ἔξηντα ἀκόμη διηγημάτων στὰ ὅς τότε γνω-
στά.

Δὲ λησμονῶ φυσικὰ δτὶ ὁ Κατσίμπαλης ἀναζήτησε αὐτὰ τὰ
διηγῆματα μὲ τὴ βιοήθεια τοῦ βιβλιογραφικοῦ σημειώματος τοῦ
ἴδιου τοῦ Παπαδιαμάντη, παραχωρημένου ἀπὸ τὸν Βλαχογιάννη.
'Αλλὰ ποιὸς λέει δτὶ ὁ καλὸς βιβλιογράφος πρέπει νὰ πηγαίνει στὰ
τυφλά;

'Η παπαδιαμαντικὴ βιβλιογραφία τοῦ Κατσίμπαλη δὲν εἶναι
βέβαια οὔτε ἀλάνθαστη οὔτε πλήρης. 'Ο Συκουτρῆς στὴ βιβλιο-
κρισία του ἐπισημαίνει κάποιες ἀδυναμίες στὴ μέθοδο καταγρα-
φῆς καὶ μικρὲς τεχνικὲς ἐλλείψεις. 'Αλλὰ εἶναι ἔξαιρετιὰ σημαντι-
κὸ δτὶ τὸ κύριο μέρος της, ἡ ἀναγραφὴ δηλαδὴ τῶν μυθιστορημά-
των καὶ διηγημάτων, δὲν ἔχει αὐξῆθει παρὰ κατὰ μισὸ λῆμμα³. 'Ο
Συκουτρῆς θεωρεῖ δτὶ «ἡ ἀπαρίθμησις αὐτή, ἐπιδεκτικὴ φυσικὰ⁴
συμπληρώσεως, δπως πιστεύει ὁ Κατσίμπαλης, ἀποτελεῖ, δπως
ἐλέχθη, σημαντικὸν βιοήθημα εἰς τὴν μελέτην τοῦ Π., ὅχι μόνον δι'
δσα ἄγνωστα ἔργα μᾶς ἀποκαλύπτει θαμμένα μέσα εἰς ἐφημερί-
δας καὶ περιοδικά, ἀλλὰ καὶ διότι μὲ τὴν ἀρτιότητά της καὶ μὲ τὴν
χρονολογικήν της κατάταξιν εἶνε ἔργον γραμματολογικὸν σχεδόν,
δ σκελετὸς μελλοντικῆς μονογραφίας περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ δι-
ηγηματογράφου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ιστορικῆς της ἔξελλιξεως.»

'Επιδεκτικὰ συμπληρώσεως ἀποδείχτηκαν τὰ ἄλλα τμῆματα

3. 'Η 'Ἐνη Βέη-Σεφερλῆ ὑπέδειξε δτὶ εἶναι λειψὴ ἡ βιβλιογράφηση τοῦ
«Κοσμολαΐτη»: ὁ Κατσίμπαλης γράφει δτὶ δημοσιεύτηκε στὴν ἐφ. 'Αθῆναι
τὴν 30 Ιουνίου 1903, τὸ δεύτερο δμως μέρος δημοσιεύτηκε τὴν ἐπομένη.
Τὸ διήγημα δημοσιεύεται μισερεμένο στὴν ἔκδοση Βαλέτα, ἀλλὰ ὑπαίτιος
δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἔκδοση 'Ελευθερούδακη τὴν δποία ἀντιγράφει. Θεωρῶ
περιττὸ νὰ σημειώσω ἕδω ἄλλες διορθώσεις, κυρίως σχετικές μὲ χρονολογῆ-
σεις κειμένων. Μπορεῖ κανεὶς νὰ τὶς δεῖ στὰ 'Υπομνήματα τῆς κριτικῆς
ἔκδοσης τοῦ Παπαδιαμάντη. Εἶναι πάντως περίεργο τὸ δτὶ ὁ τίτλος «'Η
Σταχομαζώχτρα» ἀναγράφεται στὸ Εύρετήριο σωστά, ἀλλὰ παντοῦ ἄλλοῦ
—τέσσερις φορὲς— «Σταχτομαζώχτρα», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παρασύρεται
καὶ ὁ Συκουτρῆς. Προσθέτω ἐπίσης δτὶ τὸ ὀρθὸ εἶναι «'Η Ξομπλιαστήρα»
καὶ δχι «'Η Ξομπλιάστρα». 'Υπάρχει καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ «Ζ. τῆς 'Εφημε-
ρίδος», ποὺ δ Κατσίμπαλης τὸν ταυτίζει μὲ τὸν Ίωάννη Ζερβό. Θά τὸ
συζητήσω ἀλλοῦ.

αύτής της «άπαριθμησης», δηλ. τὰ Ποιήματα, Ἀρδρα καὶ ἄλλα πεζά, οἱ Μεταφράσεις. Ἀλλὰ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ νέα εὐρήματα ἡταν ἀδημοσίευτα τότε, ἐνῶ ἡ γνησιότητα κάποιων ἄλλων δὲ μοῦ φαινεται ἀναμφισβήτητη.

Θὰ ἡταν ἀφύσικο νὰ μήν ύπάρχουν κενὰ στὸ μέρος «Κρίσεις καὶ πληροφορίες». Καὶ ἄδικο, ἀν ἀποσιωπούσαμε ὅτι ὁρισμένα κείμενα ποὺ τοῦ διέφυγαν βιβλιογραφήθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τὸν Γ. Βαλέτα. Ἀλλὰ ἐδῶ πρέπει πάλι νὰ ύπογραμμίσω μιὰν ἰδιαίτερα εύνοικὴ χειρονομία τοῦ Κατσίμπαλη πρὸς τὸν Παπαδιαμάντη (καὶ τὸν Κρυστάλλη ἀργότερα): γνωρίζοντας καλὰ ὁ βιβλιογράφος ὅτι μικρὰ σημειώματα, ἀγγελίες, ἐπιστολές σὲ ἐφημερίδες, συνεντεύξεις, ἀκόμα καὶ ἀρδρα, κινδυνεύουν νὰ μείνουν δγνωστα ἢ νὰ χαθοῦν, ἀναδημοσιεύει στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου δεκαεπτά τέτοια κείμενα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ τρία ύπογράφονται ἀπὸ τὸν προσφιλέστατό του Παλαμᾶ. Θὰ εὐχόταν κανεὶς νὰ ἡταν περισσότερα, ἀλλὰ ἔχω τὴν ἐπίγνωση ὅτι ἡ εὐχὴ μου ἐγγίζει τὰ ὄρια τῆς ἀχαριστίας, ἀφοῦ ὁ Κατσίμπαλης μὲ τὴν προσθήκη αὐτῶν τῶν πενήντα σελίδων στὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη καθιστοῦσε τὸ βιβλίο χρησιμότατο στοὺς μελετητὲς καὶ ὠφελιμότατο στοὺς ἀναγνῶστες τοῦ Σκιαθίτη διηγηματογράφου.

Ο Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης καὶ τὸ Συμπλήρωμα Βιβλιογραφίας Παπαδιαμάντη, ποὺ κυκλοφόρησε τέσσερα χρόνια ἀργότερα, ἔγιναν δεκτὰ μὲ χαρὰ ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος, ποὺ ἀνέλαβε μὲ τὸ βιβλίο του Γ. Κ. Κατσίμπαλης, Βιβλιογραφία καὶ 12 κριτικὰ κείμενα⁴ νὰ ἔξοφλήσει μέρος τῆς κοινῆς ὀφειλῆς πρὸς τὸν βιβλιογραφικὸ Κολοσσό, ἀναγράφει γιὰ τὸ πρῶτο εἴκοσι βιβλιοκρισίες καὶ βιβλιοκριτικὰ σημειώματα. Όμολογῶ ὅτι δὲν ἔχω διαβάσει παρὰ μόνο δύο. Ἀν δμως ὁ Θεόδης δώσει ζωὴ στὰ Παπαδιαμαντικὰ Τετράδια, ἐλπίζω ὅτι θὰ βρεθεῖ τρόπος νὰ τὶς ἀναδημοσιεύσουμε. Εἶναι τὸ λιγότερο ποὺ μποροῦμε νὰ κάνουμε γιὰ τὸν Κατσίμπαλη καὶ τὸν Παπαδιαμάντη. Τὸ περισσότερο εἶναι, δοσοὶ εὐεργετηθήκαμε ἀπὸ τοὺς κόπους τοῦ βιβλιογράφου καὶ τρεφόμαστε ἀπὸ τὰ ἐλέη τοῦ βιβλιογραφούμενου, νὰ ψιθυρίζουμε κάθε τόσο τὸ «Θεόδης σχωρέσ» τους.

Χαλκίδα, Μάρτιος 1991

N. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

4. Ἐκδοση τοῦ Ε.Λ.Ι.Α., Ἀθήνα 1980, σ. 120.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ "ΕΣΤΙΑ"
1934

ΤΥΠ. "ΕΣΤΙΑ", 6468

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Συγκεντρώνω σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος ὅσες πληροφορίες γύρω στὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη μπόρεσα ὡς σήμερα νὰ περιμαζέψω. Λὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπάρχουντε καὶ ἄλλες ποὺ μιὰ συστηματικώτερή ἀπὸ τὴν δική μον ἀναζήτηση νὰ φέρει μιὰ μέρα στὸ φῶς. Ὁπωσδήποτε ἐλπίζω νὰ μὴν ἔχω παραλείψει καμιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σημαντικές. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα φοβᾶμαι διτὶ πολλοὶ θὰ βρεθοῦντε νὰ μὲ κατηγορήσουν γιὰ τὸ πλῆθος τῶν σημειωμάτων δευτερεύουσας καὶ τριτεύουσας σημασίας ποὺ ἔχω καταχωρήσει. Ας μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ παρατηρήσω πὼς τίποτε δὲν εἶναι περιττὸ σὲ μιὰ εἰδικὴ ὅπως αὐτὴ βιβλιογραφία καὶ πὼς τὰ σημειώματα τοῦτα, ἀνίσως δὲν προσφέρουν καμιὰ οὐσιάστικὴ βοήθεια στὸ μελετητή, προδίδοντα, μὲ τὴν ἀπλῆ ἀναγραφή τους καὶ μόνη, δῆλη τὴν κίνηση καὶ τὸ ἐρδιαφέρον ποὺ προκάλεσε τὸ ἔργο καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ συγγραφέα ἀνάμεσα στὸν καιδούς, σημάδι καὶ αὐτὸ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐπιβολῆς του ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ προτίμησα τὴν χρονολογικὴ ἀπὸ κάθε ἄλλη κατάταξη, ἀλλὰ καὶ γιατὶ γομίζω πὼς εἶναι ἡ πιὸ εὔχρονστη κι ἐξυπηρετική. Ὁπον τὸ γόμισα ἀπαραίτητο διαφώτισα τὶς παραπομπὲς μὲ ἐπεξηγηματικὰ σχόλια καὶ στὸ τέλος τοῦ τεύχους πρόσθεσα δυὸ ἀλφαριθμητικὰ ενδετήρια τῶν διηγημάτων καὶ μνησιογραμάτων καθὼς καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν συγγραφέων.

Ἡ ἔργασία μον αὐτὴ παρουσιάζει ἀκόμα, ἐξήντα ἀγγωστα διηγήματα, ἕνα μεγάλο μνησιογράμμα κι ἕνα πλῆθος ἀριθμοῦ, σημειώματα κλπ. ποὺ ἀποτελοῦντε τὸ ἔνα τρίτο τούλαχιστο τοῦ διλον ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ παραμένουν ὡς σήμερα

ἀνέκδοτα, σκορπισμένα στὰ διάφορα ἔντυπα τοῦ καιροῦ ποὺ πρωτοδημοσιεύτηκαν, παραπεταμένα, ἀγνοημένα, ἀκοίταχτα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνει τὸ γρηγορώτερο μιὰ περισυλλογὴ καὶ ἔκδοση τῶν κομματιῶν αὐτῶν προτοῦ καταστραφοῦν κι ἀφανιστοῦν γιὰ πάντα. Εἶναι ἀνάγκη, προπάντων, νὰ γίνει μιὰ νέα κι ὀλοκληρωτικὴ ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη μὲ βάση χρονολογικῆς, τὴν μόνη λογικὴ καὶ νόμιμη, μιὰ καὶ δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ τὸ ἔκδοσει ὁ ἴδιος καὶ δὲν ξαίρουμε ποιάν ἄλλη θὰ είχε προτιμήσει, ποιὰ καὶ πόσα κομμάτια θὰ είχε συμπεριλάβει ἢ ποιὰ καὶ πόσα θὰ είχε ἀποκλείσει. "Ολες οἱ μέχρι σήμερα ἐκδόσεις καμαρένες βιαστικὰ καὶ πρόχειρα, χωρὶς κανένα σύστημα καὶ τάξη, χωρὶς νὰ δηλώνεται πονθενὰ ἢ χρονολογία κι ἐνὸς ἔστω διηγήματος, δίνοντας τὴν ἐντύπωση τοῦ χάους καὶ δὲν ἐπιτρέποντας τὴν σοβαρὴ μελέτη τοῦ ἔργου του, τὴν παρακολούθηση τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξέλιξης τῆς τέχνης του, τῆς ἀνάπτυξης τῆς προσωπικότητάς του.

Τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ οηματικὸ κι ἐξαιρετικὰ περίπλοκο, προσπάθησα νὰ ξεκαθαρίσω ἐξακριβώτερας τὴν χρονολογία τῶν ἐντύπων δύπον πρωτοφάργηκε τὸ κάθε κομμάτι, καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς συγγραφῆς. Πιστεύω πώς, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, τὸ πέτυχα, καὶ μοναχὰ γιὰ δύο ἢ τρία διηγήματα ἀπὸ τὰ δημοσιευμένα σὲ περιοδικά τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ δὲν είμαι σὲ θέση νὰ βεβαιώσω πὼς δὲν είναι ἀνατυπώσεις ἀπὸ προγεγέστερες ἄγνωστές μου δημοσιεύσεις. Τὸ ἵδιο μπορῶ νὰ πῶ καὶ γιὰ τὰ παρουσιαζόμενα ὡς «Μετὰ Θάνατον» ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη. Παρὰ τὴν φρητὴ δήλωση τοῦ κ. Ι. Ζερβοῦ (ποὺ φρόντισε τὴν ἔκδοση καὶ είχε στὰ χέρια του τὰ χειρόγραφα τοῦ Παπαδιαμάντη) πώς «πλὴν δύο δημοσιευμένων ζῶντος αὐτοῦ, δῆλα τὸ ἄλλα είναι ἀνέκδοτα καὶ προσχέδια διηγημάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἡττον πλήρη, εὐφεθέντα ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του μετὰ τὸν θάνατόν του», ἀνακά-

λνψα πέντε δημοσιευμένα στὰ παλαιότερα χρόνια ἀπὸ τὸν ἕδιο τὸ συγγραφέα, χωρὶς ν' ἀποκλείεται νὰ δημοσιεύτηκαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα, καὶ τὰ χειρόγραφα ποὺ βρέθηκαν νὰ είναι ἄπλα ἀντίγραφα ἢ προσχέδια. Τὴν ὑπόθεση αὐτῆ, ἐννοεῖται, τὴν κάνω μὲ πολλὴ ἐπιφύλαξη. "Οσο γιὰ τὰ δέκα διηγήματα (ἀριθ. 177-185 καὶ 187) ποὺ φάνηκαν στὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» στὰ 1925, αὐτὰ είναι, πιθανώτατα τοῦ 1907, τῆς χρονιᾶς δηλαδὴ ποὺ ἀποτραβήχτηκε ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ «Νέου Ἀστεως» δ. κ. Δ. Κακλαμᾶνος κ' ἔμειναν ἔκτοτε στὴν κατοχὴ του.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ σημειώνονται σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος, ἔχω λόγους νὰ πιστεύω πὼς ὑπάρχουν κι ἄλλα ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη ποὺ μοναχὰ μιὰ συστηματικὴ ἔρευνα κι ἀποδετίωση ὅλων τῶν ἐντύπων τοῦ καιροῦ του (καὶ τῶν πιὸ ἀγγωστῶν ἢ λησμονημένων) θὰ μποροῦσε κάποτε νὰ μᾶς τ' ἀποκαλύψει. Τὴν ἔργασία αὐτῆ, ὅπως είναι φυσικό, δὲ μπόρεσα νὰ πραγματοποιήσω, δχι μόνο γιατὶ ξεπερνάει τὶς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, ἀλλὰ γιατὶ οἱ δημόσιες βιβλιοθῆκες μας μὲ τὰ κενὰ καὶ τὶς ἀφάνταστες ἐλλείψεις ποὺ παρουσιάζουν (δὲν ἔχουν καν μιὰ σχετικῶς πλήρη σειρὰ τῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη!) δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀναζήτηση πέρα ἐνα δρισμένο σημεῖο καὶ ἀποκαρδιώνουν τὶς περισσότερες φορὲς τὸν ἔρευνητὴ μὲ τὰ ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια ποὺ προβάλλουν.

Ἄπὸ τὶς μεταφράσεις τοῦ Παπαδιαμάντη σημειώνω μονάχῳ δσες φάνηκαν μὲ τὸ δνομά τον ἔκτὸς ἀπὸ τοῦ Δοστογέφσκη («Τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ τιμωρία») καὶ τοῦ Χώλλ Κέιν («Ο Μαξιώτης») πού, ἀν καὶ ἀνυπόγραφες, είναι γνωστὸ πὼς είναι δικές του καὶ πολλοὶ μάλιστα ὑποστηρίζουν ὅτι ἐπηρρέασαν σοβαρὰ τὴν τέχνη του. "Οποιος θελήσει νὰ γνωρίσει κι ἄλλες μεταφράσεις τοῦ Παπαδιαμάντη μπορεῖ νὰ τὶς βρεῖ στὴν «Ἐφημερίδα» (1885 - 92), στὴν «Ἀκρόπολη» (1892 - 1900

ἀλλὰ καὶ πέρα, ἵσως, σποραδικά), στὸ «Νέον Πνεῦμα» (1893 - ;) καθὼς καὶ στὶς ἄλλες ἐκδόσεις τοῦ Γαβριηλίδη, στὶς χρονιὲς ποὺ σημειώνω καὶ ποὺ ξαίρουμε κάπως θετικὰ πὼς εἴταινε τακτικὸς συντάκτης καὶ μεταφραστὴς τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀπέραντο καὶ σκορπισμένο ἀνώνυμα σ' ἓνα πλῆθος ἔντυπα ποὺ ἀγνοοῦμε θὰ εἶναι ἀδύνατο ποτὲ νὰ ἔξακριβωθεῖ καὶ νὰ τὸ γνωρίσουμε δλοκληρωτικά.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ τεύχους αὐτοῦ ξανατυπώνω μερικὰ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἄρθρα καὶ σημειώματα γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη, ἀπὸ τὰ πιὸ σπάνια καὶ τὰ λιγάτερο γνωστά, καθὼς καὶ μιὰ σημαντικώτατη κι ὀλότελα ἀγγωστὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἱδιού, ὅπου πρώτη καὶ τελευταία φορὰ τὸν βλέπουμε νὰ ἐπεμβαίνει δημόσια σὲ μιὰ συζήτηση γύρω στὸ ἔργο του καὶ νὰ τὸ ὑποστηρίζει μὲ κάμποσο μάλιστα πεῖσμα καὶ περισσὸν αὐταρέσπεια. Τὸ ξανατύπωμα τῶν πολύτιμων καὶ δυσκολόβρετων αὐτῶν ντοκουμέντων, θᾶπερε πνὲ τὸ συνεχιστεῖ σὲ πλατύτερη ἀκόμα κλίμακα καὶ νὰ συμπεριλάβει σὲ ξεχωριστὸ τόμο ὅλα τὰ σημαντικώτερα μέχρι σήμερα πληροφοριακὰ καὶ κριτικὰ μελετήματα γύρω στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Σκιαδίτη διηγηματογράφου, ὅχι μονο γιὰ νὰ διασωθοῦν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτη φθορὰ ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τὰ ἔχοντα πρόχειρο καὶ ἀπαραίτητο βοήθημα οἱ μελετήτες του.

Μ' ἔνα τέτοιο σκοπὸ παρουσιάζεται καὶ ἡ δική μου αὐτὴ ἐργασία. Μαθάνω κι ὅλας δτι ὁ ἔξαιρετος γάλλος νεοελληνιστὴς κ. *Octave Merlier* ἔχει ἔτοιμη μιὰ πλατειὰ μονογραφία καὶ μετάφραση ἔργων τοῦ Παπαδιαμάντη ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ λίγο ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο *«Les Belles Lettres»* καθὼς κι ἔναν τόμο μὲ ἐπιστολὲς τοῦ Παπαδιαμάντη στὸν πατέρα του καὶ σ' ἄλλους, μὲ διαφωτιστικὰ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις τοῦ Ἱδιού κ. *Merlier*, ποὺ βγαίνουν κι αὐτὰ σὲ λίγο στὰ «Ωφέλιμα

Βιβλία... Άς ἐλπίσουμε πώς δὲ θάργησοντ ρὰ βρεθοῦν καὶ δικοί μας φιλόλογοι τάχολονθήσοντ τὸ παράδειγμά του καὶ ρὰ μᾶς δώσοντ κι αὐτοὶ ἀνάλογες ἀλλὰ καὶ μεστότερες ἀκόμα ἐργασίες ποὺ ρὰ μᾶς γνωρίσοντ πραγματικὰ καὶ σ' ὅλα τους τὰ καθέκαστα τὴν ξεχωριστὴν μορφὴν καὶ τὴν τέχνη τοῦ ἀσύγκριτου Ἑλληνα διηγηματογράφου.

Μαρούσι, Ὁχτώβρυτος 1933.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ

Σημείωση. — Σιὸν καταρτισμὸ τῆς βιβλιογραφίας αὐτῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς προσωπικές μον ἔρευνες καὶ ἀναζητήσεις, είχα ἵπ' ὅμει μου τ' ἀκόλουθα βοηθήματα:

α') *N. Γ. Πολίτον*: "Ελληνικὴ Βιβλιογραφία 1907-1920 (ποὺ περιορίζεται, δυστυχῶς, σ' ἐλάχιστη χρονικὴ περίοδο καὶ σὲ βιβλία μόνο καὶ περιοδικά, ἀγνοώντας ἐντελῶς ὅλο τὸ σημαντικότατο ὑλικό τῶν ἐφημερίδων!).

β') *A. Παπαδιαμάντη*: Αὐτόγραφο βιβλιογραφικὸ σημείωμα, εἰγνικὰ παραχωρημένο ἀπὸ τὸν κ. κ. *I. Βλαχογάννη*, λειγὸ ὄμως καὶ λαθεμένο σὲ πολλά.

γ') Πολέτιμες ὑποδείξεις τῶν κ. κ. *O. Mertier*, *Στ. Λάφη*, *X. Σταματίου* καὶ *K. M. Μιχαηλίδη*, ποὺ τὸ νομίζω χρέος μον ρὰ τοὺς εὐχαριστήσω γὰ τὴν πρόθυμη συνδρομή τους.

Συντομογραφίες

ἀριθ.	= ἀριθμός	Πδμ.	= Παπαδιαμάντης
βλπ.	= βλέπε	περ.	= περιοδικό
ἐφ.	= ἐφημερίδα	σ.	= σελίδα
ξανατ.	= ξανατινπόθηκε	σχ.	= σχῆμα

Μὲ ἀστερῖσκο σημειώνονται ὅσα δὲν μπόρεσπι ρὰ ἐξακριβώσω ὁ ἴδιος.

"Οπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως ὑπονοεῖται ἡ *Αθήνα*.

Οἱ πίνακες στὸ τέλος τοῦ τόμου παραπέμπουν στὸ γενικὸ αὐξοντα ἀριθμὸ κι ὅχι στὶς σελίδες.

A'.

**ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ**

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Έγεννήθην ἐν Σκιάθῳ τῇ 4^ῃ Μαρτίου 1851. Ἐβγῆκα ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον εἰς τὰ 1863, ἀλλὰ μόνον τῷ 1867 ἐστάλην εἰς τὸ Γυμνάσιον Χαλκίδος, ὃπου ἤκουσα τὴν Α' καὶ τὴν Β' τάξιν. Τὴν Γ' ἐμαθήτευσα εἰς Πειραιᾶ, εἴτα διέκοψα τὰς σπουδάς μου, καὶ ἔμεινα εἰς τὴν πατρίδα. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1872 ἐπῆγα εἰς τὸ Ἀγιον Ὅρος χάριν προσκυνήσεως, ὃπου ἔμεινα δλίγους μῆνας. Τῷ 1873 ἥλθα εἰς Ἀθήνας καὶ ἐφοίτησα εἰς τὴν Δ' τοῦ Βαρβακείου. Τῷ 1874 ἐνεγράφην εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, ὃπου ἤκουα κατ' ἐκλογὴν δλίγα μαθήματα φιλολογικά, κατ' ἵδιαν δὲ ἡσχολούμην εἰς τὰς ἔνας γλώσσας.

Μικρὸς ἔζωγράφιξα Ἀγίους, εἴτα ἔγραφα στίχους, καὶ ἐδοκίμαζα νὺν συντάξω κωμῳδίας. Τῷ 1868 ἐπεχείρησα νὰ γράψω μυθιστόρημα. Τῷ 1879 ἐδημοσιεύθη «Ἡ Μετανάστις» ἔργον μου εἰς τὸν Νεολόγον Κων/πόλεως. Τῷ 1881 ἐν θρησκευτικὸν ποιημάτιον εἰς τὸ περιοδικὸν Σωτῆρα. Τῷ 1882 ἐδημοσιεύθη ([τὸ] διαγεγραμμένον) «Οἱ Ἐμποροὶ τῶν Ἐθνῶν» εἰς τὸ *Mή Χάνεσαι*. Ἀργότερα ἔγραψα περὶ τὰ ἔκατὸν διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας.

A. II.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΙΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ

Άπό τῆς σήμερον ἄρχεται δὲ *Νεολόγος* δημοσιεύων ἐν ἐπιφυλλίδι πρωτότυπον διήγημα, γραφὲν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ νέου ἐπιτυχῶς ἀσχολουμένου εἰς τὸ ἴστορικὸν εἶδος τῆς μυθιστοριογραφίας. Ἡ *Μετανάστις* ἔχει ὑπόθεσιν τὸν ἐν Μασσαλίᾳ ἐνσκήψαντα κατὰ τὸ 1720 καταστρεπτικὸν λοιμόν, οὐτινος αἱ ἀναμνήσεις φοβεραὶ παραμένουσιν ἔτι ἐν τῇ εἰρημένῃ πόλει. Ο *Νεολόγος* δημοσιεύων τὸ διήγημα τοῦτο, φρονεῖ ὅτι εὐαρεστεῖ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ καὶ ἐνθαρρύνει τὴν πρὸς τὸν καλὸν τῶν γραμμάτων ἀγῶνα ἔφεσιν λογίου νέου, ἀξίου πάσης συστάσεως καὶ ὑποστηρίξεως.

«*Νεολόγος*» Κων/πόλεως, 23/4 Σεπτ. 1879.

ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Απὸ τῆς προσεχοῦς Παρασκευῆς ἀφχόμεθα δημοσιεύοντες πρωτότυπον μυθιστόρημα ὑπὸ τὸν τίτλον: *Oἱ Ἐμποροὶ τῶν Ἔθνων.* Εἶναι ὡραῖον εἰς τὸ εἶδος του μυθιστόρημα καὶ πιστεύομεν ὅτι θὰ τύχῃ γενικῆς ἐπιδοκιμασίας.

«*Mή Χάνεσαι*, 3 Νοεμ. 1882.

Τὸ νέον πρωτότυπον μυθιστόρημά μας ἐγένετο μετὰ πολλῆς εὐμενείας δεκτὸν ὑπὸ τῶν ἐν τῇ χριτικῇ κορυφαίων. Τόσον, ποὺ ἀν δὲν εἶχεν ἐλληνικωτάτην καὶ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὴν ἀναβολήν, θὰ τὸ ἔξελάμβανον πολλοὶ ὡς μετάφρασιν! Θὰ ιδῆτε παρακάτω ποίας θεομὰς θὰ ἐκτυλίξῃ σελίδας καὶ μετὰ ποίας τέχνης θὰ προβαίνωσιν οἱ χαρακτῆρες καὶ αἱ περιπέτειαι. Γράφεται ὑπὸ ἀγνώστου ἀκόμη εἰς τὸ φιλολογικὸν κόσμον δυνάμεως, ἥτις ἐν πολλῇ μετριοφροσύνῃ ἐπιμένει νὰ μὴ γίνουν τ' ἀποκαλυπτήριά της!

«*Mή Χάνεσαι*, 7 Νοεμ. 1882.

Η ΓΥΦΤΟΠΟΥΛΑ

‘Η Ἀκρόπολις ἐπιθυμοῦσα νὰ καλλιεργήσῃ τὸ πρωτότυπον μυθιστόρημα, φέρον μάλιστα τύπον ἔθνικόν, ἀνέθεσε τὴν σύνταξιν τοιούτου εἰς τὸν γράψαντα ἄλλοτε ἐν τῷ Μὴ Χάνεσαι τοὺς εὐμενεστάτης τυχόντας ὑποδοχῆς Ἐμπόρους τῶν Ἐθνῶν. Ο κ. Ἄ. Παπαδιαμάντης, δὲ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βοημὸς (Μποέμ) τόσας θερμὰς σελίδας ἀποσπάσας ἐκ τῆς ἐκλεκτῆς ἐποχῆς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, συνέγραψε χάριν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκτάκτως ἐπαγωγὸν καὶ ἐλκυστικὸν μυθιστόρημα τὴν Γυφτοπούλαν ἥτις θὰ διαδεχθῇ τὸν Ἀδάμ τὸν Καλαβρέζον. Τὴν μελιχρὸν Γυφτοπούλαν θὰ λάβωμεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παρουσιάσωμεν προσεχῶς.

«Ἀκρόπολις», 14 Ἀπρ. 1884.

Καθ’ ὅσον ἡδινήθημεν νὰ ὑποκλέψωμεν ἐκ τοῦ δυσκόλως ἐκμυστηρευομένου τὴν πλοκὴν τοῦ μυθιστορήματος αὗτοῦ Βοημοῦ μας, τοῦ συγγραφέως τῆς Γυφτοπούλας, ἣς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀρχόμεθα τὴν δημοσίευσιν, τὸ νέον ἔργον τοῦ παρὰ τῶν Ἐμπόρων τῶν Ἐθνῶν, θέλει γοητεύσει ὅλας τὰς τάξεις τοῦ δημοσίου, ὡς δὲ Ηεριπλαγόμενος τοῦ Σύνη ἢ τὸ Ἀπόκρυφα τῶν Παρισίων. ‘Η Ἰνφτοποῦλα δὲν ἀξίζει τὸ ὄνομά της εἰς τὸ τέλος θὲν ἀποκαλυφθῇ ἔξοχου καταγωγῆς, διότι καὶ ἡ ἐποχὴ καθ’ ἣν παίζεται τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Παπαδιαμάντη εἶναι ἐποχὴ μεγάλη· οἱ ἀναγνῶσται θέλουσιν δόηγηθῇ μέχοι τῶν τειχῶν τῆς Κων/πόλεως καὶ θὰ παραστῶσιν ἵσως εἰς τὴν ἄλωσιν. Πλειότερα πάλιν ἄλλοτε, ἀν δυνηθῶμεν ν’ ἀποσπάσωμεν καὶ ἄλλα.

«Ἀκρόπολις», 15 Ἀπρ. 1884.

Πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ τοῦ προσεχοῦ Σαββάτου ἀρξόμεθα δημοσιεύοντες τὴν Γυφτοποῦλάν μας. Σπουδαῖον πρόσωπον θέλει διαδραματίσει ἐν αὐτῇ ὁ πολὺς Πλήθων, ὅστις λαμβάνει μορφὴν εἴδους Φάουστ. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἡ Γυφτοποῦλα θὰ κατακτήσῃ ὅλας τὰς τάξεις, ἀπὸ τοῦ εὐανθοῦς γυναικείου κόσμου καὶ τῶν φιλοκαίνων ψυχῶν τῶν νέων, μέχρι τοῦ ὑψηλότερον σκεπτομένου, μὴ ἀφῆνουσα ἀνεπηρεάστους διὰ τῶν πολλῶν αὐτῆς θελγήτρων καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς θεολόγους. Σᾶς ἐγγυώμεθα ἔνα τῶν φανατικώτερων ἀναγνωστῶν τῆς Γυφτοπούλας καὶ τὸν καθηγητὴν κ. Δαμαλᾶν.

«Ἀκρόπολις», 18 Ἀπρ. 1884.

Σήμερον μόλις μᾶς ἔρχονται τὰ πρῶτα χειρόγραφα τῆς Γυφτοπούλας, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ σᾶς μεταδώσωμεν τίποτε τῆς ἀρχῆς αὗτῆς. Μόλις καὶ μετὰ βίας ὁ συγγραφεὺς μᾶς εἰσήγαγεν εἰς ἐν σκοτεινὸν σπήλαιον τῆς Μάνης, περὶ ὃ στρέφεται τὸ προοίμιον, ἐνῷ ὁ πρόλογος διαδραματίζεται ὅλος «κάτω στὴ Ρόδο, στὴ Ροδοποῦλα», διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἔπειτα τὸ μυθιστόρημα εἰς τοὺς βράχους τῆς Μονεμβασίας. Καὶ ἡμεῖς ἐμείναμεν ἔκπληκτοι ἐκ τῆς τέχνης καὶ τῶν πολλῶν θελγήτρων ἢ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα θὲ ἀναπτύξῃ βαθμηδὸν ἔξελίσσοντας τὰς μυστηριώδεις καλλονάς της ἡ αὔριον ἐμφανιζομένη Γυφτοποῦλα.

«Ἀκρόπολις», 20 Ἀπρ. 1884.

ΔΥΟ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

Δύο διηγηματογράφοι πρώτης τάξεως και οι δύο της αὐτῆς πατρίδος, ἀπὸ τὴν Σκίαθον, ἀπό τινος μᾶς εὐφραίνουν δι' ἄλλες παλλήλων διηγημάτων των, ἀληθῶς πρωτοτύπων, ὅχι μιμήσεων καὶ ἀναγωγῶν «εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ἥθη» καὶ τοιούτων ἀψυχοτήτων, οἱ κ. κ. Ἀλ. Μωραϊτίδης καὶ Α. Παπαδιαμάντης· δι πρῶτος αἰσθηματικώτερος, θρησκευτικώτερος, σύντομος εἰς ἔξεικονίσεις, τρυφερός, παιδὶ μὲ νοῦν· δι δεύτερος πλέον λεπτόλογος, δλων τῶν πλέον παραδόξων παρατηρητής, ἐρευνητής βαθὺς καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ἴδιόρρυθμος, ἄλλὰ τρεχάτος, ὅπως εἶνε δικαῖος. Μωραϊτίδης εἰς τὸ ὑφος ἔνα λουλουδομάζευμα ἀπὸ δλα καὶ ἀπὸ τὰ καλλιεργημένα καὶ ἀπὸ τὰ ἀκαλλιέργητα τῆς γλώσσης μας τῆς πολυχρωματίστου. Πλέον ἀμερικανός, ἔτσι ὡσὰν τὸν Πόε, ὡσὰν τὸν Δίκκενς τὸν ἄγγλον εἶνε δικαῖος. Παπαδιαμάντης πλέον εὐλαβῆς καὶ ποὺ δὲν ἔκολλα ἀπὸ τὰς παιδικάς του ἐντυπώσεις, ἑλληνόπαίδο γνήσιο εἶνε δικαῖος. Μωραϊτίδης καὶ συγκινεῖ καὶ τὸ γυρίζει καὶ εἰς τὸ ἀστεῖον τῶν περιπτειῶν καὶ δπισθεν πάσης ἀστειότητος ὑπάρχει δλόκληρον σύστημα ἔρριζωμένων παρὰ τῷ λαῷ ἀγνῶν καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων· αἱ δὲ περιγραφαί του εἶνε ἀδαμάντινοι, αἱ τοῦ κ. Παπαδιαμάντη ciselées en or. «Μπάρμπα - Κώστας δικαῖος» ἐπιγράφεται τὸ τελευταῖον διήγημα τοῦ καλοῦ μας κ. Μωραϊτίδου, δημοσιευθὲν ἐν τῷ λαμπρῷ ἐφέτος «Πασχαλινῷ Ἀττικῷ Μουσείῳ» καὶ περιγράφον τὸ Πάσχα μίαν χρονιάν εἰς Σκίαθον (ὑποθέτομεν), ἐπεισόδειόν τι δὲ συμβάν εἰς τὸν κανδηλανάπτην, «Ολλανδέζον τὸ παρώνυμον καὶ χαρὰν καὶ δάκρυα τρυφερᾶς συγκίνησεως καὶ γέλοια καὶ πάλιν συγκίνησιν καὶ

θαυμασμὸν ἐντελείας περιγραφικῆς, δόλα τὰ συναισθήματα ταῦτα προκαλεῖ τὸ ἐθνικὸν ἀριστουργηματάκι τοῦτο. Τὸ δὲ τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, εἰς τὸ αὐτὸ φυλλάδιον, εἶνε ἀκόμη μικρότερον, ἀλλὰ χαριέστατον καὶ τοῦτο, ἔχει ἔνα τύπον τοῦ ἥρωός του μοναδικόν, ἔξηγημένον ἐκ τῆς μᾶλλον λεπτεπιλέπτου ἐρεύνης συγχρόνων τινῶν χαρακτήρων, συνήθως παρερχομένων ἀπαρατηρήτων, ἐνῷ εἶνε μοναδικοὶ χαρακτῆρες! Πᾶσα πεπολιτισμένη φιλολογικὴ χώρα θὰ ἐθεώρει ἔαυτὴν εὔτυχῃ ἀνακαλύπτουσα μεταξὺ τῶν συγγραφέων της δύο τοιούτους ἀστέρας εἰδικότητος, οἱ ὅποιοι ἔνισχυόμενοι καὶ εἰδικῶς, δύνανται ν' ἀποβῶσι καύχημα της, ἐὰν συναθροισθῶσι τὰ ἔργα των, διεσκορπισμένα νῦν τῇδε κάκεῖσε, καὶ τεθῶσιν εἰς τὴν ἀρμόζουσαν αὐτοῖς περιφανῆ θέσιν. Τοιαῦται ἴδιοφυῖαι δὲν βγαίνουν ὡς μανιτάρια καθ' ἕκαστην καὶ μάλιστα ἀπὸ ἔκεīνα τὰ τόσα ποὺ μᾶς δηλητηριάζουν ἀπό τινων χρόνων διαφημιζόμενα ἐντέχνως. Αὐτὰ εἴνε ἔργα "Ανδερσεν, μὲ τὰ ὅποια είμπορει, ἐνῷ τοσοῦτον τέρπεσθε, καὶ νὰ διαπλάσετε ἐν καλαισθησίᾳ γενεὰς ἑλληνίδας. Νὰ ἰδῆτε καὶ τί ὡραῖα κ' εὔκολα ἀπαγγέλλονται· πῶς ὑποτάσσεται καὶ τὰ ἀκούει καὶ δ ἥκιστα διατεθειμένος ἐκ τῶν προτέρων εἰς ἀκρόασιν, βαθμηδὸν παρασυρόμενος ἀπὸ τὸ θέλγητρον καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ. Πρέπει ἀφεύκτως ἐφέτος νὰ μᾶς ἐκδώσῃ ἔνα τόμον δ κ. Μωραΐτίδης καὶ κανένα ἄλλον δ κ. Παπαδιαμάντης δ κρυψίβιος καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν οἱ διενεργηταὶ τοιχοκολλημάτων καὶ παντοίων φορτικῶν φεκλαμῶν. Νὰ συσταλοῦν οὗτοι τούλάχιστον.

«Νέα Ἐφημερίς», 24 Απρ. 1891.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΓΓΕΛΙΑ

Ἐλάβομεν τὴν ἑκῆς ἀγγελίαν:

«Τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια»

Ἐκδίδω εἰς τεῦχος Τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια, δεκαπέντε ἀπλᾶ δημημάτια ἐλληνικῶν ἡθῶν, ὃν τὰ μὲν ἐδημοσιεύθησαν ἥδη κατὰ καιρὸς ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ, τὰ δὲ εἶναι ἀνέκδοτα.
Ἐπιγράφονται δέ: ‘Η Μαυρομαντηλοῦ, τὸ Χριστόψωμο, ἡ
Ὑπηρέτρα, ἡ Χήρα Παπαδιά, δ Σημαδιακός, ἡ Θαλασσωμένη,
δ Πανταρώτας, τὸ Στοιχεῖο τοῦ Καραβιοῦ, δ Ἀτυχος Καραβο-
νύρης, δ Μπάρμπα-Γιάκωμος, ἡ Γοργόνα, Θάλασσα, Πῦρ καὶ
Γυνή, τὰ Δελφινάκια, Ἀγάπαις ταξειδιάραις, ἡ Νοσταλγός.

Παρακαλῶ τοὺς φιλαναγνώστας νὰ μὲ συνδράμωσιν.

Ἐν Ἀθήναις, 1^η Αὐγούστου 1891.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἐὰν ἔξωμεν εἰς τόπον, ὅπου ἡ φιλολογικὴ ζωὴ ἀκμάζει, τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια τοῦ κ. Παπαδιαμάντη θὰ ἀπετέλουν βέβαια γεγονός, δ συγγραφεὺς δ' αὐτῶν δὲν θὰ ἥτο ἡναγκα-
σμένος νὰ δημοσιεύσῃ ἀγγελίαν ὡς τὴν ἀνωτέρω, μὲ τὴν μελαιγχολικὴν ἐπωδόν της: «Παρακαλῶ τοὺς φιλαναγνώστας νὰ μὲ συνδράμωσιν». Οἱ φιλαναγνώσται ἀλλαχοῦ ὁφείλουν αὐτοὶ χάριτας εἰς τοὺς συγγραφεῖς τοὺς ἀναλαμβάνοντας νὰ θέλξωσι καὶ νὰ συγκινήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν ἔργων τῆς φαν-

τασίας καὶ τῆς καρδίας των. Ἐδῶ οἱ συγγραφεῖς εὐγνωμονοῦν τοὺς φιλαναγνώστας, ἃν εὐδοκήσουν νῦν ἀγοράσουν τὸ βιβλίον των ἡ̄ ἐνίστε καὶ μόνον νὰ τὸ ἀναγνώσουν.

Εἰς τῶν λόγων καὶ αὐτός, διὰ τοὺς ὅποιους ἡ φιλολογία μας φυτοζωεῖ καὶ ἔργα ὡς τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, πάλλοντα ἀπὸ εἰλικρίνειαν, ζωὴν καὶ δύναμιν, φέροντα βαθεῖαν τὴν σφραγῖδα τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς των, ἀποπνέοντα τὸ τραχὺ ἀλλ᾽ ὑγιὲς ἄρωμα τῆς θαλάσσης καὶ φέροντα μέχρις ἡμῶν τὰς συγκινήσεις τῆς ἀληθοῦς ἑλληνικῆς ψυχῆς, εἶνε τόσον σπάνια.

Ἄν τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια τύχουν τύχης καλλιτέρας ἔκείνης, τῆς ὅποιας ἔτυχον σχεδὸν ὅλα τὰ καλὰ ἑλληνικὰ βιβλία, τοῦτο ἡμεῖς θὰ θεωρήσωμεν ἐν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω, μίαν κατάκτησιν εὐοίων τῆς συγχρόνου φιλολογίας, ὑπὸ μίαν τῶν πρωτοτυπωτέρων καὶ ἐθνικωτέρων φάσεων αὐτῆς.

«Τὸ „Αστιν“, 3-4 Αὐγ. 1891.

ΤΑ ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ

Ό κ. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἀγγέλλει ὅτι ἐκδίδει εἰς τεῦχος τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια, δεκαπέντε ἀπλᾶ διηγήματα ἑλληνικῶν ἡθῶν, ὧν τὰ μὲν ἐδημοσιεύθησαν κατὰ καιροὺς ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ, τὰ δὲ εἶνε ἀνέκδοτα. Τὰ διηγήματα ταῦτα εἶνε ἡ «Μαυρομαντηλοῦ», τὸ «Χριστόψωμο», ἡ «Ὑπηρέτρα», ἡ «Χήρα Παπαδιά», ὁ «Σημαδιακός», ὁ «Πανταρώτας», ἡ «Θαλασσωμένη», τὸ «Στοιχεῖο τοῦ Καραβιοῦ», ὁ «Ἄτυχος Καραβοκύρης», ὁ «Μπάρμπα - Γιάκωμος», ἡ «Γοργόνα», «Θάλασσα, Πῦρ καὶ Γυνή», τὰ «Δελφινάκια», «Ἀγάπαις Ταξειδιάραις», ἡ «Νοσταλγός».

Ο κ. Παπαδιαμάντης ἐν τέλει τῆς ἀγγελίας του «παρακαλεῖ τοὺς φιλαναγγώστας νὰ τὸν συνδράμωσιν». Ἄν τῇ ἀλλαχοῦ, ἐν ταῖς χώραις, ἐν αἷς ἀκμάζει ἡ πνευματικὴ κίνησις μὲ συγγραφεῖς ἀδιαπτώτως ἐργαζομένους καὶ παράγοντας, κοινὸν δὲ ἐκτιμῶν καὶ ἀναγιγνῶσκον, ὁ κ. Παπαδιαμάντης δὲν θὰ παρεκάλει, αὐτός, ἀλλὰ θὰ τὸν παρεκάλουν οἱ ἐκδόται νὰ τοὺς συνδράμῃ ἀναθέτων εἰς αὐτοὺς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἔργων του, τῶν δοπίων ἡ ἐν τάχει ἐμφάνισις θὰ ἀπετέλει φιλολογικὸν γεγονός. Διότι ὁ γράψας τὴν «Μαυρομαντηλοῦ», τὸ «Χριστόψωμο», τὸν «Φτωχὸν Ἀγιον» καὶ τόσα ἀλλα διηγηματικὰ χευστοτεχνήματα, τινὰ ἐκ τῶν δοπίων, τὰ ὥραιότερα ἵσως, ἐφιλοξενήθησαν καὶ ἐν ταῖς στήλαις τῆς Ἐφημερίδος, εἶνε ποιητὴς πρωτότυπος, διαβλέπων καὶ ἀναπαριστῶν τὴν φύσιν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς πλήρους πίστεως καὶ συμπαθείας τῆς καρδίας του, πιστὸς παρατηρητὴς τοῦ περὶ ἡμᾶς βίου, τοῦ βίου πρὸ πάντων ἀνθρώπων, ὃς αὐτός, μὲ ταπείνωσιν, ἀφέλειαν καὶ χαρακτῆρα,

καὶ τῶν πατρών ήθῶν καὶ ἐθίμων εἰκονογράφος ἄριστος,
ἴδιόρρυθμος δὲ τοῦ ὕφους καλλιτέχνης. Τὰ διηγήματα τοῦ
κ. Παπαδιαμάντη μεταφέρουσιν ἡμᾶς εἰς τὰ «χλωρὰ μοσχοβι-
λοῦντα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους», κατὰ τὸν ποιητήν,
δισφραινόμεθα δ' ἐν αὐτοῖς τὰ ἀνθη τῆς πατρίδος ἀπεσταλαγ-
μένα ὡς ἐντὸς εὐπεριγράφων μυροδόχων. Ἀν ὑπάρχῃ παρὰ
τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ λογικόν τι μέτρον ὑποδοχῆς καὶ ἐκτιμή-
σεως τῶν προϊόντων τῆς φαντασίας, τὰ Θαλασσινὰ Εἰδύλλια
τοῦ κ. Παπαδιαμάντη δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ νὰ εὑρωσιν ἀγορα-
στάς καὶ θαυμαστάς.

«Ἐφημερίς», 16 Αὐγ. 1891.

ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΕΙΔΥΛΛΙΑ

Πρὸ μηνῶν κρίνοντες ἔξι ἀφορμῆς ἔργων των πασχαλινῶν τοὺς δύο διακρινομένους πάνυ ἔλληνάς μας διακεκριμένους διηγηματογράφους κ. κ. Ἀλ. Μωραϊτίδην καὶ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντην, καὶ τοὺς δύο τέκνα τῆς νήσου Σκιάθου, γλαφυρούς, ἵκανωτάτους, ἀμιλλωμένους ἐν διηγήμασι, τῶν ἥθῶν ἡμῶν, τῶν ἔθιμων, μετὰ περιγραφικότητος καὶ πλοκῆς ἐπιτυχοῦς, ἐκφράζαμεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἐφέτος ἴδωμεν ἀνὰ ἓνα τόμον ἑκάστου διηγημάτων. Τὸν πρῶτον προέλαβεν ὁ δεύτερος. Ὁ κ. Ἀλ. Παπαδιαμάντης ὁ κρυψίβιος, ἀγγέλει ὡς καὶ προχθὲς ἐγράψαμεν τὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον Θαλασσινὰ Εἰδύλλια δεκαπέντε ἀπλῶν διηγηματίων του καὶ σκιαγραφιῶν ἔλληνικῶν ἥθῶν, ὃν τὰ μὲν ἐδημοσιεύθησαν ἡδη κατὰ καιροὺς ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ, τὰ δὲ εἶνε ἀνέκδοτα. Διὰ τὴν φιλολογίαν ἡμῶν ἡ ἔκδοσις τόμου μὲ τοιοῦτον ἐκλεκτὸν περιεχόμενον θὰ εἴνε ἔξαιρετικὴ ὅλως ἀπόλαυσις. Ὁ κ. Παπαδιαμάντης εὐφραίνει τοὺς ἀναγνώστας του, εἴνε λεπτολόγος, ὅλων τῶν πλέον παραδόξων παρατηρητής, ἐρευνητής βαθὺς καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ἴδιόρρυθμος. Ἀμερικανὸς σχεδὸν εἰς τὰ διηγήματά του, ὡσὰν τὸν Πόε, ὡσὰν τὸν Δίκκενς τὸν ἄγγλον εἴνε ὁ κ. Παπαδιαμάντης. Στολίζουν ὡσαύτως τὰ ἔργα τοῦ σκιαθίου διηγηματογράφου μας τούτου ἔθνικὸς χρωματισμός, χάρις, χαρακτῆρες λεπτεπίληπτοι καὶ γλῶσσα ρέουσα, γλυκεῖα, ἡ δποία ποτὲ μὰ ποτὲ δὲν σᾶς κουράζει, διότι δὲν εἴνε συνοθύλευμα μιξοβαρβάρων μεταφράσεων. Ήμεῖς θεωροῦμεν εὐτυχῆ τὴν φιλολογίαν μας ἔχουσαν τοιούτους διηγηματογράφους, καὶ θαρρούντως συνιστῶμεν εἰς πάντας νὰ ἐγγραφῶσι συνδροματαὶ εἰς τὴν ἀγγελίαν τῶν Θαλασσινῶν Εἰδυλλίων τοῦ κ. Παπαδιαμάντη.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Λόγιος φίλος ήμῶν, μετ' ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης παρακολουθῶν τὴν τε παρ' ήμῖν καὶ τὴν ἀλλαχοῦ φιλολογικὴν κίνησιν, ἐπέστειλεν ήμῖν πρὸς δημοσίευσιν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, ἦν, πρὸς ήμερῶν ἥδη λαβόντες, μόλις σήμερον καταχωρίζομεν ἐνταῦθα, ἔνεκα περισσείας ἄλλης ὥλης κατεπειγούσης.

Φίλε κ. Διευθυντὰ τῆς Ἐφημερίδος.

Εἰς τὰ ἐν ταῖς ὑμετέραις συναδέλφοις γραφόμενα συνήθως, μάλιστα δὲ ὅταν ταῦτα ἀποβλέπωσιν εἰς φιλολογικὰ θέματα καὶ ξητήματα, δὲν εὐρίσκω ἄξιον τοῦ κόπου νὰ παρέχω οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην προσοχήν. Μικρὰν δύμως ἔξαιρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἐλπίζω ὅτι ὃταν μοὶ ἐπιτρέψῃτε νὰ κάμω χάριν φιλολογικῆς τινος εἰδήσεως δημοσιευθείσης τελευταῖον ἐν τῇ συναδέλφῳ σας Νέᾳ Ἐφημερίδι, διότι τὴν εἰδησιν ταύτην ὑπολαμβάνω παριστῶσαν ἄριστα τὴν ἐπὶ τῶν τοιούτων παρ' ήμῖν κρατοῦσαν σύγχυσιν, ἐπιπολαιότητα καὶ ἄγνοιαν.

Ἡ ἐφημερὶς αὕτη καὶ ἄλλοτε καὶ ἐσχάτως κρίνουσα ἐν τοῖς ἐκ τοῦ προχείρου διαφοριδίοις της τὸν ἐκ Σκιάθου Ἐλληνα διηγηματογράφον κ. Παπαδιαμάντην, ὅστις ἤγγειλε προσφάτως τὴν εἰς τεῦχος ἕκδοσιν διαφόρων ἔργων του, ἐθεώρησε κατάλληλον πρὸς ἀκριβέστερον ὡς φαίνεται καὶ ἐναργέστερον χαρακτηρισμὸν τοῦ ταλάντου τοῦ ἡμετέρου τούτου συγγραφέως νὰ τὸν παραλληλίσῃ ἐπιμόνως πρὸς δύο ξένους, τὸν ἀμερικανὸν Ἐδγαρδον Πόου καὶ τὸν ἄγγλον Δίκενς. Δὲν γνωρίζω

ποίαν οἱ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ συναδέλφῳ γράφοντες ἔχουσιν ἰδέαν δραγεῖ καὶ περὶ καθόλου μέν, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως περὶ φιλολογικῆς εὐσυνειδησίας γνώμην. Διότι ἂν πᾶσαι αἱ κρίσεις καὶ αἱ ἀποφάνσεις κ' αἱ πληροφορίαι, ἃς παρέχουν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν πραγμάτων βασίζονται, θὰ ἡδύνατο τις ἵσως νὰ συλλυπηθῇ ἀπὸ καρδίας τοὺς ἀναγιγνώσκοντας αὐτήν.

Ἐξ ὄσων μέχρι τοῦδε ἀνέγνωσα ἐγὼ τοῦλάχιστον, ἐν τῇ ἐφημερίδι σας ἴδιως, συντόμων διηγημάτων τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, — τοιαῦτα δὲ εἰνε τὰ πλεῖστα ὑποθέτω ἐκ τῶν τοῦ ἀγγελομένου τομιδίου, — συνήγαγα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ κύριος οὗτος εἰνε ἀκριβῶς, ὡς δρθῶς τὸν ἔχαρακτηρίσατε ὑμεῖς, “Ἐλλην εἰκονογράφος κ' ἡθογράφος, ζωγραφίζων μερικῶς καὶ μετριοφρόνως μεμονωμένας τινὰς σκηνὰς καὶ ζωγραφίας τῶν ἥθῶν κ' ἐθίμων νήσων, καὶ μιᾶς τούτων κυρίως, ἐκ τῶν ἀνηκουσῶν, ἀν μὴ ἀπατῶμαι εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν Βορείων Σποράδων, μετ' ἀγαστῆς τψόντι ἀφελείας, χάριτος, ἀπλότητος καὶ φυσικότητος. Ὁ ἀναγνώσας δῆμος ἔστω καὶ γραμμὴν μίαν τοῦ Πόου καὶ ἀκούων τοῦτον παραλληλίζομενον πρὸς τὸν σκιάθιον ἡθογράφον πολὺ βεβαίως ὀλιγάτερον θὰ ἔξεπλήσσετο ἀν ἥκουεν ἔξαίφνης ἀντὶ τοιαύτης τινὸς παραβολῆς, συγχρινόμενον τὸν Σαιξπηρο φερό εἰπεν πρὸς τὸν Βερανζέρον. Διότι χρειάζεται τῇ ἀληθείᾳ πλήρης ἄγνοια καὶ τοῦ Πόου καὶ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ μορφῆς διὰ νὰ νομισθῇ οὗτος ἡθογράφος καὶ εἰκονογράφος ἀμερικανικῶν ἥθῶν κ' ἐθίμων. Ὁ Πόος εἰνε ἵσως δ βασιλεὺς ἀκριβῶς τοῦ φανταστικοῦ διηγήματος. Τὰ ἔργα του ἐμπνέουν ἔξ ὑπαμοιβῆς τὴν περιέργειαν, τὴν ἔκπληξιν, τὸν τρόμον, τὴν νευρικὴν συγκίνησιν, τὴν φρίκην. Θεωρεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὡς δ κυρίαρχος τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ καὶ τῶν σκεπτομένων πνευμάτων ἐν τῷ κόσμῳ σήμερον διὰ τὰ μοναδικὰ σχεδὸν ἦ εἰς σπανιώτατον πάντως βέβαια βαθμὸν

δῶρα, ἅτινα κέκτηται, τῆς παραδοξότητος τῶν συλλήψεών του, τῆς ἀλλοκότου καὶ δλως ἐκτάκτου πρωτοτυπίας του, τῆς ἔξοχου καὶ ἀνυπερβλήτου τεχνικότητος περὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν παραβόλων ὑποθέσεών του, τῆς ψυχρῶς τραγικῆς μεγαλοπρεπίας τῶν ἀγρίων καὶ ἀπανθρώπων εἰκόνων του, τῆς ἀήθους χροιᾶς ἡτις τὰς περιβάλλει, τῆς βαθυτάτης ἀναλυτικότητος, τῆς μαθηματικῆς σχεδὸν λογικῆς ἐν τῷ ἔξαλλῳ, τῷ ὑπερφυσικῷ καὶ τῷ ἀπιστεύτῳ, ὑφ' ἣς ὑπαγορεύονται καὶ κανονίζονται αἱ ἐμπνεύσεις του, κτλ. κτλ. Ἐν τοῖς διηγήμασιν αὐτοῦ τὸ ὄντειρῶδες, τὸ ἀπίθανον, τὸ ἔκρυθμον, συμβαδίζει παραλλήλως, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πρὸς τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ πιθανὸν καὶ τὸ φυσικόν, δὲν ἡξεύρεις δὲ σχεδὸν πολλάκις ποῦ ἀρχίζει τὸ ἐν καὶ ποῦ παύει τὸ ἄλλο. Θέματα δὲ αὐτῶν συνήθως είνε περίεργα καὶ ἐκτροπα ἔγκλήματα, ὑψηλῶς φοβεραὶ καὶ περίπλοκοι περιπέτειαι, λογικὰ καὶ ψυχολογικὰ προβλήματα, μελέται ἵδιορρύθμων ἥθυκῶν καὶ πνευματικῶν νόσων, φιλοσοφικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ φαντασιώσεις, καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς τὴν ὑπερτάτην σφαῖραν τῆς φιλολογικῆς ἐπινοίας καὶ τελειότητος ἀναγόμενα, ὃν καὶ δύσκολος καὶ οὐ τοῦ παρόντος ἡ λεπτομερεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα ἐκ τοῦ προχείρου ἐνταῦθα ἔκθεσις. Τί κοινὸν ἐπομένως μεταξὺ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀφελῶν ἥθυγραφημάτων, τῶν θαλασσινῶν εἰδυλλίων τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, ὃς αὐτὸς οὗτος ὁ σκιάθιος κατονομάζει τὰς διηγήσεις του, ἐνῷ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ ἀμερικανὸς παραδόξους καὶ ἐκτάκτους καὶ ἀλλοκότους τὰς ἑαυτοῦ ἐτιλοφόρει;

Τοῦτ' αὐτὸν δητέον καὶ περὶ τῆς ἄλλης ἀτυχοῦς παρομοιώσεως πρὸς τὸν Δίκενς.

Καὶ ἔρχεται μὲν κάπως αὕτη περισσότερον εἰς λογαριασμόν, διότι ἥθυγράφος θεωρεῖται καὶ ὁ Δίκενς. Ἄλλὰ τῆς ἴσχυροᾶς καὶ ἀχαλινώτου φαντασίας ἡ ὁρμή, ἡ βιαιότης, ἡ λυρικότης, ἡ ὑπερβολικότης, ἡ ἀπότομος καὶ ζωηρὰ καὶ ἐμπαθής ἀναπαρά-

στασις τῆς πραγματικότητος, ἡ παραμόρφωσις αὐτῆς ἐπὶ τὸ κωμικώτερον ἢ τὸ συμπαθέστερον καὶ καθόλου ἐπὶ τὸ μεγεθνητικώτερον συνήθως, τῶν εἰκόνων δὲ ἀπλετος καὶ ὠμὸς καὶ ἐκθαμβωτικὸς χρωματισμός, αἱ ἡθικολογικαὶ τάσεις, τοῦ ὕφους ἡ σφοδρότης καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνεργητικότης καὶ ἡ ἔντασις, καὶ αἱ ὄλαι ίδιότητες τοῦ ἄγγελου τούτου μυθιστοριογράφου, ἐπίσης ἀποκλείουσι πᾶσαν σύγκρισιν. Διὰ νὰ τὸ ἐννοήσετε δὲ καλῶς δὲν ἔχω ἢ νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὸν γνωστόν σας βεβαίως ἀφορισμὸν τοῦ γαλάτου Ταὶν περὶ αὐτοῦ, ὅτι «δὲ Δίκενς γράφει πάντοτε ἢ σατύρας ἢ ἐλεγείας».

Ίδον εἰς δόποια τινὰ ἀτοπα, — μολονότι τοῦτο εἶνε βέβαια ἐκ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων, ἀλλ’ οὐχ’ ἡττον καὶ ἀρκούντως κατ’ ἐμὲ κριτὴν χαρακτηριστικόν, — ἄγει ἡ μανία τοῦ ἀνευ ἀνάγκης ἀντιπαραβάλλειν ἀδιαλείπτως τὰ παρ’ ἡμῖν πρὸς τὸ ἄλλαχοῦ, ἐνῷ ταῦτα οὐδεμίαν ἔκτὸς ἐλαχίστων ἔξαιρέσεων ἐπιδέχονται πρὸς ἔκεῖνα παραβολῆν. Ἐκ τούτου δὲ δύνασθε νομῆσαι κάπως νὰ φωτισθῆτε καὶ περὶ τῆς ἐν γένει τωρινῆς φιλολογικῆς μας καταστάσεως.

«Ἐφημερίς», 24 Αὐγ. 1891.

Ο φίλος σας

Z...

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

‘Απάντησις εἰς τὸν Ζ. τῆς «Ἐφημερίδος».

Δὲν ἡτο ἀνάγκη, φύλε, νὰ ζητήσῃς τόσον πλάτος καὶ βάθος εἰς τὴν ἄκακον ἔκείνην παρομοίωσιν τῆς Νέας. Ἐν τῇ ἐπικουρικῇ καὶ κλιμακωτῇ, ἀν δύναμαι νὰ εἴπω, ρεκλάμα, τὴν ὅποιαν εὐηρεστήθη νὰ μᾶς κάμη κατὰ τὴν ἑβδομάδα τοῦ Πάσχα ὁ διευθυντὴς τοῦ εἰδημένου φύλλου, γράψας περὶ ἐμοῦ τὴν ἐκπληκτικὴν φράσιν: «Πλέον Ἀμερικανός, ἔτσι, ὡσὰν τὸν Πόε, ὡσὰν τὸν Δίκκενς τὸν Ἀγγλον», ἐνόει ἀπλῶς, καθὼς ἔγω τὸ ηρμῆνευσα, ὅτι φεύγω ἐνίστε ἀπὸ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς μου καὶ δὲν προσκολλῶμαι ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἥλικίας μου. Ἐγραψεν Ἀμερικανός, ἀντὶ νὰ γράψῃ κοσμοπολίτης. Εἴτα δέ, ἐπειδὴ ἔγραψεν Ἀμερικανός, κατ’ ἐπιφορὰν ἢ καθ’ ἔλειν ἥλθαν εἰς τὴν γραφίδα του τὰ δόνόματα τῶν δύο Σαξώνων μυθιστοριογράφων καὶ τὰ παρεταξεῖν ἔκει.

Δεύτερον, ἵσως ἥθελε νὰ εἴπῃ (ἢ καλοσύνη του) ὅτι εἶμαι τάχα ἴδιόρρυθμος συγγραφεύς. Ἄλλα τοῦτο δὲν μοῦ φαίνεται τόσον πιθανόν. Μᾶλλον θὰ ἥθελε νὰ ὑπαινιχθῇ ὅτι δὲν εἶμαι τάχα γνησίως ἔλληνοπρεπής, ἀλλ’ ὅτι αἱ ἔνεις ἀναγνώσεις καὶ ἡ μακρὰ μεταφραστικὴ ἔργασία μὲ ἔβλαψαν. Αὕτα, εἶνε, φύλε, καὶ σὺ κολυμβῶν εἰς τὸ πέλαγος τῆς κριτικῆς, ἐπῆγες ὡς τὸν πυθμένα. Δὲν εἰξεύρω ἀν ἀγαπᾶς καὶ σὺ ν’ ἀλιεύῃς comparaisons à longue queue, καθὼς ὁ Γαλάτης ἔκεινος ὁ μηρομάστιξ, τοῦ ὅποιου δὲν ἔνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα.

Οὐχ ἡτον δὲν ἐπιμένω εἰς τὰς δύο τελευταίας ἔρμηνείας. Ἡ πρώτη καθ’ ἔσαυτὴν ἀρκεῖ, ἀσφαλῶς ὁρθὴ οὖσα. Διὰ νὰ πεισθῆς δὲ ἔνθυμησου μόνον ὅτι ὁ κ. Καμπούρογλους, γράφων τὴν ζευγαρωτὴν ἔκείνην ρεκλάμαν, εἶχεν ὑπ’ ὅψιν τὸ Πάσχα Ρωμέϊκο, διηγημάτιον ἔχον ὑπόθεσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς

γεννήσεώς μου, ὅπερ σὺ δὲν ἀνέγνωσες. Καλὰ εἴπα ἔγὼ νὰ τὸ ἀντιγράψω νὰ σοῦ τὸ στείλω, ἀφοῦ ἐπέμενες, δι' οὓς λόγους εἰξένδεις, νὰ μὴ τὸ ἀναγνώσῃς τυπωμένον, ἀλλὰ δυστυχῶς ἥμελησα.

³Αλλὰ δὲν ἐνθυμεῖσαι, φίλε, (τί εἰδωνεία καὶ τί σύμπτωσις!) ὅτι πρὸ ἐννέα ἑτῶν, σὺ καὶ δύο-τρεῖς ἄλλοι φίλοι, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἐντυπώσεως σκηνῶν τινων τῶν Ἐμπόρων τῶν Ἐθνῶν, τὸ δὲ πλεῖστον ἐκ τῆς σχηματισθείσης τότε περὶ ἐμοῦ ἀδίκου légende, εὐηρεστεῖσθε νὰ μὲ ἐπονομάζητε μὲ αὐτὸ τὸ δνομα τοῦ Ἀγγλαμερικανοῦ διηγηματογράφου; Τώρα, ἐπειδὴ ὑπερέβην φεῦ! τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ ἐκκεντρικὸς ἐκεῖνος συγγραφεὺς εὑρέθη νεκρὸς ἐκ κραιπάλης ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου, καὶ ὅχι μόνον δὲν τὸν ἐμιμήθην, ἀλλὰ τολμῶ νὰ διανοοῦμαι καὶ νὰ προαγγέλλω ὅτι θά ἐκδώσω καὶ βιβλίον, ἐσκανδαλίσθης, φίλε, καὶ δὲν εὐρίσκεις πλέον οὐδεμίαν δμοιότητα μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἐδγαρ Πόου; Τόσον τὸ καλλίτερον.

Καὶ ὁ μὲν διευθυντής τῆς Νέας μὲ παρέβαλε τούλάχιστον μὲ διηγηματογράφους, σύ δέ, θέλων δπωσδήποτε ν' ἀντικαταστήσῃς παραβολὴν διὰ παραβολῆς καὶ μὴ εὐρίσκων κανένα διηγηματογράφον οὔτε δευτέρας οὔτε τρίτης οὔτε ἐσχάτης ταξιδεώς, πρὸς ὃν νὰ μὲ κρίνῃς ἀξιον προσεγγίσεως, τελευτῶν μὲ παρέβαλες, πλαγίως καὶ ὑπόπτως καὶ ἐλικοειδῶς, μὲ ἔνα... ἀσματογράφον! Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ δμοιάζω μὲ κάποιον;

³Άλλ' ἔγὼ σοὶ λέγω ὅτι δὲν δμοιάζω οὔτε μὲ τὸν Πόε, οὔτε μὲ τὸν Δίκενς, οὔτε μὲ τὸν Σαιξηπηρ, οὔτε μὲ τὸν Βερανζέ. Όμοιάζω μὲ τὸν ἔαυτόν μου. Τοῦτο δὲν ἀρκεῖ;

³Ιδοὺ ἐν τούτοις ἀρχίζω ἀπὸ σήμερον νὰ κάμνω ρεκλάμα διὰ τὸν ἔαυτόν μου, καὶ σὲ εὐγνωμονῶ διότι μοὶ ἔδωκες ἀφορμήν.

27 Αὐγούστου

«Τὸ Ἀστυ», 28-29 Αὐγ. 1891.

Α. Π δ μ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

(Καθυστερήσαντα)

Φίλε κύριε Διευθυντά τῆς Ἐφημερίδος.

Μὲ ήδίκησε σφόδρα ὁ φίλος κ. Α. Πδμ., γράψας ὅπως ἔγραψεν εἰς τὸ Ἀστυ περὶ τῶν ὀλίγων ἀθώων παρατηρήσεων τὰς δοπίας σχετικῶς μὲ τὰ προαγγελθέντα διηγήματά του ἐπέστειλα τῇ Ἐφημερίδι, δρμηθεὶς μόνον ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν καθ' Ἑκάστην παρ' ἡμῖν διαπραττομένων δσον ἀφορᾶ τὰ φιλολογικὰ τοῦ τόπου μας ἀνοησιῶν καὶ νομίσας ὅχι δλως ἀκατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ἵνα καταδειχθῇ ἐκ μικροῦ τινος περιστατικοῦ καὶ παραδείγματος δπόσα καὶ δποῖα γράφονται ἀκαταπαύστως ἐν τῷ τύπῳ ἀρρητα ἀθέμιτα, προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων. Τοῦτο δὲ σαφέστατα ὑποθέτω ἐδηλοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ μικρᾷ ἐπιστολῇ μου περιεχομένων κ' ἐκ τοῦ ὅλου τρόπου της, ὃν παρεννοήσας λίαν καὶ καθόλου καὶ ἰδίως κατὰ μέρη ὁ φίλος κ. Α. Πδμ. ἔγραψε τὴν εἰρημένην ἀπάντησίν του. Συνήθως εἶνε πολὺ δξυδερκέστερος εἰς τὰς οἰασδήποτε κρίσεις του ὁ κ. Α. Πδμ., ὃς ἀπέδειξε καὶ ἐν τῇ ἔξηγήσει τῶν τῆς Νέας Ἐφημερίδος ἦν μοῦ ἔδωκε καὶ ἥτις δὲν εἶνε παράξενον τρώοντι νὰ εἶνε καὶ ἡ μᾶλλον πιθανή. Τὴν φορὰν ταύτην ὅμως ὡς πρὸς ἐμέ, ἐβιάσθη φαίνεται κατά τι ἵσως περὶ τε τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐπιστολῆς μου, εἰς τοῦτο δὲ δοφείλονται καθ' δλα τὰ διδόμενα τινὲς ἀστοχοὶ σκέψεις καὶ παρατηρήσεις καὶ ἀναμνήσεις καὶ ὑπαινιγμοὶ προπάντων ἐν τῇ ἀπαντήσει του, δλως ἀνάξιοι, ὡς θὰ συνομολογήσῃ ὀριμώτερον σκεπτόμενος, καὶ αὐτοῦ κ' ἐμοῦ, καὶ τῶν δποίων τὸ ἀπρόσφο-

φον θὰ καταλάβῃ ἔτι μᾶλλον προϊόντος τοῦ καιροῦ. Ἀφοῦ δέ, ώς εἰκάζω ἐκ τῆς διατριβῆς του, ὑποθέτει ὅτι ἀσφαλῶς μὲ διέγνωσε, διατί, ἀντὶ νὰ χαραμίσῃ εἰς τὴν σύνταξιν διατριβῆς καὶ ἀπαντήσεως τὸ μελάνι τοῦ διὰ τὰ ὥραῖα διηγήματά του προωρισμένου καλαμαριοῦ του, νὰ μὴν ἔλθῃ νὰ τὰ εἰποῦμεν κάλλιον προτήτερα μεταξύ μας προφορικῶς; Μὴ δὲν ἡτον εἰς θέσιν ἀπὸ ἄλλοτε νὰ ἐννοήσῃ παρευθὺς ὅτι τοῦτο θὰ ἡτον τὸ δρθότερον καὶ ὅτι θὰ μοῦ ἔκαμνε συγχρόνως τὴν μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν; Θὰ τὸ κάμη τούλαχιστον τώρα ἀραγε;

‘Ο φίλος σας

Ζήτα

«*Ἐφημερίς*», 2 Σεπτ. 1891.

ΟΙ ΧΑΛΑΣΟΧΩΡΗΔΕΣ

Ἡ μօρφικωτέρα μυθιστοριογραφία είνε ἡ ἀγγλική, κατὰ τὴν δμολογίαν αὐτῆς τῆς γαλλικῆς κριτικῆς. Συνετέλεσε πολὺ εἰς τὸν ὑφιστάμενον πολιτισμὸν τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους, τὸ διποῖον, κατὰ τὴν δμολογίαν πάλιν Γάλλων, είνε προοδευτικώτερον καὶ ἡθικώτερον τοῦ τε γαλλικοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ. Οἱ μόνοι διηγηματογράφοι παρ' ἡμῖν, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ ἐπηρεασθῶσιν ἀπὸ Ἀγγλους διηγηματογράφους, διότι οὔτε τοὺς ἀνέγνωσαν κᾶν—οἵτινες ἐνεκαίνισαν νέαν ὁδὸν μὴ γαλλικήν, είνε οἱ ἐκ Σκιάθου κύριοι Ἄ. Μωραϊτίδης καὶ Ἅ. Παπαδιαμάντης. Τοῦ τελευταίου ἀπὸ σήμερον ἀρχόμενα δημοσιεύοντες ὥραῖν ἡθογραφικὸν διήγημα, τοὺς Χαλασοχώρηδες.⁵ Ο κ. Παπαδιαμάντης είνε γνωστὸς εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἐφημερίδος», τῆς «Ἐστίας» καὶ τῆς «Ἀκροπόλεως». Τὰ διηγήματά του ἐκρίθησαν πάντοτε ὡς ὑψίστης πρωτοτυπίας, δυνατῆς γραφικότητος, καὶ ἔξοχου φυσικότητος. Ἄλλ' οἱ Χαλασοχώρηδες νομίζομεν ὅτι θὰ καταλάβουν πρωτίστην θέσιν ἐν τῇ διανοητικῇ παραγωγῇ τοῦ συγγραφέως διὰ τὴν ψυχολογικὴν ἐπιβολὴν καὶ τὴν ἡθολογικὴν ἔννοιάν των.

Τὰ ἐκλογικά μας ἡθη περιγράφονται μετὰ τῆς αὐτῆς ἀληθείας καὶ δυνάμεως, μεδ' ἡς τὰ ἀγγλικὰ ἐκλογικὰ ἡθη εἰς τὸν Πίκουικ, τοῦ Δίκενς. Ὁλη ἡ φυσιολογία, ἡ μᾶλλον ἡ στρατηγική, ἡ καλλίτερον ἡ ἐμποροληστρικὴ τῶν ἐκλογῶν ἐνεπεταμεύθη ἐν κρυσταλλῷ καταστάσει εἰς τὸ διήγημα αὐτό. Τύποι καὶ ἡθη καὶ τρόποι καὶ ἴδεαι ἀποτυποῦνται πιστότατα. Ο κ. Παπαδιαμάντης είνε συγγραφεὺς τῆς νεωτάτης ζωγραφικῆς σχολῆς τῆς λεγομένης ὑπαύθρου, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ χωρῇ εἰς

τὰ ἄκρα αὐτῆς, ἀφοῦ τόση ποίησις μετὰ τῆς φυσικότητος ρέει ἐκ τῆς γραφίδος του, ὥστε πολλαὶ σελίδες του τὸν ἀναβιβάζουν μᾶλλον εἰς τὸν δρῖζοντα τῆς Ὀλλανδικῆς σχολῆς ἐν τῇ γραφικῇ τέχνῃ. Ἐν εἶδος Στέεν.

Ἄλλα δὲν ἔχουν μόνον καλλιτεχνικὴν σημασίαν ὑψίστην οἱ Χαλασοχώρηδες· καὶ ὑπὸ ἡθικὴν ἔποψιν θὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τοὺς ἀναγνώστας. Ο κ. Παπαδιαμάντης δὲν εἶνε ἀπλοῦς διηγηματογράφος, εἶνε πνευματικὸς καὶ ἡθικὸς ἐργάτης, ἀγωνιστὴς τῆς προόδου, τῆς ἡμερώσεως, τῆς δικαιοσύνης· τὸ αἴσθημα τοῦ λαϊκισμοῦ πάλλει ἐν αὐτῷ, καὶ θὰ ίδητε πῶς εἰς τὸ ἐκλογικὸν ἵπποδρόμιον ὅ λαός, ὅ χαμάλης λαός, τὸ θῦμα τῆς ὀλιγαρχίας, σκιαγραφεῖται ἐν τῷ πόνῳ του, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του, ἐν τῇ συμφορᾷ του, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀνανήψει του.

Οἱ Χαλασοχώρηδες ὑπὸ ἔποψιν λαογραφικήν, ἔλληνογραφικήν, θὰ καταλάβουν τιμητικωτάτην θέσιν ἐν τῇ ἐκλεκτῇ παραγωγῇ τῶν τελευταίων χρόνων, παρὰ τὸ Ταξεῖδι τοῦ Ψυχάρη, τὸν Λεβέντην τοῦ Παλαμᾶ καὶ τὴν Νεράϊδαν τοῦ Καρκαβίτσα. Χαίρομεν διότι ἡ «Ἀκρόπολις» λαμβάνει τὴν τιμὴν τὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ κοινὸν τοιοῦτο πολύτιμον φιλολογικὸν ἔργον.

•*Ακρόπολις*, 12 Αὐγ. 1892.

ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΑ ΣΠΟΡΚΑ

Είνε δέ τίτλος νέου έργου τοῦ συνεργάτου τῆς «³Ακροπόλεως» κ. Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη, τὸ ὅποῖν ἀπὸ αὐχιον ἀρχίζομεν δημιοσιεύοντες. Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ συγγραφέως οὐδὲν λέγομεν. Είνε γνωστότατος εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν σύγχρονον ἐλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ ἵδια εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «³Ακροπόλεως» ἐκ τόσων αὐτοῦ ὀραίων διηγημάτων, τὰ ὅποια ἀποτελέουν ὅλα τὸ ἄριστα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως, μὲ ζωήν, μὲ δύναμιν, μὲ χρῶμα, καὶ ροφῶνται ἀναγγιγνωσκόμενα, καὶ ἀφίνουν βαθεῖαν τὴν ἐντύπωσιν. Θὰ ἐλέγομεν δέ, τι ἔπειτε, ἂν μὴ ἀπετέλει μέρος τῆς συντάξεως τοῦ φύλλου, ἢ τούλαχιστον ἀν μὴ ἐφοβιούμεθα ὅτι θὰ προσκρούσωμεν εἰς τὴν ἐγνωσμένην μετριοφροσύνην του. ³Οφείλομεν δημοσίως νὰ σημειώσωμεν τὸ ἔπικαιρον τοῦ νέου του μυθιστορήματος. Πρόκειται περὶ χολερικῶν ἀναμνήσεων. Ἀλλὰ μακρὰν πᾶς φόβος. Εἰς τὸν *Βαρδιᾶνον* δὲν ἐκτυλίσσονται στυγναὶ καὶ ἀπαίσιαι εἰκόνες τόπων ἐρημουμένων ὑπὸ τῆς χολέρας. Δὲν προβάλλει εἰς τὴν ἴστορίαν αὐτὴν ἢ ἀπελπισία καὶ τὸ πένθος τῆς χολέρας, ἀτινα γεννοῦν καὶ φόβον πολλάκις εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἀγωνίζομεθα πῶς νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἀχόρταγον νόσον.

«Ο *Βαρδιᾶνος* δὲν είνε συρραφὴ ἀπελπιστικῶν εἰκόνων· είνε διήγημα, ἔχον μὲν βάσιν χολερικὰς ἀναμνήσεις, ἀλλ' ἔξεικονιζομένας ὑπὸ τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐθύμου καλάμου τοῦ συγγραφέως. Η φιλοσοφία τοῦ κ. Παπαδιαμάντη είνε εὔθυμος, καὶ ἀν που εἰς τὸν *Βαρδιᾶνον* ἐκτίθεται καμμία εἰκὼν λυπηρά, ἔπειται δημοσίως ἄλλη εὐχάριστος, ἀπολαυστική, γελαστή.

Ἐν τῷ ὅλῳ του τὸ νέον διήγημα θὰ κατακτήσῃ, εἴμεθα βέβαιοι,
τοὺς ἀναγγώστας του, καὶ καθ' ὃς ἡμέρας δὲν λείπει ὁ λόγος
περὶ χολέρας, ὁ Βαρδιᾶνος θὰ ἀποτελέσῃ εὔθυμον ἀντίρροπον
κατὰ τοῦ φόβου καὶ τῆς λύπης ἥν γεννᾶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν περὶ¹
τῶν προόδων τῆς φοβερᾶς νόσου εἰδήσεων.

«'Ακρόπολις», 13 Αὐγ. 1893.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

“Ο κ. Παπαδιαμάντης, γνωστὸς Ἐλλην ποιητής, καὶ ἔγώ, οἱ τρεῖς μας, εἶχομεν καθήσῃ ἐπὶ ἐνὸς τραπεζίου εἰς τὸ μπακάλικον τοῦ Μπάρκα, ἀκριβῶς παρὰ τὴν βρύσιν τοῦ Λέκα. Ἡ ὥρα ἡτο δύδόη ἐσπερινή, τὸ μπακάλικον ἐφωτίζετο πλουσίως διὰ τῶν φαρμῶν τοῦ ἀεριόφωτος, τὰ εἰς τὸ βάθος του ἀπόκρυφα δωμάτια ἡσαν κατειλημμένα ὑπὸ πολυαρίθμων παρεῶν, αἵτινες συνέκρουον εὐθύμως τὰ ποτήρια, καὶ εὐθυμότερον, καὶ περιπαθέστερον ἔψαλλον τὴν Μηνυδαλίαν τοῦ Δροσίνη ἀφ' ἐνός, καὶ περιπαθεῖς ἀμανέδες ἐξ ἄλλου, ὃν συχνοτέρα ἐπωδός ἀντῆχει:

“Ἐλα νὰ σὲ κάμω μάκια
Στὸ λαιμὸ στὰ γλυκαδάκια.

Ἐντραφέστατος μπακαλόπαις προσῆλθεν εἰς τὰς διαταγάς μας, ἔστρωσεν ἐπὶ τοῦ τραπεζίου ἀντὶ τραπεζομανδήλου μίαν Ἐπιθεώρησιν καὶ μίαν Παλιγγενεσίαν, παρέθηκεν ἐπ' αὐτῆς ἀχνῆσον γκιοβέτοι, ἀπὸ ἐν πινάκιον, ἀπὸ ἐν μαχαιροπερούνιον, ἀπὸ μίαν ἀμφίβολον πετσέταν, μισήν ὅκαν ἀρτού κεκομμένου μπακάλικα, μίαν ὅκαν ἀφρίζοντος ρητηνίτου καὶ τρία ποτήρια. Τὸ σπαγέτον δρεκτικώτατον, δ. κ. Παπαδιαμάντης ἔζητησε καὶ τυρὸν μάλιστα, τὸ κρέας τρυφερώτατον, δ. ρητηνίτης γευστικώτατος, ἥδονικώτατος, καὶ ἡμεῖς ἐφάγομεν δρεκτικώτατα. Ό κ. Παπαδιαμάντης, δ ἐκ τῆς νήσου Σκιάθου συγγραφεύς, δ Ἰδιόρρυθμος, δ ἐκκεντρικός, δ Μποέμ, δ Μένιππος φιλόσοφος, δ ἀνθρωπὸς τῶν καπηλείων καὶ τῶν τρωγλῶν, δ θαυμάσιος τύπος, δ εἴλικρινῆς χαρακτήρ, δ περιφερόμενος συχνάκις ἀνὰ τὰς ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς μὲ τὸ τετριμμένον καὶ ξεθωριασμένον

ἐπανωφόριον, μὲ τὰ διπλᾶ καταρακωμένα πανταλόνια, μὲ τὴν φάρδον παραμάσχαλα, καὶ τὴν χεῖρα αἰωνίως ἐπὶ τοῦ στήθους, ὁ πνευματώδης αὐτὸς Λουκιανός, ἥ κάρις αὐτῇ τοῦ Θεοκρίτου, ὁ ἀναλυτικὸς ψυχολόγος Τουργένιεφ, ὁ παρατηρητικὸς Δίκενς, ὁ μελαγχολικὸς Κοππέ, ὁ γλαφυρὸς καὶ φυσικώτατος αὐτὸς Πλούταρχος, μὲ τ' ἄφθονα μαῦρα ἀκτένιστα μαλλιά, μὲ τὸν πλατύγυρον λερωμένον ἡμίψηλον, μὲ τὰ πυκνὰ ἀκατάστata καὶ ἀκαλλίτεχνα γένεια, μὲ τὴν εὔρωνα φίλοινον φυσιογνωμίαν του, μὲ τὴν ἀνθηρὰν εὐφυολογίαν τὴν ἀναφαινομένην ἐν ἀκρατήφ πεζολογίᾳ, ὁ ἦκιστα αὐτὸς φαινόμενος ποιητής, ὁ ἐλάχιστα δεικνυόμενος συγγραφεύς, ἥ μορφὴ αὐτὴ τοῦ σχολαστικοῦ, τοῦ δασκάλου, ἥ προτομὴ αὐτὴ τοῦ Σειληνοῦ, ὁ ἴδιότροπος, ὁ φυγόπονος διὰ τὰς φιλολογικὰς ἔργασίας, ὁ καταδαπανῶν δέκα ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς μεταφράσεις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ διὰ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸ Νέον Πνεῦμα της, ὁ σκορπῶν ὀλόκληρον τὸ βάρος τοῦ θυλακίου του διὰ μίαν ἑσπέραν, ὁ ζῶν μεταξὺ ἐνὸς ποτηρίου οἴνου καὶ ἐνὸς κυπέλλου ζύθου, μὲ τὰ σιγαρέτα του εἰς τὸ πλάι, ὁ χρυσὸς αὐτὸς ἀνθρωπος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μποεμικοῦ δείπνου μας, μᾶς ἔτερπεν ἐκ καρδίας τόσον ἀγαθός, καὶ τόσον φιλόφρων δεικνύμενος, αὐτὸς ὁ τόσον ἄγριος, ὁ τόσον ἀπότομος συνήθως.

Καὶ ἐν μέσῳ τῶν συχνῶν προπόσεών μας καὶ τῶν συγχρούσεων τῶν ποτηρίων ἐν γλυκείᾳ ἀδελφικότητι ἔξηκολούθει ν' ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἔρωτήσεις μου καὶ νὰ λέγῃ πάντοτε αὐτός, ὁ τόσον κατηφής, ὁ τόσον δύσκολος συνήθως. Ὁ κ. Παπαδιαμάντης εἶνε εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, μόλις ὑπερπηδήσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἔγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Αίγαιου Σκιάθῳ τὸ 1851. Εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του σχεδὸν οὐδέποτε ἐφοίτησεν, καὶ ὅσάκις ἔξι ἀνάγκης ἔκαμε τοῦτο, ὑπείκων εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ κλασικοῦ δασκάλου τῆς ἐποχῆς του, δὲν ἤνοιξέ ποτε βιβλίον, δὲν ἔπιασέ ποτε πένναν εἰς

τὰ χέρια του. Ὡς παπαδοπαῖδι őπου ἡτο ἡρέσκετο πολὺ νὰ διαβᾶζῃ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, εἰς τρόπον ὥστε ἀργότερα, εἰς ἥλικιαν 13 ἑτῶν, ἐννοοῦσεν εὐχερέστατα τὸν Ὁμηρον. Κατὰ δὲ τὰς ἐτησίας ἔξετάσεις, μὴ δυνάμενος νὰ προσφέρῃ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων συμμαθητῶν του δείγματα καλλιγραφικῆς ἴκανότητος, παρουσίαζεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἔξετάσεων ἀντιγραφὰς διαφόρων ἀγίων καὶ πρωτομαρτύρων, τὰς εἰκόνας τῶν δοπιών τόσην μανίαν εἶχε νὰ ἀντιγράψῃ κρυφίως ἐν τῇ σκιᾷ καὶ ἡσυχίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς πατρόδος του. Μετά τινα χρόνον ἀπῆλθεν εἰς τὴν Χαλκίδα ὡς φοιτητής τοῦ γυμνασίου, ἔνθα ἀποπερατώσας τὰς ἔγκυκλοπαιδικὰς αὐτοῦ μελέτας, ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, őπου ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολήν. Ἄλλα ταχέως ἡναγκάσθη νὰ ἀποσκορακίσῃ καὶ φιλοσοφίαν καὶ πανεπιστημιακὰς δάφνας. Ο χαρακτήρας του, τὸ πνεῦμα του ἦκιστα συνεφώνουν μὲ τὸν φοιτητικὸν βίον καὶ τὰς σχολαστικὰς μελέτας. Ἐκεῖνο τὸ δοποῖον κυρίως τὸν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ φοιτητικὸν ἐδώλιον ἡτο δ καθ' ἔκάστην ἡμέραν ἔχφωνούμενος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Φιντικλέους κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων ὁνομαστικὸς κατάλογος. Ἐξ ὅλων τούτων ἡναγκάσθη νὰ παραιτήσῃ τὰς φοιτητικὰς σπουδάς του ἀργότερον, καθὼς καὶ τὰς ἰδιαιτέρας παραδόσεις, δι' ὧν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ταχέως ἐκμαθῶν τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀγγλικήν. Τὸ 1882 προσελήφθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα ὡς μεταφραστής, τὴν γνωστὴν τότε μικρὰν τὸ σχῆμα, ἀλλ' ἐκλεκτὴν τὴν ὕλην Ἐφημερίδα. Τόρα δὲ ἐργάζεται εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, δημιουργῶν συγχρόνως καὶ φιλολογικὰ ἔργα, ἐκτὸς τῶν καθημερινῶν μεταφράσεων, δι' ὧν κερδίζει τὸν ἄρτον του. Ο κ. Παπαδιαμάντης ἔχει γράψη πλεῖστα ὅσα ἀριστουργήματα ἀπὸ τοῦ Μῆ Χάνεσαι μέχρι τῆς σημερινῆς Ἐστίας. Τὰ διηγήματά του τὰ διακρίνει βαθεῖα ἔμπνευσις, φυσικότης ἀπαράμιλλος, ἀνθηρότης ὑφους συναρπάζουσα. Τὰ θέματά του συνήθως

ἀναστρέφονται εἰς θαλασσινὰς παραδόσεις, εἰς τὴν ποιμενικὴν ζωήν, εἰς εἰδυλλιακὰς σκηνάς, δλων τῶν ἐμπνεύσεών του ἐκπηγαζουσῶν ἐκ τοῦ ἀγροτικοῦ ἐπαρχιακοῦ βίου, καὶ ἵδιως τοῦ τῆς Ἱδιαιτέρας του πατρίδος Σκιάθου, τῆς μικροσκοπικῆς νήσου, τοῦ μικροκόσμου τούτου, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Ἰδιος μὲ τὴν θαυμαστὴν φυσικὴν καλλονήν της, τὴν περιέχουσαν 15 πεδιάδας, 12 δρμους, 25 βουνὰ καὶ ἄπειρα δάση. Τὸ ἔνδυμα δὲ τῶν διηγημάτων του, ἀν καὶ εἶνε τόσον καθαρῶς ἐπιμελημένον, ἐν τούτοις κλίνει πολὺ πρὸς τὸν δημοτικὸν χαρακτῆρα, τὸν ὃποιον ὁ συγγραφεὺς, φαίνεται, ὅτι βαθύτατα ἐπίσταται. "Αν τὸν ἔρωτήσητε, τόρα, ποία γλῶσσα τοῦ ἀρέσει, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ μὲ τὸν ὀλίγον ἀλλόκοτον, ἀλλὰ καὶ ἥρεμον τόνον τῆς φωνῆς του, ὅτι ἡ Ἱδέα του εἶνε ἡ γλῶσσα νὰ ἀκολουθήσῃ ἐνα μεταίχμιον, δηλαδὴ οὕτε ἄκρως δημοτικὴ νὰ εἶνε, οὕτε ὑπερβολικῶς καθαρεύουσα.

"Απὸ τὸν Σολωμὸν ἐκτιμᾶς περισσότερον τὸν Βαλαωρίτην, καὶ κατόπιν αὐτοῦ τὸν Ζαλοκώσταν. "Ο Βαλαωρίτης τοῦ ἀρέσει περισσότερον, διότι τὸν θεωρεῖ, ὅτι αὐτὸς μόνον εἰργάσθη ἐθνικῶς, αὐτὸς μόνον εἶχε καρδίαν, αἷμα, αἴσθημα, ἔξεις, δλα συγχωνευμένα ἔλληνικὰ καὶ παρήγαγε μακρὰν ἐποποίειαν, ἐνῷ ὁ Σολωμός, παρ' ὅλην τὴν ἀτελῆ καὶ ἄμορφον παραγωγὴν του, φαίνεται κάπως ἔνος, ἐν "Ιταλίᾳ ἀνατραφείς, οὐχὶ ἀδόλως ἐμπνευσθείς, Ἐπτανήσιος ὡν. Τόρα ἀν θέλετε καὶ τὰς Ἱδέας του περὶ τῶν συγχρόνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἀκούσατέ τας. "Αν ἐκοπίασα νὰ τὰς ἀγρεύσω ἐκ τῆς ἀμειλίκτου σιωπῆς του ἔγὼ τὸ γνωρίζω.

Τὸν Ροΐδην τὸν θεωρεῖ ὡς πνευματώδη, ἀλλ' εἰς τὸ παρελθὸν ἀνήκοντα.

Τὸν "Αννινον πνευματώδη καὶ αὐτόν, καλλιτεχνικώτερον, ἀλλ' εἰς τὴν παρφδίαν ἀνήκοντα.

Τὸν Ψυχάρην ὡς ποιητὴν καλόν, ὡς γλωσσολόγον καὶ ἐπι-

βλητήν τῆς δημώδους γλώσσης, Λεβαντῖνον, ψευδῆ, τεχνητόν. Προσθέτει μάλιστα ὅτι ἡ μονομανία του αὐτη, τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ δνομα εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατέστη δι' αὐτὸν ψύχωσις, τὴν ὅποιαν δυστυχῶς δὲν ἀπέψυγον καὶ παρ' ἡμῖν πλεῖστοι ὅσοι καλοὶ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, οἵτινες, διακαιόμενοι θερμῶς ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς φρεγάμας τοῦ ὀνόματός των εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τοῦ ἵεροφάντου Ψυχάρη, προσεκολλήθησαν στερρῶς καὶ τυφλότατα πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ θὰ παρέλθοιν ταχέως, καὶ ἡ Ψυχάρειος δόξα θὰ ἔξατμισθῇ ὡς πομφόλυξ, αὐτὴ ἡτοις παίρνει καὶ δίνει εἰς τὴν ὁδὸν Κλωδίου εἰς τὰ Παρίσια! Τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν ποῦ τὴν εἶδε, ποῦ τὴν ἔμαθε, ποῦ τὴν ἐσπούδασεν ὁ Ψυχάρης; Αὐτὸς εἶνε Χῖος, σχεδὸν ξένος, ἀριστοκράτης Φαναριώτης, ἐπιχειρῶν μὲν στρεβλωτικὸν ἴδιωμα νὰ ἐπιβληθῇ ὡς δημιουργὸς καὶ διδάσκαλος ὀλοκλήρου ἔθνους. "Οχι! αἱ γλῶσσαι δὲν ἐπιβάλλονται οὕτω εἰς τὰ καλὰ καθούμενα ὑπὸ τῶν ἀτόμων εἰς τοὺς λαούς!"

Τὸν Δροσίνην τὸν θεωρεῖ ὡς καλόν. Τὸν Μητσάκην τὸν ἀγαπᾷ ὡς φίλον, καὶ τὸν ἐκτιμᾷ ὡς συγγραφέα. Τὸν Καρκαβίτσαν τὸν φίλον του, τὸν ἀναγνωρίζει ὡς κατέχοντα λαμπρὸν τάλαντον ἀναμφισβήτητον, καὶ λέγει ὅτι αὐτὸς εἰργάσθη περισσότερον πολλῶν ἄλλων ἔθνικῶν, ἄλλὰ τελευταίως τὰ μπέρδεψε μὲ τὴν ἀπότομον ἀποσκοράκισιν τῆς γλώσσης εἰς τὴν ὅποιαν ἔγραψε τὰ καλλίτερα ἔργα του. "Αλλως τε δὲν εἶνε καθόλου δημοτικὴ ἡ γλῶσσα του ἀναμιγνύουσα τύπους καθαρευούσης μὲ τύπους δημοτικοὺς π. χ. τὸν ὅποιον, τὴν ὅποιαν, τὸ ὅποιον. Δὲν λέγει ὁ χριστιανὸς κι' αὐτός, ὅποιού, καὶ νὰ τελειόνει!"

Τὸν Ξενόπουλο τὸν λέγει καλούτσικον. Αὐτὸς ἔχει καλαισθησίαν, ἐργάζεται, ἄλλὰ δὲν δύναται ν' ἀντιληφθῇ τὰ πρέποντα θέματα, τὸν παρακολουθεῖ δὲ μὲ ἀγάπην του πάντοτε. Τὸν Κρυστάλλην τὸν ἀγαπᾷ ὡς κλέφτην, καὶ ὡς τσοπάνον, καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς μόνον ἀγνὸν δημοτικόν, ὅστις ἐκ τοῦ φυσικοῦ

μόνον δανείζεται τὴν δημώδη γλῶσσαν. Τὸν Ἐφταλιώτην τὸν θεωρεῖ ὡς καλόν. Ἀλλ᾽ ἀπορεῖ διὰ τὴν μακρὰν σιγήν του. Ὁ Γαβριηλίδης, ἀλλὰ ποιὸς Γαβριηλίδης; αὐτὸς ξέρει πολλοὺς Γαβριηλίδας· δι᾽ αὐτὸν καλλίτερος εἶνε ἐκεῖνος ποὺ τοῦ σκάει 250 δρχ. τὸν μῆνα. Ὁ Γαβριηλίδης εἶνε δύναμις. Νεωτεριστής, πρωτότυπος, αὐθόρυμητος, ἀνεξάρτητος, ἀναμφισβήτητος ἀξία, γνωρίζουσα νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς κλίσεις τοῦ κοινοῦ.

Τὸν Πολέμην ὡς νέον εὐαίσθητον, συμπαθητικόν, ἀλλ᾽ εὐρωπαῖζοντα, συνεσφιγμένον μὲ τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα. Τὸν Παλαμᾶν φύλον σεβαστόν, κριτικὸν καλὸν καὶ πολυμαθῆ, ἀλλὰ στρυφνὸν καὶ ἀπαιτητικὸν καὶ αὐτόν. Τὸν Στεφάνου, αὐτὸν δὲν τὸν διάβασε, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν δπου διώρθωνε τὰς Σειρῆνάς του, τοῦ ἀνέγγιωσε καμμιὰ εἰκοσαριὰ στίχους καὶ τοὺς εὗρε καλούς. Τὸν Μάνον, αὐτοῦ λίγα διάβασε, ποὺ νὰ τοῦ μένῃ καιρὸς κι' ὅλας, αὐτὸς ἔξ ἄλλους τόρα δὲν διαβάζει τίποτε τζάνουμ, καὶ τοῦ ἐφάνησαν ἀρκετὰ καλά. Τὸν Πολυλᾶν σοφόν, ἀλλ᾽ ἴδιότροπον, καὶ τὸν Καλοσγοῦρον, αὐτὸς δὰ δὲν εἶνε γιὰ κουβέντα!

Μὴ ζητήσετε περισσότερον διότι θαῦμα εἶνε πῶς ἀπεσπάσθησαν καὶ αὐτὰ ἐκ τῶν χειλέων του, ἀλλοίμονον δὲ ἂν προεμάντευε τὴν ἴδιότητά μου καθ' ἥν στιγμὴν τὸν ἡρώτουν. Αἱ καλλιτεχνικά του ἀπαντήσεις ἵσως δὲν θὰ ἐστόλιζον σήμερον τὴν σκιαγραφίαν του, τὴν δποίαν ἐπισφραγίζω καὶ μὲ ἐν ἀνέκδοτόν του.

Μίαν ἡμέραν ὁ κ. Σίμων Ἀποστολίδης καὶ ὁ κ. Ἀνδρέας Συγγρός συνωμίλουν καθ' ὅδόν, ὅποτε διερχόμενος ὁ συγγραφεὺς τῶν Εἰδυλλίων, πάντοτε ρακένδυτος καὶ ἴδιότροπος, ἔχαιρετισε τὸν κ. Ἀποστολίδην. Ὁ μέγας τραπεζίτης διακόψας τὴν συνομιλίαν του προσέθεσεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ χαιρετισμοῦ τοῦ συγγραφέως:

— Γιὰ δέτενε ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ οἱ ἐπαῖται πονcher, φέρνουνε μπαστούνια.

”Εκπληκτος δ Ἀποστολίδης ἀπαντᾶ:

— Τί λέγεις, κὺρος Ἄνδρέα; αὐτὸς εἶνε δὲ καλλίτερος διηγηματογράφος μας.

— Ποιός; πῶς τὸν λένε;

— Παπαδιαμάντην.

— Καὶ εἶνε ἔτσι σὰ διακονιάρης! ἀπήντησεν ἔτι ἐκπληκτότερος αὐτὴν τὴν φορὰν δὲ κ. Συγγρός.

«Τὸ »Αστυν», 26-27 Μαρτ. 1893.

Μ ποὲμ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τὸ νομοσχέδιον κατὰ τῆς ἐκλογικῆς διαφθορᾶς μοῦ ἐνθυμίζει ἐν διήγημα περὶ τῆς ἐκλογικῆς διαφθορᾶς.

Δὲν γνωρίζω τὸ περιεχόμενον τοῦ νομοσχέδιον· ἐλπίζω, ὅτι θὰ εἶνε ἀντάξιον τοῦτο τῆς δῆτας μεταρρυθμιστικῆς σταδιοδρομίας τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄλλὰ γνωρίζω τὸ διήγημα. Δίς καὶ τρὶς ἔτυχε νὰ τὸ διέλθω μὲ αὐξάνουσαν ἑκάστοτε συγκίνησιν.

Εἶναι τοῦτο οἱ Χαλασχώρηδες τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

‘Ο δρος διήγημα δὲν χαρακτηρίζει ἀκριβῶς τὰ δέκα ή δώδεκα μέρη τοῦ ἔργου, εἰς τὸ δποίον δ συγγραφεὺς προσέθηκε τὸν παραστατικώτατον ὑπότιτλον «μικρὰ μελέτη».

Καὶ εἶνε μελέτη, μικρὰ σχετικῶς τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ τρανὴ τὴν ἔντασιν· μελέτη κοινωνική, πίναξ ἴστορῶν τοῦ συγχρόνου νεοελληνικοῦ βίου σπουδαιοτάτην ὅψιν· μελέτη, τὴν δποίαν δὲν συνέθεσεν ἐμβριθῆς συζητητῆς ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως εἰς γλῶσσαν δημοσιογικὴν καὶ δλίγον τι νυστακτικήν, ἀλλὰ ποιητῆς παρατηρητής, ἀποδίδων καὶ ἔξωραῖς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας διὰ χειροπιαστῶν, οὕτως εἰπεῖν, εἰκόνων· ἀντιγραφεὺς δοῦμος καὶ δημιουργὸς τῆς ζωῆς.

Καὶ ἐνταῦθα ἀναφαίνεται ή ὑπεροχὴ τοῦ καλλιτέχνου. Τοῦ κακοῦ, τοῦ δποίου μόλις θὰ παρεῖχον ἀσθενῆ τινὰ ἰδέαν, μετὰ δυσκολίας ἐπιπλέουσαν τοῦ πελάγους τῶν ἀχρόων παραστάσεων, τῶν ἔηρῶν πληροφοριῶν καὶ οητορικῶν φράσεων, ὅγκοι ἀριθμοί, ὑπομνημάτων, ἀνταποκρίσεων καὶ κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων, προσφέρει εἰς ήμας, ὡς διὰ κινηματογράφου,

ἀρτίαν καὶ σφριγηλὴν εἰκόνα, ἡ ἡθογραφία τῶν Χαλασοχώρηδων, ἐπύλλιον τῆς ψηφοκαπηλίας, τοῦ δποίου τὴν σατυρικὴν δξύτητα συγκερνᾶ εἰδυλλιακή τις νησιώτικη χάρις, συνήθης εἰς τὸν συγγραφέα τῶν Θαλασσιῶν Εἰδυλλίων.

Θὰ συνίστων τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ διηγήματος, ἀντὶ αὐθεντικοῦ μαρτυρίου, πρὸς πάντας ὅσοι θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔνισχύσουν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ κτύπημα κατὰ τῆς ἐκλογικῆς διαφθορᾶς· πρὸς πάντας ὅσοι τὴν τέχνην ἀντιλαμβάνονται δχι ὡς ἄρνησιν, ἡ καὶ ἀπλῶς ὡς διακόσμησιν, ἀλλ' ὡς συμπλήρωσιν καὶ τελείωσιν τῆς ἀληθείας.

’Αλλ' ὅμως ὅσοι τυχὸν ἥθελον ἀναζητήσει τὸ ἔργον τοῦ κ. Παπαδιαμάντη, ματαίως φεῦ! θὰ τὸ ἀνεξήτουν!

Διότι ὁ ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον συγγραφεὺς πολυαρίθμων ἔργων, τῶν πλείστων Ἰσης ἀξίας καὶ ἀναλόγου κάλλους πρὸς τοὺς Χαλασοχώρηδες, ἔργων, διὰ τῶν δποίων ἡ νεωτέρᾳ Ἑλληνικὴ ψυχὴ παρίσταται ὀραία καὶ περισπούδαστος ἔξισου πρὸς τὴν ψυχήν, ἣτις ἀναδίδεται ἀπὸ τῶν σελίδων τῶν Μωπασσάν, τῶν Τουργένιεφ, τῶν Κίπλιγκ, ὁ πολυγραφικώτατος, ὁ ἑκάστοτε διαφημιζόμενος καὶ χαιρετιζόμενος ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ τύπῳ μετ' ἔξαιρετικῆς ἐκτιμήσεως, παραμένει ἐν τούτοις ἀνέκδοτος καὶ σχεδὸν ἀνεύρετος.

Τὰ διηγήματά του εἶνε κατεσπαρμένα εἰς ἡμερήσια φύλλα καὶ εἰς περιοδικά. Κοπιάστε λοιπὸν καὶ ζητήσατε δὲν ἥξεύρω εἰς τίνα ὑπόγεια βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς τίνα γραφείων ὀροφεῖα, Ἐφημερίδος, καὶ Ἀκροπόλεως, καὶ Ἀστεως, καὶ Ἐστίας καὶ ἐφημερίδας καὶ ἐπιθεωρήσεις καὶ φύλλα μακρόβια καὶ φύλλα ἡμερόβια, ἀναδιφήσατε τόμους ὅλους ἀνοικονομήτους δεκαπέντε καὶ εἴκοσι χρόνων, διὰ νὰ ἀνακαλύψετε μέσα εἰς τὰς κοιλίας τῶν θηρίων αὐτῶν καταποθέντα κειμήλια, ὡς ἔκεινα.

Λέγεται τοῦτο ἔκδοσις, δημοσιότης, ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ, ἡ βάρβαρος ἐγκατάλειψις εἰς ἀτσιγγανικὴν περι-

πλάνησιν ἀνθρώπουν, δοτις, ἀν ἔζη εἰς ἄλλον τόπον, πιθανώτατα
θ' ἀπέκτα οἰκίας καὶ ἐπαύλεις, ἀλλὰ βεβαιότερον ἔτι, θὰ εἰχε
πλούσιον ἢ πενιχρόν, ἀδιάφορον, τὸ εἰσόδημα ἐκ τῶν βιβλίων
του, τὰ δποῖα προθύμως ἔκαστος ἐκδότης θὰ τοῦ ἐτύπωνε
καὶ ἔτος;

Καὶ μὴ προφασισθῇ κανεὶς τὰ περὶ ἄλλων λογοτεχνῶν
παρ' ἡμῖν, ἀλλοτε μὲν εὐνοήτως, ἀλλοτε δὲ καὶ ἀνοήτως, προ-
τασσόμενα: δτι δηλονότι δ Παπαδιαμάντης εἰνε ἀπρόσιτος,
ἀκατάληπτος, σκοτεινός, καὶ δὲν ἡξεύρω τί ἄλλο, ὥστε νὰ δικαιο-
λογῆται τὸ φαινόμενον τοῦτο· διότι ἡ χριστιανικὴ εἰλικρίνεια,
ἢ λαϊκὴ ἀφέλεια καὶ ἡ γλωσσικὴ εὐστροφία τῶν Θαλασσινῶν
Eἰδυλλίων δύναται νὰ ἴκανοποιῇ καὶ τὰ μᾶλλον διάφορα γοῦστα.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τὸ ἔξαναγκάζον εἰς τμηματικὰς καὶ
ἀτελεῖς, ἀν μὴ ἔξαμβλωματικὰς ἐμφανίσεις ἔκαστοτε, συγγρα-
φεῖς τῶν δποίων τὸ ἔργον ἐκτείνεται πέραν τῶν φλεγόντων
ζητημάτων τῆς ἡμέρας, καὶ δπως ἀναπτυχθῇ ἐν δῃ αὐτοῦ τῇ
χαρακτηριστικότητι καὶ τῇ σημασίᾳ, ἀνάγκην ἔχει νὰ συμπηχθῇ
καὶ ἐγκατασταθῇ δριστικῶς ἐντὸς τοῦ βιβλίου, τὸ φαινόμενον
τοῦτο μόνην ἀφοροῦν ἔχει τὴν νηπιώδη παρ' ἡμῖν κατάστασιν
τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τὸ βαθύτερον τοῦ συνήθους χάσμα,
τὸ προσχαῖνον μεταξὺ τῶν νοούντων καὶ τοῦ πλήθους.

Συγγραφεῖς, καλλιτέχναι, μὴ ἔχοντες νὰ πληρώσουν πρὸς
ἐκδοσιν τῶν ἔργων των, ἢ μὴ ἀπολαύσαντες ἐκτάκτου τινὸς
εὐνοίας τῆς τύχης, ἢ μὴ θέλοντες νὰ μεταβληθῶσιν εἰς πλανο-
δίους ἵππότας, αἰροντας τρόπαια κατὰ τῆς τσέπης ἀκουσίων
συνδρομητῶν, εἶνε καταδικασμένοι ἐκ τῶν προτέρων εἰς βαθ-
μιαίαν ἔξαφάνισιν.

Συνεστήθη πρό τινος, διὰ τῆς πρωτοβουλίας ἀξιοτίμων
ἀνδρῶν Σύλλογος «πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων παρὰ
τῷ λαῷ, διὰ τῆς δημοσιεύσεως βιβλιαρίων εὐώνων, εὐλήπτων,
ὅμοιομόρφων» κτλ. κτλ.

Βῆμα γενναιότερον πρὸς τὴν πρόοδον, κατὰ τὴν γνώμην μου, θὰ ἔπειτει ὁ σύλλογος, ὃστις θὰ ἴδρυετο πρὸς ἔκδοσιν τῶν συγγραφέων, τῶν φιλοδοξούντων, εἰς τὰ πεζά των ἥτις εἰς τοὺς στίχους των, νὰ περικλείσουν ἵλαράν τινα ἀκτῖνα ἥτις μυστηριώδη τινὰ ἔκφανσιν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ψυχῆς. Πρὸς τοῦτο οἵ γενναῖοι ἴδρυται ἐν μόνον προσὸν δι' ἀπήτουν παρὰ τῶν συγγραφέων: βαθμόν τινα ἴδιοφυΐας, ἀνυψοῦντα ὑπεράνω τῆς ουσίνας καὶ τῆς μετριότητος.

«Τὸ «Αστυ», 8^ο Ιουλ. 1899.

Διαγόρας

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Κρύβω μέσα μου κάτι ποὺ μὲ κάνει νὰ γυρίζω πίσω σὲ κάποια νέα χρόνια μακρινά, ποὺ τὰ γυρεύει τὸ ἔγώ μου κάποτε καὶ πότε μὲ λαχτάρα, ἵσα ἵσα γιατὶ μοῦ εἶνε μακρινὰ πλέον καὶ μοῦ δείχνονται σὰν ξένα. Κάποιος εἶπε: ὁ ἀνθρωπος εἶνε πάντ' αὐτὸς ποὺ ήτανε παιδί. Δὲν ξέρω. Μὰ ξέρω πὼς πάντα μένει μέσα καὶ στὸν πλέον ἀλλαγμένον ἀνθρωπο, ἀπὸ τὴν ἡλικία, ἀπὸ τὰ πάθη, ἀπὸ τὴ σκέψη, κάτι ἀπὸ τὸ παιδί. Τὸ παιδικὸ τοῦτο κάτι, τὸ λαχταριστὸ καὶ τὸ ἄφραστο, αὐτὸ τὸ ποίημα τοῦ περασμένου, τοῦ χαμένου ἢ μουσική, μοῦ ξαναδείχνεται καὶ στέκει ἐμπρός, κάπως λιγότερο ἀέρινο, κάπως περσσότερο σωματωμένο, μέσα στὰ Διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη. Βρίσκω μέσα σ' αὐτὰ πὼς δὲν ξέμαθα νὰ βλέπω καὶ νὰ αἰσθάνωμαι, νὰ χαίρωμαι καὶ νὰ λαχταρίζω μὲ τὴν νεανικὴν ἐγκάρδια ἀπλότητα, τὴν ὡμορφιὰ τῆς χώρας ποὺ μὲ γέννησε, τὸν ὀλόφωτον αἰνέρα, τὰ χτυπητὰ χρώματα, τάγαλματένια βουνά τὰ Ιοστέφανα, τὰ πολυκέλαδα γλυκύτατ' ἀκρογιάλια γύρω στοὺς νεραϊδένιους χοροὺς τῶν νησιῶν, μιὰ θηλυκὴν ἡμερότητα καὶ καλωσύνη στὴν πλάση, μιὰν ἀπριλιάτικη ἀνοιξη στὴν ψυχή· νὰ χαίρωμαι καὶ νὰ λαχταρίζω τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ταπεινούς, ποὺ στέκουν πάντ' ἀνάμεσα στὴ φύση, ἀγνάντια ἀπὸ τὸ φῶς, πάντ' ἀποκάτου ἀπὸ τὴ σκέπη τούρανοῦ, χωρὶς τὴ σκέψη, λυτρωμένοι ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς Ἰδέας, μ' ἔνα μονότονο φυθμὸ σὲ ὅλα τῶν, σὰ ζωντανὰ δημοτικὰ τραγούδια· στοχασμοὶ στενοὶ καὶ γεροί, γλῶσσα ὅλη χυμός, ὀλοστρόγγυλα λόγια· πάθη, δύνειρα, συμφέροντα, καλωσύνες, μικροκακίες, ὅλα τους μὲ τραβοῦντε τότε, ἀκόμα καὶ ὅ,τι κατέχοντιν ἄσχημο, πεζόν, ἀνήθικο-

γιατὶ καὶ τάνηθικα καὶ τὰ πεζά τους καὶ τάσχημα, ἔχουν καὶ ἔκεινα κάποιον ἀέρα νεότητος.

Καὶ τότε ζῶ μὲ μιὰ ζωὴ χεροπιαστὴ καὶ ἀπλοῦκή, καὶ ἡ ψυχὴ μου ταιριάζει μὲ τῆς πατρίδας μου τὴν ψυχή, σὲ διτὶ αὐτὴ ἔχει γνωριμότερο καὶ πλέον συμπαθητικό. Καὶ μοῦ δίνουν τότε τοῦ Παπαδιαμάντη τὰ Διηγήματα, ὅχι τὰ γέλοια, ὅχι τὰ δάκρυα τῶν συγκινήσεων ποὺ μὲ τὸ Πνεῦμα δὲν σχετίζονται. Μοῦ δίνουν κάτι σπουδαιότερο καὶ πιὸ βαθύ: τὴν «ἄϋλη χαρά», καθὼς θᾶλεγεν ὁ Σέλλεϋ, τῆς Τέχνης.

* * *

Μέσα στὴ «Μαυρομαντηλοῦ», ἀφοῦ μᾶς ξάνοιξεν πρὸς ἔνα, καὶ παραστατικὰ καὶ μεγαλόπρεπα, τὰ πλούσια κάλλη τοῦ περιβολοῦ ποὺ εἶχεν ὁ Γιαννιὸς ὁ ἔαδερφός του, μᾶς λέει: «Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἔξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ιερογυνφικοὺς χαρακτῆρας. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμμοιρον ἔξαδέλφον μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπροὺς χαρακτῆρας, σαφές, ἔναργές, εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγγάριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ ἔδάφους....» «Ομοια κι ὁ κόσμος, ποὺ μᾶς παρουσιάζει στὶς ἴστορίες του ὁ Παπαδιαμάντης, εἰν' ἔνα περιβόλι ποὺ θαρρεῖς τὸ ἔξουσιάζει αὐτὸς καὶ γνωρίζει κάθε του κούλωμα, κάθε του σπηλιά, κάθε του μυστικό, καὶ μᾶς τὰ ζωγραφίζει ὅλα του, κάθε του γωνιά, καὶ κάθε του βραγιά, καὶ τὰ φουντωτὰ δέντρα του, καὶ τὰ ταπεινογυρμένα λουλούδια του, καὶ τάνανθα χορταράκια του, καὶ τὰ φωτοπαιγνιδίσματα καὶ τοὺς ἵσκιους του, καὶ τὴν κοπριά του, καὶ τὴ γύμνια του, καθαρά, ξάστερα. Καὶ μέσα στὸ περιβόλι, ποὺ τὸ περιτυλίγει σὰ μέσα σ' ἔνα φλογόβιον ἀχτιδόπλεχτο δίχτυν ὁ ἥλιος μας, καὶ ἔρχονται ὠρες ποὺ δὲν τάφήνει τίποτε στὸν ἵσκιο ἀποκρυμμένο, καὶ σὰ σκληρὰ καὶ

σὰν πεῖται μᾶς τὸ ἔγυμνώνει ἐμπρός μας, — βλέπουμε καὶ ἀκοῦμε καὶ παίρνουμε τὸ κατόπι ἔνα λαὸν ἀπὸ δουλευτάδες καὶ ἀπὸ χασιμέρηδες, γυναικες, ἄντρες, παιδιά, νοικοκυραίους, ἔωμάχους, ἀερολόγους, μιὰ καλόβιολη καὶ ἡμερη φτωχολογιά: ἔρχονται μέσα ἐκεῖ καὶ περιτριγυρίζουν καὶ τρέχουν καὶ δουλεύουν καὶ ποτίζουν· κι ἄλλοι κάθουνται καὶ λιάζουνται καὶ χασμουριοῦνται ἥδονικά· κι ἄλλοι γκρινιάζουν ἐκεῖ καὶ λογοφέρουν καὶ ἀραδιάζουν ὅλα τους τὰ πείσματα καὶ τὰ νιτερέσσα, καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ τάπλυτά τους· κι ἄλλοι κοροϊδεύουν καὶ πλέκουν φάρσες καὶ γελοῦν, κι ὅλο τρῶνε κι ὅλο πίνουν· καὶ χωριστὰ γιὰ μᾶς καθένας ἀπ' αὐτοὺς μπορεῖ νὰ εἶνε ἀσήμαντος καὶ τιποτένιος καὶ πληχτικός· δύμως ἔτσι καθὼς τοὺς βλέπομεν ἐκεῖ μαζεμένους, δλόκληρο λαό, σὲ σχήματα καὶ σὲ συμπλέγματα διάφορα, τὸ περιβόλι σὰν κορνίζα σμαραγδένια νὰ τοὺς σφιχτοκλῆῃ, καὶ νὰ χοροπαιγνιδίζῃ ἀπάνου τους τρελλὰ τὸ φῶς τῆς μέρας, μᾶς φαντάζουν σὰν εἰκόνα κανενὸς ἑλληνικοῦ πανηγυριοῦ, ζωγραφιστὴ ἀπὸ κανένα τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς τεχνίτη· καὶ καμμιὰ φορὰ κάτου ἀπὸ τὰ δέντρα, στὴν ὁρα τοῦ ἀλαφούσκιωτου μεσημεριοῦ, ἐκείνων τῶν ἀπλῶν καὶ τῶν γοργῶν ἀνθρώπων δι χορὸς σὰ ν' ἀλλάζῃ τὸ αἷμα του μὲ τὸ χυμὸν καὶ σὰ νὰ παίρνῃ κάτι ἀπὸ τὴν χλωρασιὰ τῶν φύτρων κι ἀπὸ τὴν ἀσάλευτη μαζὶ καὶ τρεμουλιαστὴ ζωὴ τῶν δέντρων, κάτι ποὺ θυμίζει τὰ λόγια τοῦ Γκαῖτε: «Μᾶς φαίνουνταν οἵ ἀνθρώποι θάμνοι καὶ δέντρα, καὶ ἡ βοή τους τὸ ψιθύρισμα μᾶς βρυσούλας». Καὶ πρὸς τοῦ ἥλιου τὸ βασίλεμα, τὴν ὁρα ποὺ ἔνας ἔνας δλοι ἐκεῖνοι φεύγουν γιὰ νὰ κοιμηθοῦν, καὶ ἀφήνουν ἔρημο τὸ περιβόλι μέσα σὲ δῆλη τὴ συλλογισμένη βαθυπράσινη χάρη καὶ τὴν ἱερὴν ἡσυχία του, κι ἀρχίζουν οἱ σκιές νὰ τοῦ δίνουν ἔνα κάποιο κρυφὸ νόημα, τότε κάποιοι σεβάσμιοι ἔνοισι σιγοπερνοῦν ἀργοπατῶντας μέσ' ἀπὸ τὰ μονοπάτια, κάτου ἀπὸ τοῦ κήπου τὶς κληματαριές, καὶ θὰ στοιχημάτιζα — κ' ἐγὼ δὲν ξέρω γιατί

— πώς είνε δέ ένας δέ Θεόκριτος, πώς είνε δέ ἄλλος, Ρωμανὸς δέ μελῳδός, κι δέ τρίτος θάλεγα πώς είνε — κάπως πιὸ δειλὰ κι ἀμφίβολα — δέ Σαιξηρ. Χύνετ' εν' «ἀδὺ ψιθύρισμα τῶν πίτυων» ή ψιθύρισμα Ἀμαρυλλίδας μ' ἔνα κάποιο παλληκάρι ποὺ δὲν ξέρεις ἀν είνε κανεὶς ἐρωτοχυτυπημένος βοσκὸς τοῦ τόπου, ή κανένας σάτυρος ἀπὸ τὴν Ἀπολλωνίαν. Ἀκούετ' δέ ήχος τῆς καπμάνας ἀπὸ κάποιο σταυροθόλωτο βυζαντινὸ ἐκκλησιδάκι ἔκει σιμά, ποὺ συνοδεύει ἔνα βαρὺ ἀργοψάλσιμο καλόγερον ἀπὸ μέσα. «Εξαφν» αὐθαδίκα σκορπιέται μέσα στὴ στοχαστικὴ πορφυροστόλιστη ὥρα βροντερὸν δγκάνισμα· μήν είνε τάχα ή φωνὴ τοῦ τερατόμορφου ἀγαπητικοῦ τῆς Τιτανίας; — Καὶ ἀγάλια ἀγάλια ἀνέβηκεν ή νύχτα, καὶ τὸ περιβόλι ἀραχνοτύλιξεν ή σελήνη ποὺ ὀλονὲν ὑψόνεται. «Μυστηριῶδες θέλγητρον ἀπλόνει ή σεληνοφεγγής νῦξ». Καὶ τότε κάτου ἀπὸ τὰ ἔρημα πάλι φυλλώματα κάποια ταιράκια συναπαντιῶνται, ποὺ μόλις λαχταριστὰ κρυφοκοιτᾶζονται, καὶ μήτε ποὺ τολμοῦν νὰ σιμώσουν πιότερο καὶ νὰ πιάσουν τὰ χέρια καὶ νὰ ξεμυστηρευθοῦν τοὺς πόνους τους. Κάποιες μορφὲς παρθενικὲς καὶ γλυκομίλητες πρωτογέννητον κόσμου, ποὺ ὡς καὶ οἱ μαργιολιές τους είνε ἄδολες. Ἀπὸ τὰ βάθη μιᾶς μυρτοῦλας σὲ μεθάει ἔνα κελάδημα ἀθώρητου πουλιοῦ. Καὶ είνε μερικὲς στιγμὲς ποὺ πιστεύεις πώς τὸ καλοχάραγον αὐτὸ κι ὀλάνοιχτο περιβόλι στὸ σύρε κ' ἔλα καὶ στὰ πράγματα καὶ τῆς πλέον ἀσήμαντης καὶ τῆς πλέον πρόστυχης ζωῆς, λιγάκι θέλει γιὰ νὰ γίνῃ Ἀρμίδας κῆπος.

* * *

Στὶς περίφημες τοιχογραφίες — κάπου ἔνας ξένος λογογράφος λέει — τοῦ Masaccio προβάλλουν ζωγραφισμένοι ἀπόστολοι σὰν ἀγαθοὶ νοικοκυραῖοι φλωρεντινοὶ φυσικώτατοι, μὲ μιὰ πολὺ ἀτομικὴ ζωή· καὶ ὅμως οἱ νοικοκυραῖοι αὐτοὶ εἰν' ἀληθινοὶ

ἀπόστολοι, ἀνθρωποι πὲ πίστη δυνατή, ἔτοιμοι νὰ πεθάνουν γιὰ τὴν πίστη αὐτῆν. «Πῶς ἔγινε τὸ θαῦμα τοῦτο; (προσθέτει ὁ Ἰδιος λογογράφος). 'Ο τεχνίτης ἡτανε μαζὶ παρατηρητής καὶ χριστιανός· καὶ μαζὶ στὴν ἴδια εἰκόνα ἔβαλεν ὅτι ἔβλεπαν τὰ μάτια του κι ὅτι ἔβλεπεν ἡ ψυχή του». Τοῦ Παπαδιαμάντ' οἱ Ἰστορίες ἔτευλίγονται μπροστά μου σὰν τὴ φλωρεντινὴν αὐτὴ τοιχογραφία. Μόνο ποὺ ὁ ζωγράφος τῶν Ἰστοριῶν φρόντισε — πρᾶγμα ποὺ οἱ τεχνίτες τὸ συνείθιζαν τῷ καιρῷ ἔκείνῳ — νὰ χώσῃ κάπου σὲ μιὰ παράμερη γωνιὰ τῆς εἰκόνας καὶ τὴν εἰκονίτσα τὴ δική του, ἔτσι κάπως ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ γελοιογραφημένη. 'Ανάμεσα στὶς θαυμαστὰ ἔχωρισμένες, ἥ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, φυσιογνωμίες τῶν «Χαλασσοχώρηδων» ἔξαφνα μᾶς παρουσιάζει ὁ τεχνίτης ἔνα κάποιο Λέανδρον Παπαδημούλην. «'Ητο μᾶς λέει, ξένος, παρεπιδημῶν πρὸς καιρὸν ἐν τῇ νήσῳ. 'Ἐκαλεῖτο Λέανδρος Παπαδημούλης, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ τόπου. Εἶχε κατέλθῃ μετὰ πολλὰ ἔτη, νοσταλγὸς ἔξι 'Αθηνῶν ὅπου συνήθως διέτριβεν ἀσχολούμενος εἰς ἔργα οὐχὶ παραδεδεγμένης χρησιμότητος. 'Ητο ὑψηλός, ὑπερτριακοντούτης, μὲ μαύρην κόμην καὶ γένειον, μελαψός, μὲ ἀδροὺς χαρακτήρας, πενιχρὸς τὴν ἀναβολήν, πτωχαλαζών, τρέφων ἀλλοκότους ἵδεας». 'Ο κύριος Παπαδημούλης, λιγόλογος πάντα καὶ προσεχτικός, ἀλλ' ἐπειδὴ κάποιος φίλος τὸν ἔρωτησε γιατὶ κι αὐτὸς δὲν ἀνακατώνεται στὰ ἐκλογικά, γιατὶ μήτε ψηφίζει μάλιστα, ἐλαβεν ἀφορμή, καὶ ἥσυχα, ἀλλὰ σταθερὰ καὶ καθαρά, φανέρωσε τὴ γνώμη του περὶ πολιτικῆς καὶ πολιτευομένων, ἔδω· χωρὶς τὰ στερεότυπα δημοσιολογικὰ ἔσφωνητά, μὲ λογική, μαζί, καθόλου παραξένη, καὶ ὅμως πρωτότυπη, σὲ ὑφος δασκαλικὸ μαζὶ καὶ βιβλικό, «ἔλληνοπλαστικῶς καὶ χριστιανοειδωλολατρικῶς» — δικός του ὁ λόγος — τεχνίτης καὶ στὴν ἥθολογία καθὼς καὶ στὴ διήγηση, ἔδωκε τὴν τελειωτικὴ χτυπιὰ τῆς Πολιτικῆς. 'Ο κ. Παπαδημούλης ἔδωκε μαζὶ καὶ ἔνα καλὸ μάθημα στοὺς δημοσιολόγους

έκείνους ποὺ ἀναμασῶντας ἀφιλοσόφητα ἔναν ἀρχαῖο νόμο, καμωμένον ἀπὸ ἄλλες ἀνάγκες γιὰ καιροὺς ἄλλους, κηρύττουν κάθε λίγο καὶ λιγάκι πὼς πρέπει, καλὰ καὶ σώνει, δὲ πολίτης νὰ δουλεύῃ σὲ κάποιο κόμμα, νὰ φίχνῃ μαῦρον ἥ λευκὸ τὸν ψῆφο του σ' ὅποιον τοῦ κατέβηκε νὰ λαχταρίσῃ τὴ δόξα τῆς κάλπης, βουλευτὴν ἥ πάρεδρον ἥ σύμβουλο, νὰ σχολιᾶζῃ τὰ ἀρθρα τοῦ «Ἐθνοφύλακος» καὶ τοῦ «Φωτός», καὶ ζήτω! νὰ φωνάζῃ στὶς διαδηλώσεις. «Κυάμων ἀπέχεσθαι!» Ἀλλὰ μόνον μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ ἔχωριστὰ τάκολουνθα ποὺ λέει γιὰ μερικοὺς «ἄλλους ψιττακοὺς ἡθικολόγους, οἵτινες φηγγύουν ὑπερβολικὰς φωνὰς μὲ τόσην ἀφέλειαν καὶ ἀγαθοπιστίαν δι^ι ὅλα τὰ πράγματα. Πετῶντες ἀπὸ γενικότητος εἰς γενικότητα, περιέδρεψαν συλλογὴν τινα ἡθικῶν ἀξιωμάτων, τὴν ὅποιαν νομίζουσιν ἀλάνθαστον πανάκειαν πρὸς θεραπείαν πάσης πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς νόσου. «Οπου γενικότης, ἔκει καὶ ἐπιπολαιότης. Διὰ νὰ εἰνε τις ἐμβριθής, πρέπει νὰ ἔγκυπτη εἰς βαθεῖαν τῶν πραγμάτων μελέτην». Ἐκοιρῶς αὐτὸ εἰνε κ^α ἐν^τ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα γνωρίσματα τῆς «φιλολογικῆς συνειδήσεως» τοῦ Παπαδιαμάντη· αὐτὸ εἰνε ἵσως καὶ τὸ κλειδὶ τῆς τέχνης του. Μακρὺν ἀπὸ τὴ λέπρα τῶν γενικοτήτων! ὅπου γενικότης, ἐπιπολαιότης. Παντοῦ τὰ συγκεκριμένα, τὰ χειροπιαστά· ζωγραφίες τῶν πραγμάτων, ὅχι ἀρθρα· νὰ ἡ λιδία λίθος τῆς μελέτης τῆς βαθειᾶς! Πρόσωπα, ὅχι δόγματα. Εἰκόνες, ὅχι φράσεις. Κουβέντες, ὅχι κηρύγματα. Διηγήματα, ὅχι ἀγορεύσεις.

* * *

Καὶ «διηγηματογράφος» ἀκόμη, μολονότι κάπου ἔτσι αὐτοβαφτίζεται, δύσκολα συγκατανεύει νὰ φανερωθῇ πὼς εἰνε. Δὲ θυμοῦμαι ἄλλον νάπάντησα τεχνίτη σὰν αὐτόν, ποὺ ὅχι μόνο νὰ μὴν ἔχῃ τῆς τέχνης του τὴν αὐταρέσκειαν, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ

πῶς νὰ κρύψῃ κάθε τεχνίτη πόζα καὶ κάθε σκέψη, σὰ ματαιότητα. Ἡ τέχνη του είνε νὰ μὴ δείχνῃ καμμιὰ τέχνη, ὅχι μόνο στὰ λόγια του, ἀλλὰ καὶ στὴ σύνθεση πολλὲς φορὲς τῶν ἔργων του. Συχνὰ κόβει τὴν ἰστορία γιὰ νὰ μᾶς θυμίσῃ πῶς αὐτὰ ποὺ γράφει εἶνε ἄγνη ἀλήθεια, πὼς αὐτὸς δὲν ἐπινοεῖ, πὼς δὲν μαγερεύει ρομάντσα, πὼς μόνο τὶς ἀναμνήσεις του συντάσσει καὶ τὶς ἐντυπώσεις του μᾶς ἐμπιστεύεται· κι ἀλλοτε ὑποσημειώνει μὲ ψιλά, γιὰ νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίων ἐκείνων ποὺ πιστεύουν πρόδυμοι τὰ παραμύθια, καὶ τόσο δυσπιστοῦν πρὸς τὴν ἀλήθεια. ‘Ἡ φροντίδ’ αὐτὴ τοῦ δίνει μιὰ ἔξαιρετικὴν ὅψη ἀνάμεσα καὶ στοὺς ἀποκλειστικοὺς τεχνίτες τῆς πραγματολογικῆς σχολῆς· θαρρεῖς πὼς τοῦ ἔγινε μανία. Καὶ κανεὶς ἐπιπόλαιος ἀναγνώστης θὰ μποροῦσε καὶ μ’ αὐτά, σιμὰ στὴ μεγάλῃ δύμοιαλήθεια ποὺ ἀπλώνεται σ’ ὅλα τὰ ἰστορήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, νὰ συμπεράνῃ πῶς ὁ ἀνθρωπὸς αὐτὸς μνήμη μόνον ἔχει, καὶ φαντασία σπειρὶ δὲν ἔχει. Καὶ ὅμως δὲν πιστεύω νὰ βρίσκεται ὡς τὴν ὥρα στὴ φιλολογία μας τεχνίτης κατέχοντας τόσο ζωηρὰ τὴ δύναμη ποὺ οἱ ψυχολόγοι ὀνομάζουν συμπαθητικὴ φαντασία.

Καὶ τόσο είνε ξετιλυγμένο τὸ παρατηρητικὸ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τόσο καθαρὰ τυπώνεται τῆς ζωῆς ἡ σφραγίδα στὰ πλάσματά του ἐπάνω, ποὺ κανενὸς ἀπὸ τὸ νοῦ δὲ θὰ μπορῇ, νομίζω, νὰ περάσῃ πὼς δὲν τὸν εἰδεῖ στὰ σωστὰ ὅλον αὐτὸν τὸν κόσμον ὁ ζωγράφος του, πὼς δὲν ἔζησεν ἀγκαλιαστὰ μ’ αὐτὸν καὶ ἀδερφωμένα, πὼς δὲν μᾶς τὸν ωρίγνει στὸ χαρτὶ πιστὰ μὲ τὰ ὕδια του ὀνόματα καὶ μὲ τὸ κάθε τι δικό του. Καὶ νὰ σᾶς πῶ, ἡ φροντίδ’ αὐτὴ καμμιὰ φορὰ δὲν είνε πρὸς κέρδος τοῦ τεχνίτη· καμμιὰ φορὰ ὁ οεπόρτερ ἀδικεῖ τὸ συγγραφέα. ‘Ἄλλοτε πάλι τὰ διηγήματα είνε σὰν ὑδροκέφαλα· ἀρχῆς οὐν μὲ μιὰ φόρα, καὶ τελειώνουν σ’ ἔνα πούφ. (Αὐτὸ κάπως πάσχουν λ. χ. ἡ «Μαυρομαντηλοῦ» καὶ τὰ «Ναυαγίων Ναυάγια»). ’Άλλοτε ὅμως ἡ περιφρόνηση πρὸς τὴν οἰκονομία καὶ τὴ σύνθεσην, ἡ ἀδιαφορία

πρὸς τὰ ἔξωτερικὰ στοιχεῖα τῆς Τέχνης, ὅχι μόνο δὲν ἐμποδίζουν, ἀλλὰ — παράξενο! — νομίζεις πώς συντρέχουν γιὰ νὰ γεννηθοῦν ἔργα ἰσχυροτάτης πρωτοτυπίας, καὶ — δὲ φοβοῦμαι τὴ μεγάλη λέξη — μιᾶς πνοῆς σαιξιπηρικῆς. Τὸ ἀριστούργημα τοῦ εἰδούς, εἶνε κατὰ τὴ γνώμη μου, τὸ ἐπιγραφόμενο «Στὴν ‘Αγι’ Ἀναστασά», ὃνειρο μιᾶς νύχτας Λαμπτιάτικης. Ἐκεῖ τὰ πραγματικὰ καὶ τὰ ποιητικὰ διαδέχονται σφιχτοδεμένα τὸ ἔνα μὲ τἄλλο, μέσα σὲ τρεῖς καὶ τέσσερες μαζὶ ὑποθέσεις, τὰ ἐπεισόδια ἥλαρότατα, οἱ τοπιογραφίες, οἱ πίνακες, μιᾶς πολύχρωμης λαμπράδας ἀσύγκριτης, τὸ χιοῦμορ καὶ τὸ μυστήριον, ἡ εἰρωνεία καὶ ἡ ἐποποία, ἡ φάρσα καὶ ἡ θρησκεία, ὅλη ἡ μουσικὴ σκάλα τῆς ζωῆς, ἄνθρωποι μαζὶ καὶ φύσις, μαζὶ μὲ τῆς προσωπικὲς γνῶμες τοῦ ἕδιου συγγραφέως· κάτι ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ κλωτσοπηδήματα ἐνὸς γαϊδάρου καὶ τελειώνει στὴν ἡρωϊκὴ θυσία τοῦ Νικοτάρα, ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὶς χωριάτικες πονηριές μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ σῆγμα φαιδρότατα, καὶ μᾶς τραγουδεῖ τῶν πρωινῶν πουλῶν τὰ φτερογύίσματα, ἀπὸ τὸν ἀὔτὸν ὡς τὸ σπουργίτη μὲ μὲ λυρισμὸν Δαβίδ, σὲ ὅλους τοὺς τόνους, ὅλ’ αὐτὰ σ’ ἔνα διήγημα. Καὶ μὲ συγκινεῖ, καὶ τὸν θαυμάζω, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναλάβω (γιατὶ ὅσο κι ἀν εἶνε τρισμεγάλο τὸ διάστημα ποὺ χωρίζει τὸν τρισμέγιστο ποιητὴν ἀπὸ τὸν ταπεινό μας εἰδυλλιογράφον, ἡ συγκίνηση ποὺ μοῦ παρέχει ὁ μικρὸς εἶνε τότε ἀνάλογη) νὰ ἐπαναλάβω κ’ ἔγὼ ὅσα δ τρανὸς κριτικὸς εἶπε γιὰ τὸν τρανὸ ποιητή: «Μὴ ζητεῖτε σωστὴ σύνθεσην, ἔνα καὶ μοναχὸ ἐνδιαφέρον ποὺ νὰ μεγαλόνη ὅλοένα, σοφὰ οἰκονομημένα καὶ δεμένα μεταξύ τους πράγματα. Μ’ ἐνδιαφέρει ὅχι τὸ ποὺ θὰ βγῶ ἀλλὰ τὸ δτι διασκεδάζω στὸ δρόμο. Μοῦ ἀρέσει ὅχι τὸ φτάσιμον, ἀλλὰ τὸ ταξίδι. Εἶνε ἀνάγκη νὰ πηγαίνομε τόσον ἵσια καὶ τόσο γρήγωρα;»

* * *

Τὴν πεζήν μας γλῶσσα τὴ γράφει μὲ γραμματικὴ καθαρότητα, ἀλλ’ ὅχι ὅμως πάντα καὶ μὲ τὴ συνειδισμένη στερεοτυπία τῶν λογιωτάτων· βλέπεις πώς τὰ « γερά ἐλληνικά » τοῦ Τανταλίδη δὲν τοῦ εἶνε διόλου ξένα. Μόνο πώς ὁ Παπαδιαμάντης ἔμεινε ξένος στὴ σημαντικὴ μεταβολὴ ποὺ ἄρχισε μεθοδικὰ νὰ γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ τὸ « Ταξίδι ». τοῦ Ψυχάρη. Παραξένο θὰ ήταν ἀν δὲν ἔμενε ξένος. Νομίζω πώς καὶ μόνον η ἱερατικὴ ἀνατροφὴ τοῦ συγγραφέως τοῦ « Χριστοῦ στὸ Κάστρο » (ποὺ μὲ δσην ἀγάπη γράφει, μὲ περισσότερην ἀκόμα ἀγάπη ψάλλει στὶς ὅλον υχτιὲς τῶν ἑορτῶν μας) καὶ η εὐλάβειά του πρὸς τὰ θρησκευτικὰ κείμενα δὲν εἶνε ἀσχετη μὲ τὴν εὐλαβῆ του προσήλωση πρὸς τὰ γλωσσικὰ κείμενα· η καθαρεύουσα, καὶ γιατὶ συγγενεύει μὲ τὴ γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας, καὶ γιὰ μιὰ κάποιαν ἀκινησία ποὺ τὴν ἔχωροῖςει, μπορεῖ, σωστά, ἱερατικὴ γλῶσσα νὰ βαφτιστῇ. Μερικά του διηγήματα, κυρίως δσα τυπώθηκαν στὴ φιλολογικὴν « Ἐστία » κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς τοῦ γλωσσοδημοτικοῦ δργασμοῦ, εἶνε γραμμένα στὴν πεζὴ τὴ γλῶσσα μιᾶς σχολαστικῆς κι ὅλο μετοχὰς παραγεμισμένης περιοδολογίας· φανερὸ πώς ίσα ίσα θέλει νὰ ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ψυχάρη καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων. Κάπου μιλεῖ πάλι καὶ γιὰ « χυδαίαν ἀκυρολεξίαν τῶν γυναιῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ ὅχλου ». Μόνο ποὺ δὲ ζητεῖ συγχώρηση καὶ γιὰ τοὺς χυδαϊσμοὺς μὲ τοὺς δποίους ἀναγκάζεται ὀλοένα, καθὼς τὸ ἀπαιτεῖ η ζωή, νὰ παραγεμῖῃ τὸν ἀττικό του καμπᾶ, πάντοτε στοὺς διαλόγους, συχνὰ πυκνὰ στὶς περιγραφές του, καθὼς ζητοῦσαν τοῦ βυζαντινοῦ καιροῦ οἱ διάφοροι πεζογράφοι. Στὴν μοσχοβολισμένην ἴστορία τοῦ « Φτωχοῦ Ἅγιου » θυμᾶται πώς μικρός, αὐτὸς κ’ οἱ συνομήλικοί του « εὔρισκαν ἀφαντὸν τέρψιν εἰς τὸ νὰ κρούωσι μανιωδῶς τοὺς φαγισμένους παλαιοὺς κώδωνας τῶν ναΐσκων ». Μὲ τὴν ίδια εὐχαρίστηση τὸν φαντάζομαι νὰ χτυπάῃ τὴ φαγισμένη παλιὰ καμπάνα τῆς καθαρεύουσας. Κάποτε γυρίζει μ’ ἔνα

κρυφὸ πόθο πρὸς τὴν ἀφωρισμένη Δημοτική· δείχνει τότε σὰ νὰ θέλῃ ἀπὸ σιμότερα νὰ τὴ γνωρίσῃ, δείχνει πῶς μποροῦσεν, ἀν δρέγονταν νάρθῃ στὴ δούλεψή της, δουλευτῆς ἔκεινης νὰ φανῇ ἀξιώτερος κι ἀπὸ μερικοὺς ποὺ θέλουν νὰ περνοῦν πῶς ἔχουν τὰ πιστά της· τὴν κοιτάει σχεδὸν ἐρωτικά· εἶνε ὁ Ἰδιος ποὺ ἔγραψε σχεδὸν ἀπλόγλωσσα τὸν «Ἐρωτα-“Ηρωα», τοὺς «Ἀλαφροῖσκιωτους», καὶ τὸ ποίημα στὸ θάνατο τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, μοναδικῆς ἐμπνεύσεως. Ἀλλὰ γλήγωρα ἔχουνται καὶ τὸν τραβάει πίσω ἢ βαθειὰ χριστιανική του εὐλάβεια πρὸς τὰ ιερὰ λείψανα. Ἔτσι κι δὲ Καλόγερος τῆς ὅμωνυμης μελέτης του λίγο ἔλειψε νὰ πέσῃ στὰ δύχτια μιᾶς γυναίκας, ἀλλ’ ἡ «δσμὴ τοῦ χώματος» ποὺ ἀνάδινεν δὲ θηλυκόπρόσωπος πειρασμός, ἔγκαιρα τὸν κράτησε στὰ χεῖλη τοῦ γκρεμοῦ· κι δὲ καλόγερος πήρε τὸ φύσημά του ἵσα στ’ Ἀγιονόρος.

Ο λόγος του εἰν’ ἀλήθεια πῶς ἔχει ὅλη τὴ δυσκινησία τῆς πεζῆς μας γλῶσσας· ἀλλὰ τὸ δυσκίνητον αὐτὸ δὲν τῶχει πάντα. Μιὰ θηλυκὴ ἀστάθεια, μιὰ νευρικὴ ἀνησυχία, ἔνας impressio-nismus φανερώνεται, γενικῶς εἰπεῖν, στὸ ἔργο του, ποὺ τὸν κάνει νάλλαζῃ γραμματική, γλῶσσα, ὑφος, σύμφωνα μὲ τὶς περιστάσεις, τοὺς ἥρωές του, τὰ γοῦστα του, τὰ κέφια του. Πολλοὶ τὴ γλωσσικὴν αὐτὴν ἔλαστικότητα στὸ συγγραφέα τὴ θεωροῦν ἀκαταστασίαν ἢ ἀδυναμίαν, ἢ ὅλλο τι ἀσυγχώρητον. Ο μέγας λογοτέχνης Φλωμπέρ δὲ μπορεῖ νὰ νοιώσῃ τῆς τέχνης ὑφος παρὰ ἔνα καὶ μόνον ἀμετάβλητο μαρμαροσκαλισμένο γιὰ δλα τὰ ἔργα. Καὶ τὸ ἐφαρμόζει στὰ ἔργα του, καὶ πλάττει ἀριστούργηματα, καὶ τὸ διδάσκει στὰ γράμματά του. Ἐξεναντίας δὲ μέγας φιλόσοφος Σπένσερ φρονεῖ κ’ ἔξηγει πῶς τὸ ἴδιαίτερον ὑφος δὲν εἶνε παρὰ ἀποτέλεσμα γλωσσικῆς φτώχιας, καὶ δὲν[”] συμβιβάζεται μὲ τὸ νόμο τῆς προόδου. Γιὰ τὸν Σπένσερ δὲ ἴδεωδης λογοτέχνης ήτα εἰν’ ἔκεινος ποὺ θὰ μεταχειριστῇ, σύμφωνα μὲ

τις ἀνάγκες του, κάθητε ὕφος, ὅλα, καὶ τὰ πλέον διάφορα. Κρί-
νετε τώρα, μὲ τὴν ἡσυχία σας, μεταξὺ Φλωμπέρ καὶ Σπένσερ.

* * *

Μέσα στὰ «Θαλασσινὰ Εἰδύλλια» τεῦ Παπαδιαμάτνη — τὰ σκόρπια ἀκόμα καὶ ἀτύπωτα σὲ βιβλίο, καὶ νομαδικὰ καὶ ἄστεγα, πρὸς δόξαν μας — ἡ παρατηρητικότης πρῶτα καὶ ἡ θρησκευτικότης ὑστερα, γέννησαν μιὰ ζωὴ ποὺ μὲ ὅλη της τὴν γερή στρογγυλοπόρσωπη φοδοκοκκινάδα δείχνει μιὰ ψυχὴ στοχαστικὴ. Καὶ φτάνει αὐτό. Ὁ πεζογράφος εἶνε στὸ στοιχεῖο του. Μᾶς ἰστορεῖ τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὰ πλέον ταπεινὰ καὶ τὰ πλέον πεζά, μὲ τὴν σαφήνεια καὶ μὲ τὴν καθαρότητα, καὶ μὲ ὅλα τὰ καθέκαστα, ὅχι πρόχειρα βέβαια καὶ δημοσιογραφικά, ἀλλὰ σὰν παρατηρητής. Μέσα στὸν παρατηρητὴν εἶνε κ' ἔνας ποιητής. Ἀνάμεσα στὰ καθαρὰ καὶ στὰ εὐκολοξήγητα τὸ «μυστηριῶδες θέλγητρον τῆς σεληνοφεγγοῦς νυκτὸς» γίνεται ἀκόμα μυστηριωδέστερο. Δύο τρία λατρευτὰ ὄράματα γυναικῶν, σὰν τὴν Πολύμνια τοῦ «Ολόγυρα στὴ Λίμνη», σὰν τὴ Λιαλιώ τῆς «Νοσταλγοῦ», σὰν τὸ λευκὸ πλάσμα τῆς «Μιᾶς Ψυχῆς», μὲ μιὰ ψυχολογία βελουδένιας ἀπαλότητος, μὲ μίαν ἀλήθεια ποὺ δὲν ἔχει τίποτε φωμαντικό, τίποτε μελοδραματικό, τίποτε φρασεολογικὸ καὶ φορτωμένο, καὶ σκορπάει τὴν εὐωδία μιᾶς μενεέεδένιας ποιήσεως. Δύο τρεῖς ἀντρίκιες φυσιογνωμίες ἀλησμόνητες, σὰν τὸν μυστηριώδη φύλο καὶ σὰν τὸν Χριστοδούλη τοῦ «Ολόγυρα στὴ λίμνη», σὰν τὸν μάρτυρα βοσκὸ τοῦ «Φτωχοῦ Ἅγιου», σὰν τὸ Γιωργῆ τῆς Μπούρπαινας τοῦ «Ἐρως-“Ἡρως», σὰν τὸν ἥρωα τοῦ θαυμαστοῦ «Ἐρωτα στὰ χιόνια» ποὺ συγκινεῖ σὰν καλλιτέχνημα τοῦ Δοστογιέφσκη. Μία δύναμη ἡθογραφικὴ γιὰ ξετύλιγμα κοινωνικῶν θεμάτων καὶ καυτηρίασμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀσχημιᾶς ποὺ ἀπὸ τὸν δραματικώτατον

«Πολιτισμὸν εἰς τὸ χωρίον», περνῶντας ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικώτατα σχεδιασμένο «Καλόγερον», φτάνει στὴ νατουραλιστική, σχεδὸν ἐπικῆς μεγαλοπρεπείας, ἐντέλεια τῶν «Χαλασσοχώρηδων». Ἡ ἀνατριχύλα τοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου, τοῦ «πέραν τῆς ζωῆς» στὴ διπλοσήμαντη «Μία Ψυχή». Καὶ κάτι ἀκοναρέλλες τοῦ ποιητικοῦ καὶ κάτι ἔλαιογραφίες τοῦ πραγματικοῦ. Καὶ ὅλα σφιχτοδεμένα, ἀχώριστα. Ὁ Θεόκριτος μὲ τὸ Συναξαριστή. Ἡ Μοῦσα τοῦ Παπαδιαμάντη μᾶς δόηγεῖ στὸ γνώριμο χῶμα ποὺ ἐμαρτύρησεν ὁ φτωχὸς ἄγιος· ἀλλὰ τὸ χῶμα αὐτὸ δισχοβολῆ. Ἡ Μοῦσα αὐτὴ εἶνε σὰν τὴ Λαλιώ, τὴν νοσταλγόν. Παντρεμένη μὲ τὸν πεζότατο μισόκοπο κὺρο Μοναχάκη, ζῆ τὸν περσσότερο καιρὸν σὰ βυθισμένη στὸ δνειρό τῆς πατρίδας πέρα.

«Η Τέχνη», Απρίλης 1899.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τὴν ὥρα τούτη, καθὼς ἀπλώνετ' ἔξω ἔνα βράδι ὄλόμαυρο
ῦστερον ἀπὸ μιὰ παγωμένη θλιβερώτατη μέρα μοῦ ἔρχεται τὸ
δέξαφνο μήνημα. Πέθανε ὁ Παπαδιαμάντης.

Ο θάνατος γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς,
τῆς τέχνης καὶ τῆς σημασίας τοῦ νησιώτη λογογράφου, εἶναι
σὰ νὰ μὴν ἔχῃ νόημα. Νὰ ποὺ δὲ μὲ ταράττει, νὰ ποὺ δὲ μὲ
συγκινεῖ! Μὲ κάνει μόνο καὶ στοχάζομαι. Συγκεντρώνομαι.
Βλέπω. Θέλω κάτι νὰ δράξω. Κάτι νὰ καταλάβω τελειωτικὰ
καὶ ἀκέραια νὰ παραστήσω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τὸ μεγάλο καὶ τὸ
χαραχτηριστικό, ποὺ τὸ καρφώνει ἔξαφνα, μιὰ γιὰ πάντα, τὸ
χέρι τοῦ Χάρου, καὶ μᾶς τὸ κάνει ἔξαφνα ἄγαλμα ποὺ μᾶς
γοητεύει καὶ φάντασμα ποὺ μᾶς ἀνατριχιάζει.

Ο θάνατος, σβήνοντας τὰ μάτια τέτοιων ἀνθρώπων, πλάθει
μαζὶ τὴν εἰκόνα τους καὶ στερεώνει τὴν μνήμη τους, ἐργάζεται
σὰν ποιητὴς Ντάντες καὶ σὰν τεχνίτης Μιχαὴλ.- Ἀγγελος.

Ο Ἄλεξαντρος Παπαδιαμάντης, ποιητὴς μὲ τὸν πεζὸν τὸ
λόγο, καὶ κάποτε, μὰ πολὺ σπάνια, μὲ τὸ στίχο, ἔνας ἀπὸ τοὺς
ἔχωριστοὺς ἀρμονικοὺς ἀντιπροσώπους τῆς νέας καὶ ἀμουσης
ἀκόμα σὲ πολλὰ Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Μέσα στὸ ἔργο του, τὸ ἀπλὸ
καὶ τὸ ἀστόχαστο, ποὺ συνεχίζει καὶ τελειώνει τὴν βυζαντινὴν
παράδοση σὲ κάποια τῆς σημαντικὰ στοιχεῖα, καὶ στὰ καλὰ καὶ
στὰ πονηρά, ἀκόμα καὶ μὲ τὰ νεκρὰ τῆς γλώσσας καὶ τοῦ
ὑφους, τὰ σπαρμένα μέσα ἐκεῖ καὶ κρατημένα μὲ κάποιο πεῖσμα
καὶ μὲ κάποια ἀντίσταση καὶ μὲ ὅλη τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώ-
που τοῦ ἀναθρεμμένου καλογερικά, μὲ τὴν μνήμη του καὶ μὲ
τὴν καρδιά του γιομάτη ἀπὸ βιβλικὰ φητὰ καὶ λειτουργικὰ

τροπάρια. Ἐξακολουθεῖ καὶ συμπληρώνει τὴ βυζαντινὴ παράδοση μὲ κάτι τι μονότροπο καὶ σχεδὸν ἀκίνητο, μὲ κάποια χάρη καὶ συγκρατημὸν καὶ ἀφέλεια καὶ σοβαρότητα ποὺ δὲν τῆς λείπει τὸ χαμόγελο, καὶ μὲ θρησκευτικότητα ποὺ δὲν τῆς ἀπολείπει δλότελα καὶ ἡ ἔγνοια τοῦ κοσμικοῦ· μὲ τρόπους καὶ μὲ θέματα, μὲ σκήματα καὶ μὲ μικρογραφήματα, μὲ ἴστορίες καὶ μὲ ζωγραφίες ποὺ θυμίζουν κάποιες «μινιατούρες» τῶν πατέρων μας μέσα στὰ Βαγγέλια καὶ στὰ προσευκητάρια, διτὶ πιὸ δέξιο καὶ διτὶ πιὸ λεπτότερο ἔχει νὰ δεῖξῃ ἡ βυζαντινὴ τέχνη κάθε φορὰ ποὺ μὲ λιγοστὰ μέσα κατορθώνει πολλὰ καὶ συγκινεῖ δυνατά· πιὸ κοντά, στ' ἀποτελέσματα τοῦτα, μὲ τὴν κλασικὴ τέχνη, μὲ τὴν ἀρχαία τὴν δμορφιά.

Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι μαζὶ δροσολογημένο ἀπὸ τὸ γλυκοχάραμα τῶν νέων καιρῶν. Ὁ καλόγερος ποιητής, σκεδιάζοντας συχνὰ πυκνὰ «τὰ γερὰ ἐλληνικά» τοῦ σκολειοῦ του γιὰ νὰ διαβαστῇ ἀπὸ τούς, σὰν ἐκεῖνον, γραμματισμένους, καθὼς φαντάζεται, καὶ διαβασμένους ἀναγνῶστες του, ὁ ποιητής αὐτὸς εἶναι διπρόσωπος.

Μὲ τὴν ψυχή του τὴν ἄλλη, ποὺ δὲν εἶναι ἔεραμένη ἀπὸ τοῦ σκολειοῦ τὴν παράδοση, βλέπει, κουβεντιάζει, ἀνασταίνει, χρωματίζει κάνει μουσικὴ τὴ σκέψη του, ἀνοίγει τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ του γιὰ νᾶμπη καθαρὸ μέσα του τὸ ἐλληνικὸ τὸ φῶς, ὁ ἐλληνικὸς ὁ ἀέρας, ἀνοίγει διάπλατες τὶς πόρτες του, γιὰ νὰ μπῇ μέσα στὸ σπίτι του καὶ νὰ καθήσῃ καὶ νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ κλάψῃ καὶ νὰ χορέψῃ καὶ νὰ ζωγραφιστῇ καὶ νὰ ζήσῃ διαλεμένη, ἔκαθαρισμένη, μὰ πάντα χωρὶς πόζα, χωρὶς οητορική, χωρὶς καμιὰν ἔγνοια νὰ φαντάξῃ καὶ νὰ δειχτῇ, καὶ γιὰ τοῦτο σημαντικώτερη καὶ ἀληθινώτερη, ἀπαλὴ καὶ εὐγενικὴ πάντα καὶ ἐκεῖ ποὺ σὰν πρόστυχη φέρνεται καὶ ἐκεῖ ποὺ σὰν ἀκάθαρτη ξεμυτίζει, ἡ Ρωμιοσύνη κάποιων τόπων μας, μέσα στὰ νησιά μας, στὶς ἥμερες ἀκρογιαλιές μας, στὰ ζωγραφισμένα μας

βουνά, στὰ ζαφειρένια μας κύματα, στὰ πρασινισμένα μας τὰ καλύβια, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄντρες καὶ γυναικες, ἀνθρώποι φτωχοὶ καὶ λαϊκοὶ καὶ ἀκέραιοι καὶ ἀγνοὶ καὶ παραστατικοὶ μέσα στὰ πάθη τους, στὶς ἀγάπες τους, στὰ γλέντια τους καὶ στὰ μεθύσια τους, στὸ σάλεμα καὶ στὴν ἀκινησία τους, στὴν ταπεινότητα καὶ στὴ μικρότητά τους.

‘Ο Παπαδιαμάντης δὲ μεγάλος ζωγράφος τῶν ταπεινῶν. Οἱ ίστοριστής τῶν Θαλασσινῶν Εἰδοντίλιων, δὲ ἀπέρριτος καὶ ἀσκημάτιστος καὶ ἔλκυστικὸς καὶ εὐκολοδιάβαστος καὶ ἔχωριστὸς ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία του πρὸς τὸ τεχνικὸ τὸ ἔστιλιμα τῶν ίστοριῶν του, πρὸς δὲ τι δύνομάζεται συμμετρία καὶ σύνθεση. Ἀπαλὸς καὶ ἀφρόντιστος αὐτοσπουδαστής, ποὺ τραγουδᾷ πιὸ πολὺ καὶ ποὺ δημοσιογραφεῖ, παρὰ ποὺ χτίζει καὶ ποὺ καλλιτεχνεῖ τὶς ίστορίες του· κάτι τι ἀντίθετο πρὸς τὸν ἄλλον του τὸν διμότεχνο καὶ τὸν ἀντίμαχο, πρὸς τὸν Καρκαβίτσα, τὸν τραχύ, τὸ φροντισμένο, τὸ δουλευτή, τὸν ἥρωικὸ δημοτικιστή, ποὺ μᾶς ἐπιβάλλεται μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς δύναμης, ἐκεῖ ποὺ δὲ Παπαδιαμάντης μᾶς κυριεύει μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς χάρης. Μὰ μήπως ἡ δύναμη δὲν εἶναι χάρη; Καὶ μήπως ἡ χάρη δὲν κρύβει κάποια δική της δύναμη;

Τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ μαξὶ ἐκκλησιαστικὸ καὶ κοσμικό, βιζαντινὸ καὶ ἀνθρώπινο, κάτι τι διδαχτικὸ καὶ κυματιστό, γελαστὸ καὶ μελαγχολικό, τὸ λυρικὸ καὶ τὸ δραματικό, τὸ διγλωσσο καὶ δίψυχο, δείχνει, καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα του αὐτά, ζωηρότερο, ἀπὸ ἄλλα ἔργα, τὴν κατάσταση τῆς νέας Ἑλληνικῆς ψυχῆς· εἶναι κείμενο καὶ μαρτυρικὸ γιὰ τὸν ίστορικὸ καὶ τὸ μελετητὴ τῶν πραγμάτων μᾶς καὶ τῶν καιρῶν μᾶς ἀσύγκριτα σπουδαιότερο ἀπὸ τὶς βιολές καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους μᾶς. Ἀπὸ τὸν καιρό, ἔδω καὶ τριάντα χρόνια, ποὺ πρόβαλε μὲ τὸ Χρῆστο Μῆλιόνη καὶ μὲ τὴ Γυφτοπούλα του, ἵσα μὲ τὰ τελευταῖα του ἔργα, ὅλα σκόρπια σ' ἐφημερίδες καὶ σὲ περιοδικά, καὶ ἀνεύ-

ρετα και ἀνέκδοτα, ὁ ποιητὴς αὐτὸς ὁ περίφημος και ὁ ἀτύπωτος, ὁ χριστιανὸς και ὁ ἀλκοολικός, ὁ ψάλτης τοῦ ναοῦ και ὁ πιστὸς τῆς ταβέρνας, ὁ λατρευόμενος ἀπὸ τοὺς νέους γῦρο του και ὁ ἀπλησίαστος, ὁ ντυμένος σὰ ζητιάνος, και ὁ ἐμπνευσμένος σὰν ἀπὸ τὴ μοσχοβολιὰ δροσερῶτατων μενεξέδων, ὁ ἀκάθαρτος Παπαδιαμάντης και ὁ γλυκύτατος τραγουδιστὴς τοῦ Φτωχοῦ Ἀγιου και τῆς Νοσταλγοῦ, εἶδος τι Βερλαίν, μὰ πιὸ πολὺ κανονικός, μὰ λευκὸς στὴ ζωή του ὅσο δὲν εἴταν ὁ μεγάλος φράγκος διμόφυλός του· ἀπὸ τὰ 1880 ίσα μὲ τὰ τώρα, ὁ Παπαδιαμάντης ἔζησε περιφρονημένος και δοξασμένος, μοναχικὸς και καταφρονητικός, ὅσιος και ἀλήτης.

Μὰ πάντα ἔσταζε κάποιο μέλι ἀπὸ τὰ χεύλη του, και τὸ κοντύλι του, ἔτσι, ἄκοπα, ἀνετα, ἀπρόσεχτα, μὲ δυὸ τρεῖς μολυβιὲς μᾶς ἀφινε στὸ χαρτὶ ἀξέχαστα «σκίτσα», ποὺ τὸ στόμα τους ἥθελε φιλί, και τὰ μάτια τους γυρεύαν ἀγάπη και μᾶς τραβοῦσε ὁ ἀνθρωπὸς αὐτὸς ἀπάνου στὰ γραμμένα του και μᾶς ἀντάμωνε ἀδερφώνοντάς μας μὲ τὴ συγκίνηση και μὲ τὴ συμπάθεια. Τέτοιος είναι ὁ τεχνίτης. Σκάφτει μέσα στὴ συνείδηση τῶν δμοίων του και τὴν ἀνυψώνει, ἃς είναι και διαβατικά, τὴν ἀνθρωπιά τους.

Ἐδῶ και δεκατέσσερα χρόνια μέσα στὸ περιοδικὸ ή Τέχνη προσπάθησα κάπως μεθοδικώτερα νὰ σημειώσω τὴν ἐντύπωση ποὺ μοῦ προξενεῖ τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη. Τὰ λίγα λόγια τοῦτα, πρόχειρα και ἀταχτα αὐτοσκεδιασμένα, καιρὸ δὲν ἔχω σήμερα νὰ τὰ συγχρίσω και νὰ τὰ ἔτεντυλίξω. Μακαρισμένε και ἀξέχαστε, ἔνας δικό σου στίχος ξεφυτρώνει τώρα στὰ χεύλη μου, στίχος λυπητερὸς και διμως ἀπριλιάτικος, και μὲ δόλο τὸ χειμῶνα ποὺ μὲ ζώνει:

T' ἀηδόνια αὐτὰ ποὺ κελαϊδοῦν μοῦ φαίνουνται πάς κλαῖνε...

«Ἀκρόπολις», 4 Ιαν. 1911.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΛΑΜΑΣ

B'.

ΕΡΓΑ

Α'. ΕΚΔΟΣΕΙΣ

- 1.—* **Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά - Φῶτα** [ένας τόμος μὲ διηγήματα Πδμ. καὶ Μωραΐτιδη, καθὼς μὲ διαβεβαίωσε ὁ κ. Χ. Σταματίου, κάτοχος τοῦ μοναδικοῦ ἀντιτύπου] Ἐκδ. «Ἀκροπόλεως» 1890, σχ. 8°, σ. 144.
- 2.—* **Παναγία ἡ Κουνίστραια** ἥ Ιστορία τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ σεβασμίας εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς καλουμένης Εἰκονιστρίας. —Ἐπιμελεῖα Ἀλ. Παπαδιαμάντη, Βόλος 1903, σχ. 8°, σ. 16.
- 3.—**Ἡ Γυνφτοπούλα**, μυθιστόρημα. Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 288.
- 4.—**Ἡ Φόνισσα**, μυθιστόρημα, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 144. [Περιέχει: Ἡ Φόνισσα—”Ονειρο στὸ κῦμα—Ἡ Φαρμακολύτρια —”Υπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν —Ἡ Συντέκνισσα —Τὰ Κρούσματα].
- 5.—**Ἡ Μάγισσες**, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 160 [Περιέχει: Ἡ Μάγισσες—Μία Ψυχὴ —Οἰωνὸς—”Ο Ἐρωτας στὰ χιόνια —Χωρὶς στεφάνι—”Ἄγια καὶ πεθαμένα —Πάσχα Ρωμέϊκο —”Άλλος Τύπος —”Ο Ἀβασκαμὸς τοῦ Ἀγᾶ —Στὴν ”Ἄγι” Ἀναστασὰ—Τ” Ἀερικὸ στὸ δέντρο —Ἡ Μαυρομαντηλοῦ —Τὰ Καλαμπούρια ἐνὸς δασκάλου —Ἡ Μαούτα —Τὰ Λιμανάκια —”Ο Ἀνάκατος

· H Ηπειρούχητεν]

— Απειδία — Οι Ναυαγοφωτοι — Ο Ηπειροφόρος

· Υμαντέρα — H Ιάνοφιλοβοα — H Τύχη δι την

· Καταχτούχωλητρα — Της Κοκκινας το φτερο —

· επινιας 1912, αλ. 8ο, σ. 80 [Ηπειρε]: H

9.— **Xριστουγεννιατικα Διανυκτατα, Εκδ. οικος Ι. Φεζη,**

· H Τελεταλα βαττιοτικη — Eπως · Ηρως.

— Το Μοιρογόνι της φωναις — H Αιδης τον Ζεχον —

· αει : Απιναγιδιτικος Ηλιατης — Κοκκινα Θαλασσα —

· I. Φεζη, επινιας 1912, αλ. 8ο, σ. 80 [Ηπειρε]

· γηφωνως και αδινικης δια Ι. Ζεργον, Εκδ. οικος

8.— **Παραγινια Διανυκτατα, ιερα διογδοφωνας τον ουγ**

· Ναυαγιτων ναυαγια.

— ονιωτοι — H Λαοαγιούνα — Οι Χαλασσοφόροις

· ατη ίλινη — Το Εινιατοιρ φερια — Οι Ελαφοτ

· — Πειθαροις τον Αεκατερινουροφοτονο — Οι γηγηδα

· 1912, αλ. 8ο, σ. 104 [Ηπειρε]: O Ηπειροφόροις

7.— **O Ηπειροφόροις, Εκδ. οικος Ι. Φεζη, επινιας**

· ονιωτα.

· Αλιναδ — Αθιατος — Φωτα — Οι γηγηδα — Ιτα τα

· Αδιοτο, οτο Κατροδο — Φωτης "Αγιος — Ηροις και

· ιδινια — Ηπειρικη Ιανογαρια — H Χατσιτεν — Στο

· Το Θαυμα της Καινοαρινης — Της Ασωαλας τα

· 1912, αλ. 8ο, σ. 103 [Ηπειρε]: H Νοοταλιδος —

6.— **H Νοοταλιδος, Εκδ. οικος Ι. Φεζη, επινιας**

· ρος — Φορτωτηνερα νοοναγια.

· της φατνασια — O. Απειδιανος — O. Σηνιαδια —

· — Εξογικη Απιναδη — Με τον τεχνοφοιο — Αιναδη —

- 10.— **Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα**, Ἐκδ. οίκος Γ. Φέξη,
ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 80 [Περιέχει: Γουτοῦ
Γουπατοῦ — Τ' Ἀστεράκι — Ὁ Πολιτισμὸς εἰς τὸ
χωρίον — Ὁ Τυφλοσύρτης — Ἡ Φωνὴ τοῦ δρά-
κον — Τὰ Συχαρίκια — Τ' Ἀγνάντεμμα — Τὸ Σπιτάκι
στὸ λιβάδι — Τὸ Νησὶ τῆς Οὐρανίτσας].
- 11.— **Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Τεμπέλη**, Ἐκδ. οίκος Γ. Φέξη,
ἐκ Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 144 [Περιέχει: Τὰ
Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη — Τὸ Καμίνι — Τὰ Δύο
τέρατα — Πατέρα στὸ σπίτι — Ἡ Ξομπλιάστρα —
Στρίγγα Μάνα — Τὸ Πνίξιμο τοῦ παιδιοῦ — Θάνα-
τος κόρης — Βαρδιάνος στὰ Σπόρκα — Ἡ Χολερία-
σμένη].
- 12.— **Τὰ Ρόδινα ἀκρογιάλια**, Ἐκδ. οίκος Γ. Φέξη, 1913,
σχ. 8°, σ. 124 [Περιέχει: Τὰ Ρόδινα ἀκρογιάλια —
Χρῆστος Μηλιόνης].
- 13.— **Τὰ μετὰ θάνατον**. — **Ἡ Χολεριασμένη**, Ἐκδ. οίκος
Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1914, σχ. 8°, σ. 128 [Περιέ-
χει: Ἡ Χολεριασμένη — Ὁ Γάμος τοῦ Καραχ-
μέτη — Μάνα καὶ Κόρη — Δημαρχίνα νύφη — Οἱ
Κανταραῖοι — Τ' Μπούφ τοῦ π' λὶ — Ὁ Χαραμά-
δος — Ὁ Γείτονας μὲ τὸ λαγοῦτο — Ἡ Ἔννοια τοῦ
Θεοῦ καὶ ὁ ὑλισμὸς — Τὰ Μαῦρα κούτσουρα —
Τ' Ἀγγέλιασμα — Τραγούδια τοῦ Θεοῦ — Τὰ Συμ-
βάντα στὸν Μύλο — Τὰ Βενέτικα — Τὸ Χ.Α τοῦ... —
Ἡ Ἀποσώστρα].
- 14.— **Χριστουγεννιάτικα Διηγήματα**. — Μετ' εἰκονογραφιῶν
ὑπὸ Φρέσου Ἀριστέως, Ἐκδ. Ἡλίας Ν. Δικαῖος,
ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 119 [Περιέχει: Ὅπη-
ρέτρα — Οἱ Ἐλαφροῖσκιωτοι — Τῆς Κοκκώνας τὸ

— Ἐξοχικὴ Λαμπρὸν — Μὲ τὸν πεζόβολο — Ἀμαρτίας φάντασμα — Ὁ Ἀμερικάνος — Ὁ Σημαδιακὸς — Φορτωμένα κόκκαλα].

6.—***H Νοσταλγός***, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 103 [Περιέχει: Ἡ Νοσταλγὸς — Τὸ Θαῦμα τῆς Καισαριανῆς — Τῆς Δασκάλας τὰ μάγια — Παιδικὴ Πασχαλιὰ — Ἡ Χτυπημένη — Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο — Φτωχὸς Ἄγιος — Πόσις καὶ Δάμαρ — Ἄψαλτος — Φῶτα — Ολόφωτα — Γιὰ τὰ δύνοματα].

7.—***O Πεντάρρφανος***, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 104 [Περιέχει: Ὁ Πεντάρρφανος — Ρεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταυγούστου — Ολόγυρα στὴ λίμνη — Τὸ Ἐνιαύσιον θῦμα — Οἱ Ἐλαφροῖς σκιωτοὶ — Ἡ Δασκαλομάνα — Οἱ Χαλασοχώρηδες — Ναυαγίων ναυάγια].

8.—***Πασχαλινὰ Διηγήματα***, μετὰ βιογραφίας τοῦ συγγραφέως καὶ κριτικῆς ὑπὸ Ι. Ζερβοῦ, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 80 [Περιέχει: Λαμπριάτικος Ψάλτης — Κοκκώνα Θάλασσα — Τὸ Μοιρολόγι τῆς φώκιας — Ἡ Λίρες τοῦ Ζάχου — Ἡ Τελευταία βαπτιστικὴ — Ἔρως — Ἡρως].

9.—***Xριστουγεννιάτικα Διηγήματα***, Ἐκδ. οἶκος Γ. Φέξη, ἐν Ἀθήναις 1912, σχ. 8°, σ. 80 [Περιέχει: Ἡ Σταχτομαζώχτρα — Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι — Ὑπηρέτρα — Ἡ Γλυκοφιλοῦσα — Ἡ Τύχη ἀπ' τὴν Ἀμέρικα — Οἱ Ναυαγοσῶσται — Ὁ Πανταρώτας — Ἡ Πεποικιλμένη].

σπίτι — ‘Η Γλυκοφιλοῦσα — Στὸ Χριστό, στὸ
Κάστρο—Τὰ Χριστούγεννα τοῦ Τεμπέλη].

- 15.—**Πασχαλινὰ Διηγήματα.** — Μετ' εἰκονογραφιῶν ὑπὸ Φρέξου Ἀριστέως, Ἐκδ. Ἡλίας Ν. Δικαῖος, ἐν Ἀθήναις 1912 σχ. 8°, σ. 96 [Περιέχει: Βιογραφικαὶ σημειώσεις—Ἐξοχικὴ Λαμπρὸν—‘Η Τελευταία βαπτιστικὴ—Στὴν “Αγί” Ἀναστασὰ—Λαμπριάτικος Ψάλτης].
- 16.—**Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα.** — Μετ' εἰκονογραφιῶν ὑπὸ Φρέξου Ἀριστέως, Ἐκδ. Ἡλίας Ν. Δικαῖος, ἐν Ἀθήναις 1914, σχ. 8°, σ. 96 [Περιέχει: Πατέρα στὸ σπίτι — ‘Ο Ἐρωτας στὰ χιόνια — “Ἐρως—Ἡρως—Τὰ Συχαρίκια — ‘Ο Πανταρώτας — ‘Η Νοσταλγός].
- 17.—**Oι Ἐμποροι τῶν Ἐθνῶν,** ἴστορικὸν μυθιστόρημα, εἰκονογραφημένο ἀπὸ τὸν κ. Πέτρον Ροῦμπον, Ἀθῆναι, Ἐκδ. «Τύπος», Δημ. Π. Ταγκόπουλος & Σια, [1922], σχ. 8°, σ. 192.
- 18.—**Η Χολεριασμένη,** κι ἄλλα διηγήματα, Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐκ Ἀθήναις [1924] σχ. 16°, σ. 197 [Περιέχει: ‘Η Χολεριασμένη — ‘Ο Γάμος τοῦ Καραχμέτη — Μάνα καὶ κόρη — Δημαρχίνα νύφη — Οἱ Κανταραῖοι — Τ’ Μπούφ τοῦ π’λί — ‘Ο Χαραμάδος — ‘Ο Γείτονας μὲ τὸ λαγοῦτο — ‘Η Ἔννοια τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὑλισμὸς — Τὰ Μαῦρα κούτσουρα — Τ’ Ἀγγέλιασμα — Τραγούδια τοῦ Θεοῦ — Τὰ Συμβάντα στὸν μύλο — Τὰ Βενέτικα — Τὸ Χριστὸς ‘Ανέστη τοῦ Γιάννη — ‘Η Ἀποσώστρα].
- 19.—**Ο Πεντάρφανος,** Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις 1925, σχ. 16°, σ. 228 [Περιέχει: ‘Ο Πεντάρφανος — Ρεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταυγούστου

— ‘Ολόγυρα στὴ λίμνη — Τὸ Ἐνιαύσιον θῦμα — Οἱ Ἐλαφροῖσκιωτοι — Ἡ Δασκαλομάνα — Οἱ Χαλασσοχώρηδες — Ναυαγίων ναυάγια].

- 20.— **Νεκρὸς ταξιδιώτης**, Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις 1925, σχ. 16°, σ. 184 [Περιέχει: Νεκρὸς ταξιδιώτης — Τὰ Χέλια — Ἡ Καλλικατζοῦνα — Τὸ Χατζόπουλο — Τὰ Φραγκλέϊκα — Ἄγάπη στὸν γκρεμνὸ — Μεγαλείων δψώνια — Τὰ Δαιμόνια στὸ φέμα — Φιλόστοργοι — Ἡ Βλαχοποῦλα — Ὁ Αειπλάνητος — Ὁ Κοσμολαΐτης — Ὁ Καλόγερος].
- 21.— **Ἡ Φόνισσα**, κι ἄλλα διηγήματα. — Μὲ κριτικὴ βιογραφία I. Ζερβοῦ, Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις 1930, σχ. 16°, σ. 256 [Περιέχει: Ἡ Φόνισσα — Ὁνειρο στὸ κῦμα — Ἡ Φαρμακολύτρια — Ὅπο τὴν βασιλικὴν δρῦν].
- 22.— **Χρῆστος Μηλιόνης**, κι ἄλλα διηγήματα. — Μὲ κριτικὸ σημείωμα Γρ. Εενοπούλου, Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις 1930, σχ. 16°, σ. 174 [Περιέχει: Χρῆστος Μηλιόνης — Ἡ Συντέκνισσα — Τὰ Κρούσματα].
- 23.— **Τὰ Παιδικά**. — Ἐκλογὴ καὶ διασκευὴ Γεωργίας Ταρσούλη. — Εἰκονογράφηση Χαρίκλειας Ἀλεξανδρίδου — Στεφανοπούλου. Ἐκδ. οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», ἐν Ἀθήναις [1932], σχ. 4°, σ. 164 [Περιέχει: Ἡ Σταχτομαζώχτρα — Τὰ Δαιμόνια στὸ φέμα — Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι — Ἡ Μαυρομαντηλοῦ — Παιδικὴ Πασχαλιὰ — Τὸ Ἐνιαύσιον θῦμα — Φτωχὸς Ἀγιος — Τὸ Ἀγνάντεμα — Τὰ Κρούσματα — Ἡ Γλυκοφιλοῦσσα — «Ὑπηρέτρα»].

Β'. ΜΕ ΤΗ ΣΕΙΡΑ ΠΟΥ ΠΡΩΤΟΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΑΝ

α'. *Μυθιστορήματα καὶ διηγήματα.*

- 24.—**Η Μετανάστις.** — Διήγημα πρωτότυπον ὑπὸ Α. Πδ. [μυθιστόρημα], ἐφ. Νεολόγος, Κων/πόλεως ^{23/4} Σεπτ. 1879—^{22/3} Ιαν. 1880.
- 25.—**Οι Έμποροι τῶν Ἐθνῶν** [μυθιστόρημα, μὲ τὸ ψευδώνυμο Μποέμ], περ. Μὴ Χάνεσαι, 5 Νοεμ. 1882—8 Φεβρ. 1883.
- 26.—**Η Γυφτοπούλα** [μυθιστόρημα], ἐφ. Ἀκρόπολις, 21 Ἀπριλ. - 11 Ὁκτ. 1884.
- 27.—**Χρῆστος Μηλιδνῆς**, [μυθιστόρημα], περ. Ἔστία, 6 Ὁκτ. - 17 Νοεμβρ. 1885, σ. 678-82, 695-00, 711-16, 731-34, 746-49, 761-66 & 778-82.
- 28.—**Τὸ Χριστόψωμο**, ἐφ. Ἐφημερίς, 26 Δεκ. 1887.
- 29.—**Η Χήρα παπαδιά, Ἡμερολόγιον Σακελλαρίου** 1888, σ. 67-73.
- 30.—**Η Τελευταία βαπτιστική.** — Πρωτότυπον Πασχαλινὸν διήγημα, ἐφ. Ἐφημερίς, 24 Ἀπριλ. 1888.
- 31.—**Υπηρέτρα.** — Διήγημα ἐπὶ τῇ ἔօρτῃ τῶν Χριστουγέννων, ἐφ. Ἐφημερίς, 25 Δεκ. 1888.
- 32.—**Ο Σημαδιακός.** — Ἀνάμνησις τῆς ἔօρτῆς τῶν Φώτων, ἐφ. Ἐφημερίς, 6 Ιαν. 1889.
- 33.—**Η Σταχτομαξώχτρα,** ἐφ. Ἐφημερίς, 25 Δεκ. 1889.

- 34.—**Ἐξοχικὴ Λαμπρή.** — Παιδικαὶ ἀναμνήσεις, ἐφ. Ἐφημερίς, 1 Ἀπριλ. 1890.
- 35.—**Ἡ Χτυπημένη,** περ. Ἀττικὸν Μουσεῖον, Χριστούγεννα 1890, σ. 207 - 211.
- 36.—**Ο Πανταράτας.** — Ναυτικὸν διήγημα, ἐφ. Ἀκρόπολις, 8 Ἰαν. 1891.
- 37.—**Μία Ψυχή,** περ. Παρνασσός, Τόμ. ΙΔ'. 1891, σ. 50-57.
- 38.—**Παιδικὴ Πασχαλιά.** — Ἀναμνήσεις, ἐφ. Τὸ Ἀστυν, 24 Ἀπριλ. 1891.
- 39.—**Θέρος - Ἐρως.** — Εἰδύλλιον τῆς Πρωτομαγιᾶς, ἐφ. Ἀκρόπολις 1 - 5 Μαΐου 1891.
- 40.—**Ἡ Μαυρομαντηλοῦ,** περ. Ἐστία, 1891, α' ἑξαμηνία σ. 225 - 28 & 248 - 52.
- 41.—**Φτωχὸς Ἄγιος.** — Νησιωτικὴ παράδοσις, περ. Ἐστία 1891, β'. ἑξαμ. σ. 33 - 37 & 54-58.
- 42.—**Πάσχα Ρωμέϊκο.** — Σύγχρονος ἥθογραφία, περ. Ἀττικὸν Μουσεῖον, Πασχαλινὸν 1891, σ. 347 - 48.
- 43.—**Ο Πολιτισμὸς εἰς τὸ χωρίον,** ἐφημ. Ἐφημερίς, 25 Δεκ. 1891.
- 44.—**Ο Ἀμερικάνος.** — Χριστουγεννιάτικον διήγημα, ἐφ. Τὸ Ἀστυν, 25 - 26 Δεκ. 1891.
- 45.—**Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο.** — Διήγημα Χριστουγεννιάτικον, περ. Ἐστία, 1892, α'. ἑξαμ. σ. 1 - 6 & 23 - 29.
- 46.—**Ολόγυρα στὴ λίμνη.** — Ἀναμνήσεις πρὸς φίλον, περ. Ἐστία, 1892, α'. ἑξαμ. σ. 305-310 & 323 - 30.
- 47.—**Ἀποκρητικὴ νυχτιά,** ἐφ. Ἐφημερίς, 17 Φεβρ. 1892.

- 48.—**Ο Καλόγερος.**—Μικρὰ μελέτη, ἐφ. Ἐφημερίς, 24-29 Φεβρ. 1892.
- 49.—**Στὴν Ἀγιὴν Ἀναστασά,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 4 Ἀπρ. 1892.
- 50.—**Ἡ Βλαχοπούλα,** ἐφ. Ἐφημερίς, 5 Ἀπρ. 1892.
- 51.—**Oἱ Χαλασοχώρηδες.**—Μικρὰ μελέτη, ἐφ. Ἀκρόπολις, 12 - 22 Αὐγ. 1892.
- 52.—**Oἱ Ἑλαφροῖσκιωτοι,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 25 & 27 Δεκ. 1892.
- 53.—**Ο Τυφλοσύρτης,** Ἐθνικὸν Ἡμερολ. Σκόκου 1893, σ. 308 - 20.
- 54.—**Ναυαγίων νανάγια,** περ. Ἔστια, 1893, α' ἔξαμηνία σ. 17 - 19 & 34 - 37.
- 55.—**Δαμπριάτικος Ψάλτης,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 27-31 Μαρτ. 1893.
- 56.—**Βαρδιάνος στὰ Σπόρκα,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 14 Αὐγ. - 5 Σεπτ. 1893.
- 57.—**Tῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 25 Δεκ. 1893.
- 58.—**"Ωχ ! Βασανάκια,** περ. Νέον Πνεῦμα, "Ετος Β'. Τόμ. Α', Ιαν. 1894. σ. 73 - 80.
- 59.—**Ἡ Δασκαλομάνα.**—Παλαιὰ σημειώσεις, Ἡμερολ. Νέα Ἑλλάς 1894, σ. 173 - 84.
- 60.—**Tὰ Συχαρίκια.**—Ἀγιοβασιλιάτικον διήγημα, ἐφ. Ἀκρόπολις, 1 Ιαν. 1894.
- 61.—**Ἡ Νοσταλγός,** περ. Ἔστια 1894, σ. 149 - 53, 161 - 64 & 179 - 82.
- 62.—**Ἡ Γλυκοφιλοῦσα,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 25 - 28 Δεκ. 1894.
- 63.—**Πατέρα στὸ σπίτι,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 1 Ιαν. 1895.

- 64.—*Ο Έρωτας στὰ χιόνια*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 1 Ιαν. 1896.
- 65.—*Δύια καὶ πεθαμένα*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 10 & 11 Φεβρ. 1896.
- 66.—*Χωρὶς στεφάνη*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 24 Μαρτ. 1896.
- 67.—**Ο Ξεπεσμένος δερβίσης*, ἐφ. Ἐκδόσεις, ἡμίφυλλον φθινοπώρου, 1896. [σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιόχειρη σημείωση τοῦ Πδμ.]
- 68.—*Ο Αβασκαμὸς τοῦ ἀγᾶ*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 3 Νοεμ. 1896.
- 69.—*Τὸ Σπιτάκι στὸ λιβάδι*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 24 Νοεμ. 1896.
- 70.—*Τὰ Χριστούγεννα τοῦ τεμπέλη*, *Χριστουγεννιάτικη* Ἐκδόσεις 1896.
- 71.—*Έρως - Ήρως*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 1 Ιαν. 1897.
- 72.—*Γουτοῦ - Γουπατοῦ*, ἐφ. Ἐκδόσεις, 1 Ιαν. 1899.
- 73.—*Oἱ Παραπονεμένες*, ἐφ. Τὸ Αστυν, 5 Μαρτ. 1899.
- 74.—*T' Αγγάντεμμα*, περ. Η Τέχνη, Ἀπρίλ. 1899, σ. 130-33.
- 75.—*Τὸ Ἐνιαύσιον θῦμα*, ἐφ. Τὸ Αστυν, 25 Δεκ. 1899.
- 76.—*Άμαρτίας φάντασμα*, ἐφ. Τὸ Αστυν, 1 Ιαν. 1900.
- 77.—*Ἄπόλαυσις στὴ γειτονιά*, ἐφ. Τὸ Αστυν, 15-16 Αὐγ. 1900.
- 78.—*Τὰ Δαιμόνια στὸ ρέμα*, περ. Εθνικὴ Αγωγὴ 1900, σ. 211-16.
- 79.—*H Μάγισσες*, περ. Τὸ Περιοδικόν μας Πειραιᾶς 1900, Τόμ. Α΄, σ. 190-94.
- 80.—*Ο Γαγάτος καὶ τὸ ἀλογο*, περ. Τὸ Περιοδικόν μας Πειραιᾶς 1900, Τόμ. Α΄, σ. 274 - 76.

- 81.—**Tὸ Πνεῖμο τοῦ παιδιοῦ**, περ. *Tὸ Περιοδικόν μας Πειραιᾶς* 1900, Τόμ. Β', σ. 193 - 96.
- 82.—**Κοκκώνα φάλασσα** ἡ τὸ γράμμα τῆς πεθερᾶς, περ. *Tὸ Περιοδικόν μας Πειραιᾶς* 1900, Τόμ. Β', σ. 217-26.
- 83.—**Όνειρο στὸ κῦμα**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Α', 15 Όκτ. 1900, σ. 9-15.
- 84.—**Ο Γείτονας μὲ τὸ λαγοῦτο**, ἐφ. *Σκρίπ*, 25 Δεκ. 1900.
- 85.—**Η Φαρμακολύτρια**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Α', 31 Δεκ. 1900, σ. 214-19.
- 86.—**Τρελλὴ βραδειά**, Ἐθνικὸν Ἡμερολ. *Σκόκου* 1901, σ. 344-52.
- 87.—**Үπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Α', 31 Μαρτ. 1901, σ. 452 - 54.
- 88.—**Πόσις καὶ Δάμαρ**.—(Διάλογος), περ. *Ο Διόνυσος*, 1901, Τόμ. Α', σ. 265-68.
- 89.—**Η Τύχη ἀπὸ τὴν Ἀμέρικα**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Β', 30 Ἰουν. & 15 Ἰουλ. 1901, σ. 207-12 & 252 - 56.
- 90.—**Tὸ Θαῦμα τῆς Καισαριανῆς**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Β', 15 Αὐγ. 1901, σ. 233 - 36.
- 91.—**Η Χολεριασμένη**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Γ', 31 Όκτ. 1901, σ. 49 - 51.
- 92.—**Oἱ Ναναγοσῶσται**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Γ', 31 Δεκ. 1901, σ. 182 - 84.
- 93.—**Ο Πανδρολόγος**, Ἐθνικὸν Ἡμερολ. *Σκόκου* 1902, σ. 260 - 69.
- 94.—**Γιὰ τὰ δνόματα**, περ. *Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ* 1902, σ. 158-61.

- 95.—***Tὸ Νησὶ τῆς Οὐρανίτσας***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Γ', 15 Μαρτ. 1902, σ. 346 - 48.
- 96.—***Στριγλα μάνα***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Δ', 15 Ἰουν. 1902, σ. 134 - 37.
- 97.—***Ἡ Θητεία τῆς Πενθερᾶς***, περ. *Ζωὴ*, 30 Νοεμ. 1902, σ. 3 - 12.
- 98.—***Ἡ Φόνισσα***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Ε', 15 Ἰαν.-15 Ἰουν. 1903, σ. 193 καὶ πέρα.
- 99.—***Ο Κοσμολαΐης***, ἐφ. *Ἄθηναι*, 30 Ἰουν. 1903.
- 100.—***Tὰ Κρούσματα***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. ΣΤ', 15 Ἰουν. 1903, σ. 595 - 601.
- 101.—***Ο Κακόμητις***, ἐφ. *Ἐστία*, 21 - 22 Ἰουν. 1903.
- 102.—***Oἱ Κουκλοπαντριές***, ἐφ. *Σκρίπ*, 2, 3 & 7 Σεπτ. 1903.
- 103.—***Ἡ Συντέκνισσα***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Ζ', 15 Νοεμ. 1903, σ. 69-72.
- 104.—***Ἄλλος Τύπος***, ἐφ. *Σκρίπ*, 27 Νοεμ. 1903.
- 105.—***Μικρὰ ψυχολογία***, ἐφ. *Tὰ Νέα* [ἡμερομηνία;] 1903.
- 106.—****Ο Ἀλιβάνιστος***, περ. *Μοῦσαι* 1903 [σύμφωνα μὲ ίδιοχειρη σημείωση τοῦ Πδμ.].
- 107.—***Ἡ Φωνὴ τοῦ δράκοντος***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Η', 15 Ἰουν. 1904, σ. 129 - 36.
- 108.—***Tὰ Δύο κούτσουρα***, ἐφ. *Ἐστία*, 12 - 14 Νοεμ. 1904.
- 109.—***Ἡ Στοιχειωμένη καμάρα***, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Θ', 30 Νοεμ. 1904, σ. 101 - 4.
- 110.—***Ἡ Ντελησφέρω***, ἐφ. *Μεταρρύθμισις*, 25 Δεκ. 1904.

- 111.—**T' Μπούφ τοῦ π' λι,** ἐφ. Σκρίπ, 25 Δεκ. 1904.
- 112.—**Ο Χαραμάδος,** ἐφ. Τὸ Ἀστυ, 25 Δεκ. 1904.
- 113.—**Ο Χορδες εἰς τοῦ κυρίου Περιάνδρου,** ἐφ. Σκρίπ, 4 Ιαν. 1905.
- 114.—**Γυνὴ πλέουσα,** (Ἀποκρητικὸν διήγημα) ἐφ. Μεταρ-
γύθμισις, 15 - 22 Φεβρ. 1905.
- 115.—**Η Χήρα τοῦ Νεομάρτυρος,** περ. Ἀκρίτας, ἔτος Β'.
Μάρτης 1905, σ. 2 - 9.
- 116.—**Η Ακληρη,** ἐφ. Ἀκρόπολις, 17 Ἀπριλ. 1905.
- 117.—**Η Αποσώστρα,** περ. Ο Νουμᾶς, 8 τοῦ Μάη 1905, σ. 2 - 4.
- 118.—**Ο Πεντάρρωνος,** περ. Παναθήναια, Τόμ. I', 31 Αὐγ.
1905, σ. 261-65.
- 119.—**Η Μασύτα,** περ. Παναθήναια, Τόμ. IA', 31 Ὁκτ. 1905,
σ. 39-41.
- 120.—**Αψαλτος,** Ἐθνικὸν Ἡμερολ. Σκόπου, 1906, σ. 127-31.
- 121.—**Ἐρμη στὰ ξένα,** Ἡμερολ. τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπι-
κῶν Καταστημάτων ἐν Κων/πόλει, ἔτος Β'. 1906,
σ. 241 - 46.
- 122.—**Ρεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταυγούστου,** περ. Παναθή-
ναια, Τόμ. IB', 15 Ιουν. 1906, σ. 137 - 44.
- 123.—**Τὸ Ψοφῆμι,** [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός], ἐφ. Νέον
Ἀστυ, 5 Αὐγ. 1906.
- 124.—**Oι Λύο δράκοι,** ἐφ. Νέον Ἀστυ, 8 Αὐγ. 1906.
- 125.—**Πολα ἐκ τῶν δύο,** ἐφ. Νέον Ἀστυ, 12 Αὐγ. 1906.
- 126.—**Η Θεοδικία τῆς δασκάλας,** ἐφ. Νέον Ἀστυ, 15 Αὐγ.
1906.

- 127.—***Tὸ Τυφλὸ σοκάνι,*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 19 Αὐγ. 1906.
- 128.—***Tὸ «Νάμι» της,*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 21 Αὐγ. 1906.
- 129.—***Σταγόνα νεροῦ..., [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός],***
ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 28 Αὐγ. 1906.
- 130.—***Ἐξοχικὸν κροῦσμα,*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 2 Σεπτ. 1906.
- 131.—***Ἡ Ἐπίσκεψις τοῦ Ἅγιου Δεσπότη [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός]*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ* 5 Σεπτ. 1906.
- 132.—***Tὸ Θαλάσσωμα [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός]*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 13 Σεπτ. 1906.
- 133.—***Κοινωνικὴ δρμονία [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός],***
ἐφ. *Νέον Ἀστυ* 18 Σεπτ. 1906.
- 134.—***Ἡ Γρατὰ κ' ή θύελλα [μὲ τὸ ψευδώνυμο: Σκεπτικός],***
ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 23 Σεπτ. 1906.
- 135.—***Ἄνθος τοῦ γιαλοῦ,*** ἐφ. *Ἐστία*, 24 Δεκ. 1906.
- 136.—***Ἡ Μακρακιστίνα,*** ἐφ. *Νέον Ἀστυ*, 25 Δεκ. 1906.
- 137.—***Tὸ Κρυφὸ μανδράνι,*** ἐφ. *Ἀλήθεια*, 25 Δεκ. 1906.
- 138.—***Ἡ Ξομπλιάστρα, περ.*** *Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ.* Τόμ. 3,
Δεκ. 1906, σ. 494 - 96.
- 139.—***Tὸ Λιμανάκια, περ.*** *Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ.* Τόμ. 3, Ἰαν.
1907, σ. 512 - 15.
- 140.—***Θάνατος κόρης, Ἐθνικὸν Ἡμερολ.*** *Σκόπου* 1907,
σ. 257-66.
- 141.—***Tὸ Πτερόεντα δῶρα,*** ἐφ. *Ἀλήθεια*, 1 Ἰαν. 1907.
- 142.—***Ἡ Κάλτσα τῆς Νώενας,*** ἐφ. *Ἀλήθεια*, 7 Ἰαν. 1907.
- 143.—***Ἀσπρη σὰν τὸ χιόνι,*** ἐφ. *Ἀλήθεια*, 14 Ἰαν. 1907.

- 144.— **Μὲ τὸν πεζόβολο,** περ. Παναθήναια, Τόμ. ΙΓ', 15 Ἰαν.
1907, σ. 206 - 08.
- 145.— **Τὸ Καμίνι,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 3, Μάρτ.-
Ἄπρ. 1907, σ. 552 - 54.
- 146.— **Τὸ Ἀερικὸ στὸ δέντρο,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 3,
Ἰουνίος 1907, σ. 605 - 06.
- 147.— **Φορτωμένα κόκκαλα,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 4,
· Οκτ. 1907, σ. 643 - 46.
- 148.— **Τὰ Ρόδιν' ἀκρογιάλια,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 4,
Νοέμ. 1907 - Ἰούν. 1908, σ. 667 καὶ πέρα.
- 149.— **Ἡ Λίρες τοῦ Ζάχου,** Ἐθνικὸν Ἡμερολ. Σκόπου 1908,
σ. 241 - 47.
- 150.— **Τὸ Μυρολόγι τῆς φώκιας,** ἐφ. Πατρίς, 13 Μαρτ. 1908.
- 151.— **Τὰ Καλαμπούρια ἐνδὲ δασκάλου.** — Ἀναμνήσεις φοι-
τητικοῦ βίου, περ. Παναθήναια, Τόμ. ΙΣΤ', 15 Ἀπρ.
1908, σ. 7 - 8.
- 152.—* **Τὸ Ἀστεράκι,** περ. Κόσμος, Σμύρνης, ἔτος Α'. Δεκ.
1908, σ. 21 - 22.
- 153.— **Ἡ Πιτρόπισσα,** Ἐθνικὸν Ἡμερολ. Σκόπου 1909,
σ. 258 - 61.
- 154.— **Τὰ Δύο τέρατα,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 5, Ἰούλ.
1909, σ. 295 - 99.
- 155.— **Τῆς Δασκάλας τὰ μάγια,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ.
Τόμ. 5, Αὔγ. - Σεπτ. 1909, σ. 330 - 33.
- 156.— **Ἡ Πεποιηλμένη,** περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 6,
· Οκτ.- Νοέμ. 1909, σ. 24 - 31.

- 157.— **Νεκρὸς ταξιειδιώτης**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. ΙΘ', 28 Φεβρ. 1910, σ. 275 - 78.
- 158.— * **Ο Ἀνάκατος**, περ. *Παναθήναια*, Τόμ. Κ', 15 - 30 Σεπτ. 1910, σ. 289 - 92.
- 159.— * **Τὸ Γράμμα στὴν Ἀμερική**, περ. *Χαρανγὴ Μυτιλήνης*, ἔτος Α'. 15 Ὁκτ. 1910, σ. 3 - 5.
- 160.— * **"Ἐρημο μνῆμα**, περ. *Χαρανγὴ Μυτιλήνης*, ἔτος Α'. 31 Ὁκτ. 1910, σ. 20 - 21.
- 161.— * **Ο Ἀντίκτυπος τοῦ νοῦ**, [τὸ τελευταῖο δημοσιευμένο διήγημα τοῦ Πδμ. ὅταν ζοῦσε — λείπει ἡ συνέχεια], περ. *Χαρανγὴ Μυτιλήνης*, 14 Δεκ. 1910, σ. 65-67. [Ξανατ. συμπληρωμένο στὸ *Ημερολόγιον τοῦ «Μπουκέτου»* 1928, σ. 12-15].
- 162.— * **Τὸ Βιδάνιο**, περ. *Χαρανγὴ Μυτιλήνης*, ἔτος Α'. [ἡμερομηνία;] 1911, σ. 98. [πιθανώτατα ἀνατύπωση ἀπὸ παλαιότερη δημοσίεψη].
- 163.— **Δημαρχίνα νύφη**, περιοδ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Β'. Μάρτιος 1912, σ. 419 - 22.
- 164.— **Τραγούδια τοῦ Θεοῦ**, περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Β'. Μάρτιος 1912, σ. 423 - 25.
- 165.— **Τὸ Ἀγγέλιασμα**, περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Γ'. Απρίλιος 1912, σ. 5 - 9.
- 166.— **Οἱ Κανταραῖοι**, περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Γ'. Απρίλιος 1912, σ. 9-12.
- 167.— **Τὸ Χατζόπουλο**, περ. *Ο Καλλιτέχνης*, Τόμ. Γ'. Μάϊος 1912, σ. 45-51.

- 168.— **Μεγαλείων δψώνια, περιοδ.** 'Ο Καλλιτέχνης, Τόμ. Γ'.
Μάϊος 1912, σ. 51 - 56.
- 169.— **Tὰ Βενέτικα, περ.** 'Ο Καλλιτέχνης, Τόμ. Γ'. 'Ιούνιος
1912, σ. 77-84.
- 170.— **Tὰ Φραγκλέσια, περ.** 'Ο Καλλιτέχνης, Τόμ. Γ'. 'Ιούλ.
1912, σ. 113-20.
- 171.— **Tὰ Μαῦρα κούτσουρα, περ.** 'Ο Καλλιτέχνης, Τόμ. Γ'.
Αὔγ. & Σεπτ. 1912, σ. 149 - 53 & 187 - 92.
- 172.— **Άγάπη στὸν οφεμνό,** Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Σκόκου,
1913, σ. 37 - 44.
- 173.— **Μάνα καὶ κόρη,** «Τὰ μετὰ θάνατον» "Εκδ. Γ. Φέξη, 1914
- 174.— **Ο Γάμος τοῦ Καραχμέτη** » » »
- 175.— **Tὰ Συμβάντα στὸ μῆλο,** » » »
- 176.— **Tὸ X. Α τοῦ...** » » »
- 177.— **Φλώρα ἡ λάβρα,** [μὲ προλογικὸ σημείωμα τῆς συντάξεως τῆς], ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 31 Μαΐου 1925.
- 178.— **Η Ἀσπροφουστανοῦσσα,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 4. Ιουν. 1925.
- 179.— **Tὸ Ιδιόκτητο,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 5 Ιουν. 1925.
- 180.— **Νευράνθεμα,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 6 Ιουν. 1925.
- 181.— **Tὰ Τελευταῖα τοῦ γέρου,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 7 Ιουν.
1925.
- 182.— **Ἐπιμηθεῖς εἰς τὸν βράχον,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 11
Ιουν. 1925.
- 183.— **Tὸ Κουκούλωμα,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 14 Ιουν. 1925.
- 184.— **Η Κλεφτοπαρέα,** ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 26 Ιουλ. 1925.

- 185.—*Iατρεῖα τῆς Βαβυλῶνος*, ἐφ. Ἐλεύθ. Βῆμα, 17 Αὐγ. 1925.
- 186.—Τὸ τελευταῖον ἀνέκδοτον χειρόγραφον. — Μία σελίδα τῆς ζωῆς του. (”Ατιτλος διηγηματικὴ αὐτοπροσωπογραφία), ἐφ. Πολιτεία 13 Σεπτ. 1925.
- 187.—Τὸ Ζωνταρὸ κιβούρι μου, περ. Κυριακὴ Ἐλευθ. Βήματος, 12 Δεκ. 1926.
- 188.—Φῶτα - δλόφωτα, [ἄγνωστο ποῦ πρωτοδημοσιεύτηκε].
- 189.—*Ἡ Καλλικατζούνα*, » » »
- 190.—*Ο Ἀειπλάνητος*, » » »
- 191.—*Tὰ Χέλια*, » » »
- 192.—*Φιλόστοργοι*, » . » »
- 193.—Τρικολόρο, [ἄγνωστο ποῦ πρωτοδημοσιεύτηκε μὲ ἄλλον τίτλο — ξανατ. στὸ Ἡμερολόγιον τοῦ «Μπουκέτου» 1931, σ. 12 - 14].

β'. Ποιήματα.

- 194.—Δέησις (Ἐράνισμα ἐκ τῶν Ψαλμῶν), περ. Σωτήρ, Τόμος 5ος, Ὁκτ. 1881, σ. 31-32.
- 195.—*Ἡ ἔκπτωτος ψυχή*, περ. Σωτήρ, Τόμ. 5ος, Ἰαν. 1882, σ. 128.
- 196.—*Ο ἀγγελος, ὡς λέγουν τῆς ὑστάτης...*, στὸ διήγημα: «Μία ψυχή», περ. Παρνασσός, Τόμ. ΙΔ'. 1891, σ. 50 - 57. [Βλπ. καὶ τὸν ἀριθ. 5].
- 197.—*Εἰκόν' ἀχειροποίητη ποὺ στήν καρδιά μου σ' εἶχα...*, στὸ διήγημα «Θέρος - Ἔρως», ἐφ. Ἀκρόπολις, 1 - 5 Μαΐου 1891.

- 198.—**Η κοιμάμενη βασιλοπούλα** [μ' ἐγκωμιαστικὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τῆς συντάξεως τῆς] ἐφ. Ἐφημερίς, 21 Σεπτ. 1891.
- 199.—**Τὸ δραῖον φάσμα** (Στίχοι τῆς Πρωτομαγιᾶς), ἐφ. Ἀκρόπολις, 1^η Μαΐου 1892.
- 200.—**Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου...** (Παράφρασις ἐκ τοῦ ΠΓ' Ψαλμοῦ), στὸ διήγημα «**Η Γλυκοφιλοῦσα**», ἐφ. Ἀκρόπολις, 25 - 28 Δεκ. 1894. [Βλπ. ἀριθ. 9, 14 & 23].
- 201.—**Διστιχο, Πανελλήνιος Ἀνθολογία**. Δ. Κοκκινάκη, 1899, σ. 132 [πιθανώτατα ἀνατύπωση ἀπὸ ἀνεύρυτο διήγημα τοῦ Πδμ. μὲ τίτλο «**Αγάπαις ταξειδιάραις**»].
- 202.—**Εἰς μνήμην τοῦ Ἐπαμεινώνδα Δεληγεώργη** [τρίστιχο], ἐφ. Εστία, 27 Νοεμ. 1908.
- 203.—**Στὴν Παναγία τὴν Κεχριά**, περ. Ἑλληνικὴ Ζωή, Ἀρ. 1, 23 Νοεμ. 1920, σ. 13.
- 204.—**Στὴν Παναγίτσα στὸ Πυργί**, ἡμερολ. Πανδώρα, Κ. Πασαγιάννη, 1923, σ. 258 - 59.
- 205.—[**Στὴν Παναγία τὴν Κουνιστρα**], ἐφ. Πολιτεία, 13 Σεπτ. 1925.
- 206.—**Στὴν Παναγία τὴν Κουνιστρα** [παραλλαγὴ ἢ μᾶλλον προσχέδιο τοῦ παραπάνω — μὲ ἐπεξηγηματικὸ ἄρθρο τοῦ Κ. Φαλτάϊτς] περ. Ἑλληνικὰ Γράμματα, 27 Ιουλ. 1929, σ. 316.
- γ'. "Αρθρα καὶ ἄλλα πεζά.
- 207.—**Η Μεγάλη Ἐβδομάς ἐν Ἀθήναις**, ἐφ. Ἐφημερίς, 30 Μαρτ. - 5 Ἀπρ. 1887.

- 208.—*O Επιτάφιος καὶ ἡ Ἀνάστασις εἰς τὰ χωρία, ἐφ. Ἐφημερίς, 7 & 10 Ἀπρ. 1887.*
- 209.—*O Πάτερ Διονύσιος, ἐφ. Ἐφημερίς, 19 Ιαν. 1888.*
- 210.—*Tὰ μνημόσυνα καὶ τὸ καθαρτήριον, ἐφ. Ἐφημερίς, 30 Σεπτ. 1891.*
- 211.—*Μεγάλη Ἐβδομάδας ἐν Ἀθήναις, ἐφ. Ἀκρόπολις, 29 Μαρτ.-5 Ἀπρ. 1892.*
- 212.—*Αἱ μου Γιώργη (Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς ΚΓ' Ἀπριλίου), ἐφ. Ἀκρόπολις, 23 Ἀπρ. 1892.*
- 213.—*Ταξίδι-Βαπόρι-Ρωμέϊκο, ἐφ. Ἀκρόπολις, 12 Δεκ. 1895.*
- 214.—*Oιωνός, ἐφ. Πρωτοχρονιάτικη Ἀκρόπολις, 1896. [Ξανατ. στὸν ἀριθ. 5].*
- 215.—*O Μπάψων [τρίστηλο ἀρθρο μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντα τοῦ Μπ.] ἐφ. Ἀκρόπολις, 19 Φεβρ. 1896.*
- 216.—*Ιερεῖς τῶν πόλεων καὶ ιερεῖς τῶν χωρίων, λεύκωμα Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸν Ὄλυμπιακὸν Ἀγώνας τοῦ 1896, σ. 43-45.*
- 217.—*Αἱ Ἀθήναι ως ἀνατολικὴ πόλις, λεύκωμα Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸν Ὄλυμπιακὸν Ἀγώνας τοῦ 1896, σ. 293 - 95.*
- 218.—*Εκκλησιαστικὰ ἐκδόσεις ἐν Ἀθήναις: Α'. Ο διδάσκαλος καὶ τὸ «δηλαδή», ἐφ. Τὸ Αστυ, 7 Ἀπρ. 1900.*
- 219.—*Φωνὴ αὐρας λεπτῆς [δύο ἀρθρίδια], περ. Φόρμιγξ, 1 Οκτ. 1901.*
- 220.—*O Ἀπόλλων καὶ τὸ δέρμα τοῦ Μαρσύου, περ. Φόρμιγξ, 15 Οκτ. 1901.*

- 221.—*Αποσπάσματα Σκέψεων: Α'.* ‘*Η Μουσική καὶ τὰ Ιερὰ Εὐαγγέλια Β'.* ‘*Ο’ Εθνικὸς χορὸς καὶ ἡ Μουσικὴ,* περ. Φόρμιγξ. 15 & 30 Ιαν. 1903.
- 222.—*Η δίψα τοῦ Δαυΐδ* (Σχόλιον εἰς τὴν Π. Δ.), ἐφ. *Μεταρρύθμισις*, 6 Ιαν. 1905 [Βλπ. καὶ περ. *Παναθήναια* 15 Ιαν. 1905 σ. 222 ὅπου ξανατυπ. ἔνα μεγάλο μέρος τοῦ ἀρθροῦ].
- 223.—*Ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τῆς Μ. Σαρακοστῆς.* —*Ολίγαι σημειώσεις εἰς τὸ Τριάδιον*, περ. Φόρμιγξ, 28 Φεβρ. 1906.
- 224.—*Κατὰ τὸ πρέπον ζῆν:* ‘*Η ἀληθὴς ὑγεία*, ἐφ. *Ἀλήθεια*, 28 Ιαν. 1907.
- 225.—*Γλῶσσα καὶ Κοινωνία* [μελέτη], ἐφ. *Ἀλήθεια*, 4, 11, 18 Φεβρ. & 4 Μαρτ. 1907.
- 226.—*Η ἔννοια τοῦ Θεοῦ καὶ δύλισμός*, «*Tὰ μετὰ θάνατον*». —*Ἐκδ. Γ. Φέξη* 1914 [Βλπ. ἀριθ. 13 & 18].

δ'. *Νεκρολογίες.*

- 227.—*Θρῆνος εἰς τὸν τάφον τοῦ Δημητράκη Μωραϊτίδη*, ἐφ. *Ἐστία*, 4 Οκτ. 1898.
- 228.—*Γουλιέλμος Βίλδ, Ιατρός*, ἐφ. *Τὸ Αστυ*, 28 Φεβρ. 1899.
- 229.—*Γεώργιος Εὐθυμιάδης, Λαμιαῖος*, ἐφ. *Μεταρρύθμισις*, 19 Φεβρ. 1905.
- 230.—*Ἐν δάκρυ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Μαρίνας Φ. Γεωργιάδου*, ἐφ. *Ἀλήθεια*, 25 Φεβρ. 1907.
- 231.—*Θρῆνος εἰς τὸν ἑξάδελφον Σωτήριον Οἰκονόμου*, ἐφ. *Θεσσαλικὴ Βόλου*, 7 Ιουλ. 1909.

ε'. Αιώνιορα.

- 232.— **Tά Θαλασσινά Ειδύλλια** [άγγελία ἔκδ. διηγημ. μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο] ἐφ. *Tό "Αστυν.*, 3 - 4 Αὔγ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 233.— **Απάντησις εἰς τὸν Ζ τῆς «Ἐφημερίδος»** [γράμμα], ἐφ. *Tό "Αστυν.*, 28 - 29 Αὔγ. 1891. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος].
- 234.— **Γ. Σουρῆς** [γνώμη στὴ δεκαετηρίδα τοῦ «Ρωμηοῦ】], ἐφ. *Έστια*, 6 ^ο Απρ. 1894.
- 235.— **X. Αννινος** [γνώμη στὴν 30ετηρίδα του] ἐφ. *Tό "Αστυν.*, 4 Ιαν. 1900.
- 236.— **Eἰς Χαρίλαιον Τρικούπην** [γνώμη] περ. *Tό Περιοδικόν μας*, Πειραιᾶς, Τόμ. Α' 1900, σ. 218.
- 237.— **Ανέκδοτοι παραδίαι τροπαρίων** [μὲ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τῆς συντάξεως τοῦ] περ. *Ο Εἰκονογραφημένος Παρνασσός*, 14 Αὔγ. 1911, σ. 3. [Ξανατ. στὴν ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925].
- 238.— **[Αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα]**, ἐφ. *Πολιτεία*, 13 Σεπτ. 1925. [Ξανατ. σὲ τοῦτο τεῦχος].
- 239.— **«Μοσχάτο τῆς Σκιάθου»** [άγγελία γιὰ τὸ Σκιαθίτικο αὐτὸ κρασί] ἐφ. *Σκιάθος*, Πειραιᾶς 2 Μαΐου 1931.
- στ'. Μεταφράσεις.*
- 240.— **Θ. Δοστογέφσκη**: Τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ τιμωρία [χωρὶς ὄνομα μεταφραστῇ], ἐφ. *Έφημερίς*, 14 ^ο Απρ.-1 Αὔγ. 1889.

- 241.—* **Γ. Όνε**: ‘Ο ιατρὸς Ραμώ, Σμύρνη 1889, σχ. 8°, σ. 324.
- 242.—**Α. Δωδέ**: Ταρταρίνος ὁ ἐκ Ταρασκόνης, μετάφρασις
‘Αλ. Παπαδιαμάντη, “Εκδ. «’Ακροπόλεως» 1894,
σχ. 16°, 2 τόμοι.
- 243.—* **I. Χῶθορν**: ‘Ο Ἀμερικανὸς Μοντεχρῆστος, μετάφρα-
σις ‘Αλ. Παπαδιαμάντη, “Εκδ. «’Ακροπόλεως» 1894,
σχ. 16°, σ. 330.
- 244.—* **Σάρας Γκράντ**: Οἱ δίδυμοι τοῦ οὐρανοῦ, μετάφρασις
‘Αλ. Παπαδιαμάντη, “Εκδ. «’Ακροπόλεως» [ἔτος ;],
σχ. 16°, σ. 1141.
- 245.—* **H Χαλιψᾶ**, μετάφρασις ‘Αλ. Παπαδιαμάντη, “Εκδ.
«’Ακροπόλεως», 1895.
- 246.—**Χῶλλ Κέϊν**: ‘Ο Μαξιώτης [μετάφρ. ἀπὸ τὸ ἀγγλικὰ
χωρὶς ὄνομα μεταφραστῆ], ἐφ. ’Ακρόπολις, 14
’Ιαν.—8 Μαΐου 1895.
- 247.—* **Φρειδερίκου Φαράρ**: ‘Ο βίος τοῦ Χριστοῦ, μετάφρα-
σις ‘Α. Παπαδιαμάντη, “Εκδ. «’Ακροπόλεως» 1898.
- 248.—**Toῦ ἐν Ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάνου Ἀρχιεπισκό-
που Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου**:
‘Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν.
Μετενεχθὲν εἰς τὸ καθ’ ἡμᾶς ἴδιωμα ὑπὸ τοῦ
ταπεινοῦ καὶ ἔλαχίστου Ἀλεξάνδρου Σκιαθίου τοῦ
Παπαδιαμάντη, περ. ’Ανάπλασις, 7 Φεβρ.—6 Ἰουν.
1898, σ. 44, 52, 60, 68, 76, 85, 100, 141, 148,
165 & 181.
- 249.—**Μπρέτ Χάρτ**: ‘Η καλὴ τύχη τοῦ Ρῶριν Κάμπ, μετά-
φρασις ‘Αλ. Παπαδιαμάντη, «Πανδώρα», Βιβλιο-

- θήκη ἐκλεκτῶν μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων,
 'Εν Ἀθήναις, Μπέκ καὶ Μπάρτ, 1905, Τόμ. Α'.
 σ. 143 - 57.
- 250.— **Αλφρέδου Κλάρκ:** 'Η εύρεσις τῆς γυναικὸς τοῦ Λώτ,
 μετάφρ. Ἀ. Παπαδιαμάντη, «Πανδώρα», Βιβλιο-
 θήκη ἐκλεκτῶν μυθιστορημάτων καὶ διηγημάτων,
 'Εν Ἀθήναις, Μπέκ καὶ Μπάρτ, 1905, Τόμ. Δ'.
 σ. 1 - 219.
- 251.— **Ερρίκου Σιέγκεβιτς:** Ποῦ ὑπάγεις; (Κατὰ μετάφρα-
 σιν Α. Παπαδιαμάντη) ἐφ. Ἀκρόπολις, 1 Ἰαν.—
 30 Μαρτ. 1906.
- 252.— **A. Ριζάλ:** 'Ο Καραγκιόζης [μελέτη], μετάφρασις. Ἀλ.
 Παπαδιαμάντη, περ. Παναθήναια, Τόμ. ΙΕ', 15
 Νοεμ. 1907, σ. 80 - 85.
- 253.— **Christie Dutton:** 'Απὸ τὴν ζωὴν τῶν "Άλπεων. 'Η
 ἐπέτειος τῆς συμφορᾶς. Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ^τ
 Α. Παπαδιαμάντη, περ. Νέα Ζωὴ Ἀλεξανδρ. Τόμ. 4^{ος}, Ιούλ. - Αὔγ. 1908, σ. 899 - 907.
- 254.— **H. Blümner:** Δεῖπνα καὶ συναναστροφαὶ παρὰ τοῖς
 ἀρχαίοις, μετάφρ. Α. Παπαδιαμάντη, περ. Πανα-
 θήναια, 15 & 31 Μαρτ. 1908, σ. 341-43 & 363-67.
- 255.— **Μπρέτ Χαρτ:** 'Αργοναυτικαὶ διηγήσεις, μετάφρ. Ἀλ.
 Παπαδιαμάντη, 'Εν Ἀθήναις, Ἐλλ. ἐκδοτ. ἑταιρεία,
 1909, σχ. 8°, σ. 148.
- ζ'. Μεταφράσεις ἔργων Παπαδιαμάντη.
- 256.— **A. Pappadiamandi:** Fleur des Grèves [''Ανθος τοῦ
 γιαλοῦ— χωρὶς ὄνομα μεταφραστῆ] ἐφ. *Le Monde
 Hellenique*, 6 Ἰαν. 1907.

- 257.— **A. Pappadiamandi**: Un rêve sur les flots [”Ονειρο στὸ κῦμα], Traduit par Jean Dargos, ἐφ. *Le Monde Hellenique*, 11 & 18 Οκτ. & 1 Νοεμ. 1907.
- 258.— **A. Pappadiamandi**: L'amour dans les neiges [”Ο' Ερωτας στὰ χιόνια], Traduit par Jean Dargos, ἐφ. *Le Monde Hellenique*, 22 & 30 Νοεμ. 1907.
- 259.— **A. Pappadiamandi**: Un rêve sur les flots, suivi de L'Amour dans les neiges. Contes neo-grecs. Traduits par Jean Dargos. Précédés d'une étude du traducteur sur Alex. Pappadiamandi. Athènes - Paris, Edition du «*Monde Hellénique*» 1908, σχ. 12° στενόμακρο, σ. 34. [Ανατύπωση τῶν δύο προηγουμένων & τοῦ ἀρ. 290].
- 260.— **A. Pappadiamandi**: La belle au bois dormant [μετάφρ. σὲ γαλλικὸ στίχο τῆς «Κοιμάμενης Βασιλοπούλας»] Traduit du grec moderne par P. Baudry, ἐφ. *Le Monde Hellenique*, 15 Φεβρ. 1909 (Supplément Littéraire).
- 261.— **A. Pappadiamandi**: La Tueuse [”Η Φόνισσα], Trad. par Pierre Baudry ἐφ. *Le Monde Hellenique*, 11 Μαρτ. 1909 καὶ πέρα.
- 262.— **A. Pappadiamandi**: La Tueuse [”Η Φόνισσα], Feuilleton (fascicule encarté). Traduit par Pierre Baudry, περ. *Graecia* 1913.
- 263.— **A. Papadiamanty**: She that was homesick [”Η Νοσταλγός], Translated by Demetra Vaka, [στὸ βιβλίο] «Modern Greek Stories», *Duffield & C°*, New York 1920, σχ. 8°, σ. 236-270.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Α' ΠΡΩΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ (1934)
Β' ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ (1938)

άνατύπωση

Είσαγωγικά σημειώματα

Δημήτρης Δασκαλόπουλος — Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1991